

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA EKONOMICKO-SPRÁVNÍ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2022

Bc. Žaneta Zborníková

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

Porovnání ekonomických dopadů finanční a koronavirové krize
Diplomová práce

2022

Bc. Žaneta Zborníková

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Žaneta Zborníková**
Osobní číslo: **E20634**
Studijní program: **N0488A050001 Hospodářská politika a veřejná správa**
Studijní obor: **Ekonomika veřejného sektoru**
Téma práce: **Porovnání ekonomických dopadů finanční a koronavirové krize**
Zadávající katedra: **Ústav ekonomických věd**

Zásady pro vypracování

Cílem práce je na základě makroekonomické analýzy zhodnotit a porovnat dopady finanční a koronavirové krize na vybrané státy a navrhnout možná opatření ke snížení případných negativních důsledků v budoucnu.

Osnova:

- Charakteristika základních pojmů.
- Finanční krize a její dopady na Českou republiku.
- Koronavirová krize a její dopady na Českou republiku.
- Komparace průběhů a dopadů krizí s vybraným státem Evropské unie.
- Možná východiska a navrhovaná opatření ke zmírnění průběhu budoucích krizí.

Rozsah pracovní zprávy: **cca 50 stran**
Rozsah grafických prací: **-**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

BAŽANTOVÁ, Ilona. *Ekonomie regulace: lekce z globální finanční krize*. Praha: Vladimír Lelek, 2010. ISBN 978-80-904837-0-5.
DVOŘÁK, Pavel. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha: C.H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-075-1.
FOSTER, John Bellamy a Fred MAGDOFF. *Velká finanční krize: příčiny a následky*. Všeň: Grimmus, 2009. ISBN 978-80-902831-1-4.
KOHOUT, Pavel. *Finance po krizi: důsledky hospodářské recese a co bude dál*. 2. rozš. vyd. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3583-2.
POŠTA, Vít. *Makroekonomická analýza na příkladu české ekonomiky*. Praha: C.H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-720-0.
ROJÍČEK, Marek, Vojtěch SPĚVÁČEK, Jan VEJMĚLEK, Eva ZAMRAZILOVÁ a Václav ŽDÁREK. *Makroekonomická analýza: teorie a praxe*. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5858-9.

Vedoucí diplomové práce: **doc. Ing. Jan Černožorský, Ph.D.**
Ústav ekonomických věd

Datum zadání diplomové práce: **1. září 2021**
Termín odevzdání diplomové práce: **30. dubna 2022**

prof. Ing. Jan Stejskal, Ph.D. v.r.
děkan

L.S.

doc. Ing. Jan Černožorský, Ph.D. v.r.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 1. září 2021

Prohlašuji:

Práci s názvem **Porovnání ekonomických dopadů finanční a koronavirové krize** jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 28. 4. 2022

Bc. Žaneta Zborníková v.r.

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych chtěla vřele poděkovat vedoucímu mé závěrečné práce, panu doc. Ing. Janu Černohorskému, Ph.D., za odborné vedení, rady, trpělivost a cenné připomínky, které byly nápomocné při zpracování této diplomové práce.

ANOTACE

Cílem diplomové práce je zhodnocení a porovnání ekonomických dopadů finanční a koronavirové krize v České republice. Cíle je dosaženo pomocí makroekonomické analýzy jednotlivých makroekonomických ukazatelů. Součástí práce je i komparace těchto ukazatelů s dalším vybraným státem Evropské unie, kterým je Rakousko. V závěru práce jsou shrnuta možná východiska a navrhovaná opatření ke zmírnění průběhu budoucích krizí.

KLÍČOVÁ SLOVA

finanční krize, koronavirová krize, hospodářský cyklus, opatření, komparace, inflace, hrubý domácí produkt, nezaměstnanost, Rakousko

TITLE

The Comparison of Economic Impacts of the Financial and Coronavirus Crisis

ANNOTATION

The aim of the diploma thesis is to evaluate and compare the economic impacts of the Financial and Coronavirus Crisis in the Czech Republic. The aim is achieved through macroeconomic analysis of individual macroeconomic indicators. Part of the work is also a comparison of these indicators with another selected country of the European Union, which is Austria. At the end of the work are summarized possible resources and proposed measures to mitigate the course of future crises.

KEYWORDS

financial crisis, coronavirus crisis, economic cycle, measures, comparison, inflation, gross domestic product, unemployment, Austria

OBSAH

SEZNAM ILUSTRACÍ A TABULEK.....	10
SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK	12
ÚVOD.....	13
1 CHARAKTERISTIKA ZÁKLADNÍCH POJMŮ.....	14
1.1 Hospodářský cyklus.....	14
1.1.1 Příčiny hospodářských cyklů	16
1.2 Finanční krize	17
1.3 Teorie a typologie finančních krizí.....	17
1.3.1 Měnová krize (currency crisis).....	18
1.3.2 Bankovní krize (banking crisis)	19
1.3.3 Dluhová či úvěrová krize (credit or debt crisis).....	20
1.3.4 Systematická finanční krize	21
1.4 Rozdíl mezi finanční a ekonomickou krizí.....	22
2 FINANČNÍ KRIZE A JEJÍ DOPADY NA ČESKOU REPUBLIKU	24
2.1 Příčiny a vznik krize	24
2.1.1 Úvěrová expanze	24
2.1.2 Substandardní hypotéky	26
2.1.3 Nedostatečná regulace.....	26
2.1.4 Cenová kolize.....	28
2.2 Vývoj krize	29
2.3 Finanční krize v České republice	32
2.3.1 Úvěrová expanze a bankovní systém	32
2.3.2 Vývoj inflace.....	35
2.3.3 Vývoj hrubého domácího produktu	39
2.3.4 Vývoj nezaměstnanosti	44
2.4 Shrnutí	48
3 KORONAVIROVÁ KRIZE A DOPADY NA ČESKOU REPUBLIKU	49
3.1 Covid-19 a jeho vývoj na území České republiky.....	49
3.1.1 První vlna epidemie Covid-19	51
3.1.2 Druhá vlna epidemie Covid-19	53

3.1.3	Třetí vlna epidemie Covid-19	55
3.2	Dopady koronavirové krize na českou ekonomiku	56
3.2.1	Vývoj inflace	58
3.2.2	Vývoj hrubého domácího produktu	61
3.2.3	Vývoj nezaměstnanosti	66
3.2.4	Fiskální politika.....	70
3.3	Shrnutí	76
4	KOMPARACE DOPADŮ OBOU KRIZÍ S RAKOUSKEM	77
4.1	Finanční krize	77
4.2	Koronavirová krize	77
4.3	Vývoj inflace	79
4.4	Vývoj hrubého domácího produktu.....	82
4.5	Vývoj nezaměstnanosti.....	85
4.6	Fiskální politika	87
5	MOŽNÁ VÝCHODISKA A NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ KE ZMÍRNĚNÍ PRŮBĚHU BUDOUCÍCH KRIZÍ	91
	ZÁVĚR	97
	POUŽITÁ LITERATURA	100

SEZNAM ILUSTRACÍ A TABULEK

Obrázek 1: Hospodářský cyklus	15
Obrázek 2: Systematická finanční krize způsobená dluhovým problémem.....	22
Obrázek 3: Vývoj poskytnutých hypotečních úvěrů ve Spojených státech v letech 2000–2021	25
Obrázek 4: Vydávání cenných papírů zajištěných hypotékou na bydlení ve Spojených státech v letech 2003–2020	27
Obrázek 5: Index cen nemovitostí ve Spojených státech v letech 2001–2020.....	28
Obrázek 6: Logika vzniku a průběhu americké úvěrové krize	31
Obrázek 7: Vývoj objemu úvěrů a tržních úrokových sazeb	33
Obrázek 8: Vývoj průměrné roční míry inflace	36
Obrázek 9: Vývoj míry inflace k inflačnímu cíli v letech 2007–2008	38
Obrázek 10: Vývoj HDP v letech 2000–2015, vyjádřeno ve stálých cenách.....	39
Obrázek 11: Vývoj HDP podle příspěvků v letech 2008–2012	40
Obrázek 12: Vývoj hrubého disponibilního důchodu a vývoj výdajů na individuální spotřebu	41
Obrázek 13: Vývoj HDP podle příspěvků v letech 2010–2015	43
Obrázek 14: Vývoj míry nezaměstnanosti podle věkových skupin	47
Obrázek 15: Vývoj indikátoru důvěry v ekonomiku	52
Obrázek 16: Měsíční vývoj míry inflace v letech 2019–2022	58
Obrázek 17: Vývoj HDP v letech 2006–2020	62
Obrázek 18: Vývoj HDP podle příspěvků v letech 2019–2021	63
Obrázek 19: Dopady pandemie do indexu hrubé přidané hodnoty, příspěvky v (%)	65
Obrázek 20: Porovnání vývoje vybraných sektorů ekonomiky v dobách krize	66
Obrázek 21: Opatření firem v reakci na koronavirovou krizi	69
Obrázek 22: Vývoj salda státního rozpočtu v letech 2007–2021	71
Obrázek 23: Vývoj příjmů a výdajů do státního rozpočtu	72
Obrázek 24: Vývoj míry inflace v Rakousku	79
Obrázek 25: Vývoj cen ropy, kovů a potravin	80
Obrázek 26: Vývoj HDP v Rakousku	83
Obrázek 27: Vývoj míry nezaměstnanosti v Rakousku v letech 2005–2021	85
Obrázek 28: Vývoj salda veřejných rozpočtů Rakouska a České republiky.....	88
Obrázek 29: Vývoj veřejného dluhu v letech 2007–2020	90

Tabulka 1: Celkový objem úvěrů a jejich meziroční změna	34
Tabulka 2: Vývoj počtu bank v České republice.....	34
Tabulka 3: Vývoj dvoutýdenní repo sazby v letech 2006–2012	37
Tabulka 4: Vývoj nezaměstnanosti v letech 2000–2015	45
Tabulka 5: Vývoj počtu provedených a pozitivních testů	50
Tabulka 6: Vývoj dvoutýdenní repo sazby v letech 2017–2022	61
Tabulka 7: Čtvrtletní vývoj nezaměstnanosti v letech 2016–2021	67
Tabulka 8: Dopady daňových opatření na státní rozpočet	73
Tabulka 9: Přímá opatření financovaná ze státního rozpočtu	74
Tabulka 10: Vývoj počtu pozitivně testovaných v Rakousku	78
Tabulka 11: Porovnání vývoje HDP v Rakousku a České republice	82

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

ABS	Asset-Backed Security
AMS	Arbeitsmarktservice
CDO	Collateralized Debt Obligation
CDS	Credit Default Swap
CZK	Česká koruna
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
DPH	daň z přidané hodnoty
ECB	Evropská centrální banka
EU	Evropská unie
EUR	Euro
FED	Federální rezervní systém
HDP	hrubý domácí produkt
Kč	Koruna česká
MBS	Mortgage Backed Security
MFČR	Ministerstvo financí České republiky
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MZČR	Ministerstvo zdravotnictví České republiky
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
TPCA	Toyota Peugeot Citroën Automobile
UBS	Union des Banques Suisses
USA	Spojené státy americké
USD	Americký dolar

ÚVOD

Práce pojednává o důležitém tématu, které doprovází celý svět již od minulosti, přes současnost a bezpochyby bude i součástí budoucnosti. Hlavní pointou této práce je krize. Jen těžko by se hledal stát, který se někdy ve své historii s nějakou krizí nepotýkal, naopak bude celá řada států, které ve své minulosti čítají hned několik krizí. Významným atributem je rozsah krize. Některé zůstávají pouze na národní úrovni, jiné se však postupně přelévají do celého světa a stávají se tak globálním problémem. S krizemi se pojí četné negativní dopady, které mohou být především ekonomického, ale například i sociálního charakteru. Mezi ekonomické dopady by se rozhodně mohla řadit nestabilní cenová hladina, klesající výkonnost ekonomiky, rostoucí nezaměstnanost nebo rostoucí veřejný dluh. Všechny tyto uvedené skutečnosti mají bezprostřední vliv na společenský blahobyt. Proto krizi provází i negativní sociální dopady, mezi které lze řadit sociální problémy, nejistotu nebo například klesající důvěru.

Vše výše uvedené bylo důvodem pro výběr tohoto tématu, jedná se opakované negativní problémy globálního charakteru, kterým je třeba ideálně předcházet. Dalším velmi podstatným důvodem výběru tématu je i jeho aktuálnost. Je to pouze pár let od zotavení ekonomiky po následcích poslední krize a už je tu krize nová. Pro práci byly tedy vybrány dvě světové krize, které se od sebe zásadně liší v příčinách. Jedná se o nedávnou finanční krizi z roku 2008 a současnou krizi způsobenou koronavirovou pandemií. Otázkou však zůstává, která z těchto rozdílných krizí nesla horší ekonomické dopady.

Cílem práce je na základě makroekonomické analýzy zhodnotit a porovnat dopady finanční a koronavirové krize na vybrané státy a navrhnout možná opatření ke snižování případných negativních důsledků v budoucnu. Ke splnění tohoto cíle je nutné se nejprve seznámit s charakteristikou základních pojmů týkajících se krize. Práce vymezí základní druhy a také obecné rysy krizí. Následně je nutné vytvořit analýzu finanční krize, jejího průběhu i dopadů na ekonomiku České republiky. Zkoumání se bude týkat několika základních makroekonomických ukazatelů. Pro splnění parciálního cíle, kterým je komparace dopadů, je nezbytné obdobnou analýzu vytvořit i pro stávající koronavirovou krizi. Na základě těchto makroekonomických analýz bude vytvořena komparace průběhů a dopadů krizí s dalším státem Evropské unie. Ta pomůže nastínit, jak si vedl v období krizí stát, jehož ekonomika je rozvinutější. Posledním bodem pro splnění cíle je doporučení možných východisek a navrnutí opatření, která by pomohla zmírnit průběh a negativní dopady budoucích krizí.

1 CHARAKTERISTIKA ZÁKLADNÍCH POJMŮ

V životě je běžné, že se na jedné straně něco dobře vyvíjí a na straně druhé něco upadá a v ekonomii tomu není jinak. Rostoucí ekonomická výkonnost, inflace nebo naopak klesající úrokové sazby či nezaměstnanost, to jsou velice typická ekonomická spojení. Odpovědi na otázku, proč jednou ekonomika roste a najednou se obrací k úpadku, zachycují následující odstavce. Úpadek ekonomiky bývá často spojován s pojmem krize, který je stěžejní nejen pro první kapitolu práce. Nadcházející řádky se zabývají charakteristikou krize včetně dalších souvisejících základních pojmů.

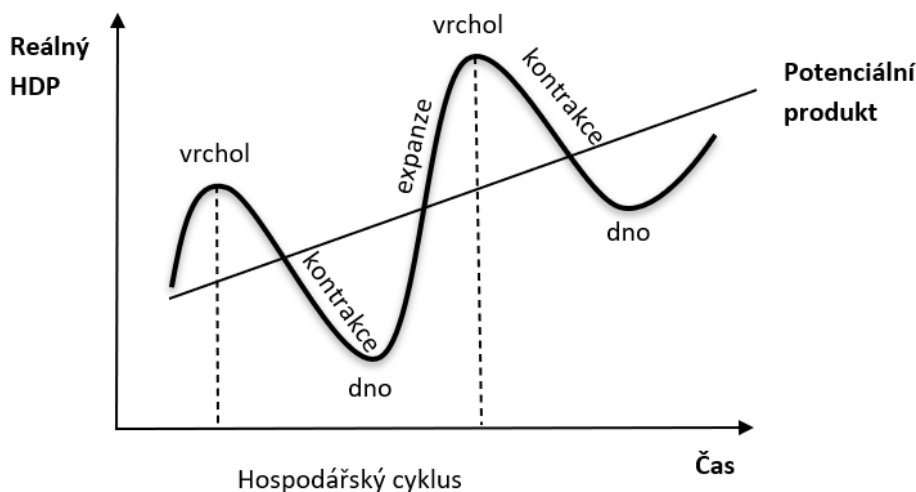
1.1 Hospodářský cyklus

Jak již bylo naznačeno výše, pro ekonomiku je charakteristické, že se projevuje v sekvencích růstového a klesajícího pohybu, tedy jinými slovy fluktuuje. Tyto výkyvy jsou v ekonomice dlouhodobě známé a zkoumané, s čímž bylo zjištěno, že oscilace přicházejí i s určitou pravidelností (Heczko, 2016, s.13). Na základě toho začal být tento systém označován jako hospodářský cyklus, jehož schématické zobrazení představuje dále uvedený obrázek 1.

Tak jako většina ekonomických pojmů nemá ani hospodářský cyklus pouze jednu výstižnou definici, jelikož jeho význam je relativně široký. Ekonomové tedy představují hned několik odborných náhledů. Mishkin (2019, s. 57) definuje: *„Důkazy naznačují, že peníze hrají důležitou roli při generování hospodářských cyklů, tedy pohybu souhrnného výstupu vyrobeného v ekonomice směrem nahoru a dolů. Hospodářské cykly ovlivňují nás všechny bezprostředním a důležitým způsobem.“* Podle Knoopa (2010, s. 11) je zase recese chápána jako dvě nebo více po sobě jdoucích čtvrtletí záporného růstu hrubého domácího produktu (HDP), což znamená, že expanze jsou potom dvě nebo více po sobě jdoucích čtvrtletí kladného růstu HDP.

Jinými autory je hospodářský cyklus chápán jako kolísání ekonomické aktivity kolem dlouhodobého trendu, který připomíná vývoj akciového trhu. Čímž se rozumí, že dlouhý růstový trend je provázán krátkodobými výkyvy (Brčák a kol., 2012, s. 185). Základní princip je ale vždy stejný. Ekonomický růst později střídá ekonomický pokles a naopak, což se ale neděje zcela samovolně. Aktuální ekonomickou situaci řídí stát prostřednictvím své stabilizační funkce. Jak z názvu funkce vyplývá, snaží se využít svých nástrojů – přesněji fiskální a monetární politiky k dosažení ekonomické stability.

Hospodářský cyklus obsahuje především dva body obratu a dvě základní fáze. Jednou z fází je expanze, což je rostoucí fáze, jejíž maximum se nachází ve vrcholu. Následně se cyklus obrací a probíhá klesající fáze – kontrakce. Tato fáze je opět ukončena bodem obratu, pro který se používá označení dno.

Obrázek 1: Hospodářský cyklus

Zdroj: vlastní zpracování podle Jurečka, 2010, s. 238

Klesající fázi hospodářského cyklu je možné ještě detailněji rozdělit na dva typy. Prvním typem je recese, což je označení pro mírnou kontrakci. Ta se většinou vyznačuje pouze zpomalením tempa růstu. Pokud je kontrakce dlouhá a hluboká, jedná se potom o depresi, při které produkt v absolutních hodnotách klesá (Heczko, 2016, s.17). V návaznosti na zmíněnou stabilizační funkci je možné tyto výkyvy chápat jako výzvu pro státní zásahy. V klesající fázi cyklu se stát bude snažit právě pomocí expanzivní fiskální či monetární politiky podnítit obrat ekonomiky v expanzi. V rostoucí fázi by naopak měla využít restriktivní politiky.

Teorie hospodářských cyklů v sobě ale bohužel skrývá celkem zásadní problém, a tím je nepředvídatelnost. Dalo by se říct, že pokud ekonomika prožívá dlouhodobý růst, mělo by se očekávat, že brzy dosáhne svého vrcholu a křivka se začne obracet směrem dolů. V tu chvíli by měl reagovat stát se svými opatřeními. V praxi tomu tak ale bohužel není. Za prvé může dojít k absolutně nepředvídatelnému ekonomickému šoku a za druhé zde hraje klíčovou roli časové zpoždění. Ekonomická aktivita klesá, nabídka převyšuje poptávku, propouštějí se zaměstnanci, projevuje se ekonomická nerovnováha, to vše mohou být projevy neočekávané recese, jejíž význam je také často spojován právě s krizí.

1.1.1 Příčiny hospodářských cyklů

Hned na úvod je třeba zmínit, že ne každý výkyv musí nutně znamenat hospodářský cyklus. Může se jednat o pouze obyčejné změny, jako třeba měnící se lidské preference, počasí nebo například úroda. Takovéto vlivy jsou ale zcela přirozené, každá ekonomika si s nimi dokáže poradit, a proto není třeba vytvářet nějakou specifickou teorii. Objevují se ale také vlivy, na které ekonomika nereaguje zcela přirozeně, a dochází právě k hospodářským cyklům.

Ekonomové se ani v definování hlavních příčin hospodářských cyklů zcela jednohlasně neshodli. Předpokládá se, že příčin cyklických výkyvů může být skutečně mnoho a dokonce jich může působit i několik současně. Většina ekonomů se ale shoduje v názoru, že hlavním zdrojem kolísání je nerovnovměrné vzájemné působení agregátní nabídky a agregátní poptávky. Na straně nabídky mohou vzniknout okolnosti, které povedou ke zvýšení nákladů výrobců, což bezprostředně povede ke snížení nabídky. Na straně poptávky může dojít k negativnímu očekávání, které se projeví snížením spotřeby domácností, což opět změní postavení agregátní poptávky. Reakce na změny poptávky či nabídky totiž nejsou okamžité, a proto se objevuje prostor pro nerovnováhu (Brčák a kol., 2012, s. 187). Jak již ale bylo zmíněno, k tomu, aby došlo k vychýlení nabídky nebo poptávky ze svého ekvilibria, musí existovat nějaký stimul, který právě avizovanou nerovnováhu způsobí. Tyto stimuly neboli příčiny můžeme dělit hned z několika hledisek.

Základní dělení podle Hřebíka (2008, s. 145) je na vnější a vnitřní příčiny vzniku hospodářského cyklu. Vnitřní příčina vyplývá z podstaty samotného tržního mechanismu. Může jít tedy například o maximalizaci úspor, nestabilní investiční výdaje, špatnou obchodní legislativu nebo vztah investorů k riziku. Vnější potom působí na danou rovnováhu z bezprostředního okolí – zvnějšku. Příkladem zde může být politická situace, válečný stav, nerovnoměrný technologický pokrok, asymetrie informací, zahraniční vztahy a další. Dále by se daly rozlišovat příčiny nahodilé nebo ty, u kterých lze sledovat určitou míru opakování. Nahodilá neboli nepravdělná příčina může být pouze jednorázová, impulsivní či dokonce může ovlivnit ekonomiku trvale (Brčák a kol., 2012, s. 187). A nakonec rozlišení příčin ekonomických či neekonomických. Jak již z názvu vyplývá ekonomické příčiny vyplývají z ekonomie, kdežto neekonomické příčiny právě ekonomickou teorií zachytit nelze. Jde o jiné vlivy, kterými mohou být například přírodní katastrofy. Rozdělení příčin vzniku hospodářských cyklů je pro práci významné a zároveň stěžejní pro její další vývoj.

1.2 Finanční krize

Ekonomie se často setkává s pojmy, které nemají svou vlastní přesnou definici. Je to způsobené především různými názory a pojetími daného problému ze strany ekonomů. Na vytváření definice má velký vliv také aktuální období či politika státu. U vymezení pojmu finanční krize tomu není jinak, a proto se následující odstavce snaží zachytit nejen různé definice tohoto pojmu, ale i jeho transformaci v čase.

Goldsmith (1982, s. 42) například definuje finanční krizi jako: *„prudké, krátké, ultracyklické zhoršení všech nebo většiny skupiny finančních ukazatelů – krátkodobé úrokové sazby, ceny aktiv (akcií, nemovitostí, pozemků), insolvence firem a selhání finančních institucí“*. Již v období probíhající finanční krize přináší daleko přísnější definici Stiglitz (2008): *„Finanční krize je plodem nepoctivosti na straně finančních institucí a nekompetentnosti na straně politiků.“* O pár let později přišel se svou definicí i americký ekonom Mishkin (2019, s. 320): *„Finanční krize nastane, když informační toky na finančních trzích zažijí obzvláště velkou diskriminaci, což má za následek, že se prudce zvýší „financial frictions“¹ a finanční trhy přestanou fungovat. Pak se ekonomická aktivita zhroutí.“*

Z českých autorů vytvořila svou definici například Švihlíková (2010, s.14), která vidí krizi jako určité stádium procesu, ve kterém nelze dále pokračovat stejným způsobem. Jako etapu, ve které je třeba užít zásadních modifikací pro udržitelnost systému. Česká národní banka (ČNB) naopak finanční krizi vidí jako situaci, která může nastat v případě, že dojde k narušení finanční stability. Tedy stav, kdy finanční systém neplní své funkce bez závažných defektů a nežádoucích dopadů pro současný i budoucí vývoj ekonomiky jako celku (ČNB, 2022a). Zjednodušeně by se tedy dalo říct, že jde o označení pro období, které bylo způsobeno nějakou negativní událostí, kdy jsou významně ovlivněny či ohroženy výsledky budoucího vývoje.

1.3 Teorie a typologie finančních krizí

I přes to, že jsou finanční krize globálním problémem, který lze sledovat už od 17. století, teorie finančních krizí je značně mladší disciplínou. Její intenzivní rozvoj je možné sledovat až v posledních třiceti letech. Cílem této teorie je podle Dvořáka (2008, s. 167):

- vytvoření modelového popisu mechanismu finančních krizí,
- zkoumání příčin vzniku finančních krizí,

¹ „Financial friction“ je označení problému asymetrie informací, která se chová jako bariéra k efektivní alokaci kapitálu (Mishkin, 2013, s. 185).

- zjištění o možnosti predikce finančních krizí,
- pokusy o prevenci a management finančních krizí.

Každá finanční krize je samozřejmě unikátní, ať už svým typem, rozsahem či důsledky. Podle Kunešové (2014, s. 76-77) je ale i tak možné vymezit obecné základní charakteristické rysy finanční krize, kterými jsou:

- předchůdcem krize je finanční deregulace a liberalizace kapitálových transakcí;
- následuje prudký příliv kapitálu;
- příliv kapitálu vede k zhodnocování domácí měny a zároveň ke zhoršování rovnováhy běžného účtu;
- objevují se zásadní změny makroekonomické regulace jiných zemí (např. zvýšení úrokových sazeb);
- součástí je i odliv kapitálu spojovaný se znehodnocením domácí měny, což vede ke ztrátě kapitálu u subjektů, které se nezajistily proti kurzovému riziku;
- každá finanční krize je doprovázena panikou a odchodem investorů ze země.

Celý tento krizový proces, a především náhlý odliv kapitálu ze země, samozřejmě přináší velmi negativní dopady pro danou ekonomiku. Finanční krize však může mít různé příčiny, na jejichž základech byla vytvořena také formální typologie. Ta zahrnuje specifické případy poruch finančního systému. Skládá se tedy ze čtyř možných typů, jimiž jsou: měnová krize, bankovní krize, krize dluhová či úvěrová a systematická finanční krize, která spojuje prvky předešlých typů krize (Dvořák, 2008, s. 167). Následující podkapitoly obsahují bližší charakteristiku zmíněných druhů finanční krize.

1.3.1 Měnová krize (currency crisis)

Prvním typem finanční krize, je měnová krize. Jak již z názvu vyplývá, bude se týkat především problematiky měnových kurzů, jejichž nestabilita může dostat danou ekonomiku do značných potíží. Měnová krize je podle Dvořáka (2008, s. 169) označení situace: *„kdy dochází k prudkému a neočekávanému oslabení kurzu domácí měny“*. Ve většině případů se krize projevuje jako depreciace nominálního kurzu při systému pohyblivých kurzů nebo jako vynucená devalvace domácí měny při systému pevných kurzů. Může se ale také projevit pouze ve formě úspěšné obrany kurzu, což nese značnou ztrátu devizových rezerv nebo zvýšení úrokových sazeb.

Dalším autorem, jenž definuje měnovou krizi je například Jílek (2013, s. 468), který ji shledává jako zásadní pokles kurzu měny určité země spojovaný s poklesem cizoměnových rezerv dané země. K měnové krizi obvykle dochází při stanovení pevného měnového kurzu domácí měny. Což jasně naznačuje, že je mnohem lepší mít plovoucí kurz měny bez omezování flukтуаčními pásmy, i přes to, že pevný kurz vytváří pro občany určitý pocit jistoty. Měnové krize také úzce souvisí s tzv. dlužnickými krizemi, což označuje situaci, kdy není stát schopen platit své zahraniční závazky (Revenda, 2011, s. 428). To může být důvodem pro rychlý a objemný odliv významného zahraničního kapitálu, což samozřejmě způsobuje zemi další podstatné problémy.

Měnové krize v čisté formě, bez prvků bankovní či dluhové krize, jsou relativně ojedinělé, i přesto si svízelnou situaci zažila řada zemí jako Mexiko, Rusko či Řecko. Sérii měnových krizí způsobil také pád brettonwoodského systému na konci 80. let 20. století, kdy některé evropské země vyslovily svou nespokojenost s plovoucími kurzy. Příkladem může být Německo či Francie, do významných potíží se pak dostala i Velká Británie nebo Itálie (Jílek, 2013, s. 468). Tak jako mnoho zemí světa se i Česká republika (ČR) potýkala s měnovou krizí, a to v květnu roku 1997. Měnové turbulence tohoto období byly zkouškou pro mladý bankovní systém, který byl do té doby velice stabilní.

1.3.2 Bankovní krize (banking crisis)

Pojmem bankovní krize je možné definovat stav, kdy se v bankovním systému objevují problémy s nedostatečnou likviditou (ČBA, 2021). Tyto problémy pak obvykle vedou k úpadku některých nebo i většiny bank. Tento fakt potvrzuje i Revenda (2011, s. 428) svým tvrzením: „*Bankovní krizí tedy nelze rozumět případ jedné, byť sebevětší problémové banky či problémů relativně nízkého počtu menších bank.*“ Bankovní krize je tedy zkrátka situací, kdy problémy s likviditou či solventností postihují vždy větší počet bank.

Správa nedostatečné likvidity neboli procesu rychlé přeměny depozit na hotovost, která bude dostupná pro klienty, je v gesci centrální banky. Ta tento deficit řeší vložením většího množství peněz na trh například prostřednictvím diskontních úvěrů. Původcem bankovní krize bývá zpravidla nadměrné poskytování půjček, které nejsou včas spláceny, ale může to být také propad cen akcií či nemovitostí nebo tzv. run na banky, kdy dochází k nárazovému hromadnému výběrů vkladů. Lidé tím totiž projevují své obavy o své peníze z důvodu možné ztráty solventnosti banky.

Pojem bankovní krize by měl podle Jílka (2013, s. 323) splňovat minimálně dvě základní charakteristiky. Za první jde o jasně viditelné finanční problémy bankovního systému a za druhé musí na danou situaci navazovat podstatné intervence do bankovního systému, které vytváří reakci na významné ztráty. V tržním hospodářství bývají banky často vnímány jako nejvíce nebezpečné finanční instituce, které občas explodují.

Jako bankovní explozi lze označit např. švédskou krizi v roce 1991, která vypukla po dlouhé fázi finančního rozmachu způsobeném deregulací a liberalizací v první polovině 80. let. Značné runy na banku, kdy vkladatelé propadli panice a obavám o své finance, proběhly například v Argentině, Mexiku či Indonésii (Hnát, 2014, s. 57). Tyto krize doprovázely dnes již velice známé jevy jako ekonomická bublina na trhu nemovitostí či úvěrová expanze. I při řešení této krize muselo dojít k zásahu ze strany státu, ostatně jako vždy při řešení krizí.

V reakci na krizové období z let 2007-2010, ve kterém se řada bank nacházela v úpadku, se i eurozóna snažila vytvořit jednotný mechanismus pro řešení bankovních krizí. Dědek (2013) informoval o reformě čtyř základních oblastí: bankovní regulaci, dohled nad bankovním sektorem, ozdravné postupy v bankovním sektoru a pojištění vkladů. Následně byl také vytvořen výbor pro řešení problémové banky nebo fond, jehož účelem je zajišťovat dostupnost střednědobé finanční pomoci během restrukturalizace banky. Hlavními myšlenkami tohoto projektu je vytvořit fungující dohled ze strany Evropské centrální banky (ECB), který by dokázal včas upozornit na možné přicházející problémy bank.

1.3.3 Dluhová či úvěrová krize (credit or debt crisis)

Jak z názvu vyplývá, klíčovou roli v tomto krizovém období hraje dluh. Podle Hnáta (2014, s. 60) je hlavní příčinou dluhové krize ztráta solventnosti uvnitř ekonomiky nebo náhlý růst nákladů na vnější dluh vlivem zvýšení rizikové přírážky či náhlého oslabení měny. I z této definice vyplývá, že v rámci této problematiky je třeba zmínit hlavní dělení. Na jedné straně stojí tzv. externí dluhová krize. Ta se projevuje tím, že země není schopna splácet svůj zahraniční dluh, a to jak ze strany státu, tak ze strany soukromých podniků či bank. Na straně druhé stojí interní dluhová krize, jejímž hlavním odrazem je dluh uvnitř země (Dvořák, 2008, s. 170-171). Jedná se tedy o značnou předluženost vnitřní ekonomiky, jejímž projevem je neustále zvyšující se objem klasifikovaných úvěrů, spojovaných s platební neschopností.

Hlavní členění zachycují i autoři Reinhartová a Rogoff (2013, s. 30), kteří označují krizi zahraničního dluhu – tedy neschopnost splácet půjčky poskytnuté od zahraničních věřitelů jako default na zahraniční dluhy. Prvenství v externím defaultu drží Argentina, jejíž rekordní

default přesahoval v roce 2001 částku 95 miliard dolarů. Rekordních čísel dosahovalo i Rusko, avšak v době trvání defaultu, který trval 69 let. Velice skloňovanou krizí domácího dluhu, která vzniká v legislativním rámci samotné země, byla situace v Mexiku v letech 1994–1995, kdy země nebyla schopná splácet svůj domácí dluh.

Za zmínku také rozhodně stojí známá dluhová krize eurozóny, jelikož byla výsledkem právě velké finanční krize, jejíž průběh a dopady zachycuje kapitola druhá. Dluhová krize propukla v roce 2010 nejdříve v Řecku, ale později i v dalších státech eurozóny. Základní problém byl především v tom, že stejná měnová politika nevyhovovala hospodářsky rozdílným členům eurozóny. Naopak některým zemím, jako je právě Řecko, společná měna v tu chvíli velice uškodila (Euroskop, 2021). Tato krize odkryla principiální slabinu měnového projektu, která sice mohla být díky tomu odstraněna, nicméně ale také vyvolala vlnu pochybností.

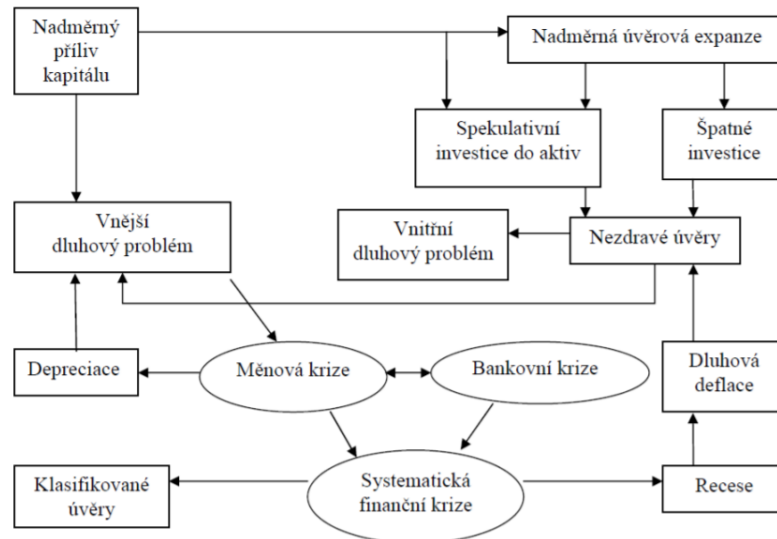
Celá problematika dluhových krizí se poté často vyvíjí v tzv. credit crunch. V návaznosti na vysoké zadlužení země dochází naopak ke krizi úvěrové. Banky či jiné finanční instituce se obávají půjčování finančních prostředků jednotlivcům a korporacím, protože se obávají, že dlužníci nesplní své závazky (Ganti, 2021). Banky tedy zvyšují své úrokové sazby a tím firmám znemožňují získání investičního kapitálu. Celý tento kruh se uzavírá vznikem velice negativních důsledků pro celou reálnou ekonomiku.

1.3.4 Systematická finanční krize

Koncept systematické finanční krize je nejnovějším pojetím ze všech výše uvedených krizí. Vznikl na základě uvědomění si, že krize se nemusí vyskytovat pouze v jednotlivých projevech, nýbrž je třeba ji chápat i ve vzájemných souvislostech. Na základě toho tedy vznikl čtvrtý typ krize – systematická finanční krize. Ta představuje komplexní finanční poruchu, která tedy zahrnuje prvky bankovní, měnové i dluhové krize (Dvořák, 2008, s. 210). Allen (2016, s. 124) definuje komplexní finanční krizi jako: „*široký soubor poruch jako jsou prudké poklesy cen aktiv, krachy velkých finančních zprostředkovatelů nebo pády kurzů na mezinárodních měnových trzích*“. To tedy znamená, že bankovní krize mohou klidně vznikat v důsledku dluhové krize třeba tím, že se mnoho dlužníků dostane do platební neschopnosti. Na druhé straně může bankám způsobit problémy i měnová krize, při které stačí, aby banka vlastnila více závazků v cizích měnách.

Vzájemnou propojenost jednotlivých krizí prezentuje obrázek číslo 2. Schéma zachycuje systematickou krizi, která vznikla vlivem nadměrného přílivu kapitálu, na což navázala nadměrná úvěrová expanze. Výsledkem toho byl dluhový problém, který postupně způsobuje

problémy finančním institucím i měnovému systému. Tyto problémy mohou přerůst v krizi, a to jak krizi bankovní, tak měnovou. Závěr je tedy takový, že z jednoho problému vznikly dvě krize současně, a proto se tato krize bude označovat za systematickou.

Obrázek 2: Systematická finanční krize způsobená dluhovým problémem

Zdroj: Dvořák, 2008, s. 213

Krize tedy postihují jednotlivé kouty světa v různých obdobích a z různých důvodů. Scénář krizí však bývá velmi často podobný či dokonce stejný. Systematická finanční krize ale bohužel nese ve většině případů nejzávažnější důsledky, a to jak pro ekonomiku, tak pro finanční systém dané země. Výsledkem bývají především vysoké fiskální náklady vyvolané finanční krizí, komplexní újma způsobená bankovnímu sektoru a existence rozsáhlého objemu nesplacených úvěrů. Z toho důvodu bývá finanční krize doprovázena nárustem veřejného zadlužení dané země (Pokorná, 2019). Systematická finanční krize se tedy dá označit za jednu z nejpodstatnějších spouštěčů dlouhodobé fiskální nerovnováhy. Cílem by tady mohlo být rozhodně ponaučení. Každou krizi by bylo vhodné náležitě zanalyzovat, ať už její příčiny, průběh i dopady, aby bylo možné najít případné chyby v systémech či procesech a ty následně vyřešit. Tím by se daly alespoň minimalizovat tíživé následky krizí jako byla finanční krize roku 2007, kterou se zabývá druhá kapitola.

1.4 Rozdíl mezi finanční a ekonomickou krizí

Ze všeho doposud definovaného lze vyvodit základní rozdíl mezi finanční a ekonomickou krizí, jelikož jsou tato pojmenování často zaměňována. Oba pojmy sice představují svízelnou

situaci a nepříznivý stav ekonomiky, ale z různých úhlů pohledu, a proto se následující odstavce zabývají přiblížením hlavního rozdílu.

Ekonomická krize je konečným stádiem, kdy se všechny předchozí dílčí krize slučují a přeletí se do reálné ekonomiky. Bezprostřední součástí krize jsou silné sociální dopady (Švihlíková, 2010, s. 15). Charakteristickým jevem je, že hospodářský vývoj meziročně klesá minimálně čtyři po sobě jdoucí čtvrtletí. Jde tedy o celkový dlouhodobý útlum ekonomiky včetně podnikatelského sektoru a sektoru domácností. Ekonomická krize by se tedy dala označit za pomyslnou bublinu, která může být způsobena fiskální krizí, hyperinflací nebo právě krizí finanční.

Finanční krize vzniká především poklesem hodnoty finančních aktiv, což znamená, že ovlivňuje finanční a investiční trhy v ekonomice. Finanční krize bývá zpravidla kratší než krize ekonomická, jelikož postihne jen určitou část ekonomiky, a tudíž se dá lépe a rychleji intervenovat a krizi zastavit. Zjednodušeně by se tedy dalo říct, že pokud vznikne finanční krize, která nebude včas a správně řešena, může se postupně rozšiřovat i do dalších odvětví a vyústit právě v krizi ekonomickou. Finanční krize se tedy dá považovat za podmnožinu krize ekonomické. Vzhledem k tématu práce se následující subkapitola zabývá ještě detailnější charakteristikou finanční krize, jelikož ta byla příčinou globálního ekonomického kolapsu, který odstartoval v roce 2007.

2 FINANČNÍ KRIZE A JEJÍ DOPADY NA ČESKOU REPUBLIKU

Začátek 21. století ve Spojených státech se jevil jako ekonomicky ideální. Na jedné straně stál velmi příznivý hospodářský růst, na straně druhé nízká inflace i nezaměstnanost. Vše bylo provázáno rozvojem akciových trhů a podporou vědy a výzkumu. Toto jedinečné postavení se označovalo jako „nová ekonomika“ a řada ekonomů dokonce zastávala názor, že hospodářský cyklus, tak jak byl znám, již neplatí, a že nastává období nekonečné prosperity (Švihlíková, 2010, s. 44). To bylo bohužel pouze vysněným ideálem, avšak opak byl pravdou. Jaké byly prvotní projevy, základní příčiny či okolnosti vzniku a vývoje finanční krize, popisuje druhá kapitola včetně následné analýzy dopadů krize na českou ekonomiku.

2.1 Příčiny a vznik krize

Hlavní příčinou finanční krize byla jednoznačně hypoteční krize ve Spojených státech amerických (USA). Ovšem i tato hypoteční krize měla své příčiny, kterých bylo skutečně mnoho. Někteří ekonomové se shodovali, jiní to viděli různě. Dalo by se mluvit o celém katalogu faktorů a příčin, jelikož byl tento seznam stále rozšiřován i s ubíhajícími roky. Následující odstavce se pokusí zachytit alespoň základní příčiny finanční krize, při kterých docházelo k souladu ekonomických názorů.

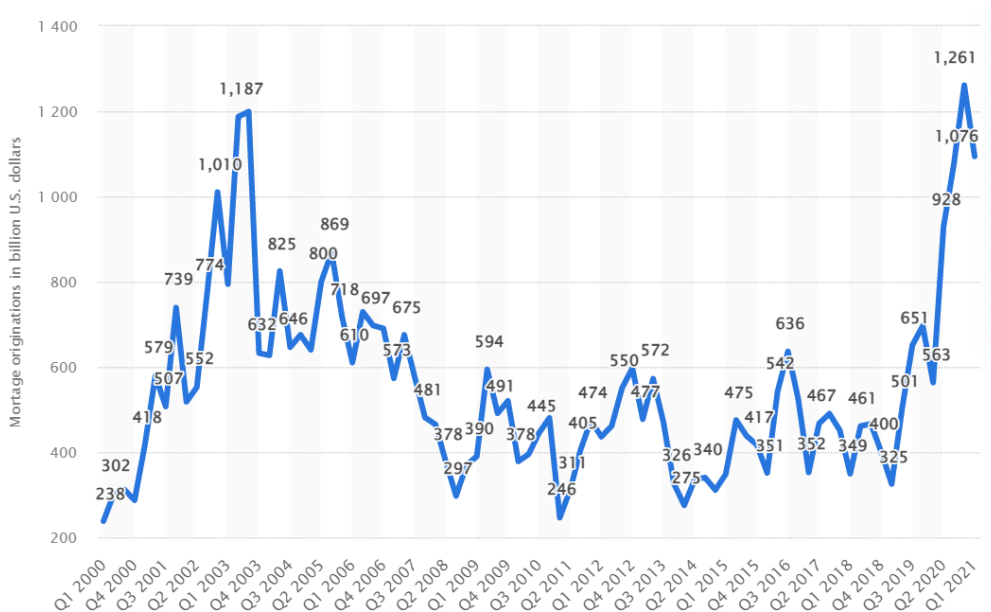
2.1.1 Úvěrová expanze

Prvotní faktor krize zahrnuje hned dvě události. První z nich bylo rozvolnění úvěrových standardů hypotečních bank. To spočívalo ve využití zákona o komunitním reinvestování, při kterém byli poskytovatelé hypotečních úvěrů tlačeni k umožnění liberálnějšího přístupu k levnějším úvěrům především pro etnické menšiny (Bažantová, 2010, s. 30). Druhá událost nesla makroekonomický charakter. Přesně se jednalo o velmi expanzivní měnovou politiku. Centrální banky se snažily povzbudit své ekonomiky v reakci na negativní události, kterými byly například atentáty v Madridu a v Londýně nebo dlouhodobě stagnující ekonomiky v Německu či Itálii (Kohout, 2010, s. 17). Úvěrové objemy tedy začaly postupně růst, což vedlo k vysoké úrovni peněžní nabídky podmíněné dlouhodobými nízkými úrokovými sazbami. Spojení, které bezprostředně vede k nadbytku likvidity.

V návaznosti na to vznikl další krátkodobý spouštěcí mechanismus, kterým bylo laxní poskytování hypotečních úvěrů. Ty byly poskytovány prakticky všem domácnostem bez patřičného zjištění možného rizika z hlediska budoucího splácení (Lungová, 2011, s. 23). Všechno výše zmíněné vedlo ke stále rychleji zvyšujícímu se objemu poskytnutých úvěrů.

Počátky pochybení lze najít už v letech 2001–2003. V tomto období se začal projevovat výjimečně intenzivní stavební boom, který byl zapříčiněn ojedinele nízkonákladovými a dostupnými hypotečními úvěry. Zásluhy si připisuje americký Federální rezervní systém (FED), který udržoval krátkodobé sazby na velice nízké úrovni, a tím zpřístupnil lidem možnost vlastního bydlení (Kohout, 2010, s. 12). Tato situace je zcela kvalitně viditelná i v následujícím obrázku. Obrázek 3 představuje vývoj celkového počtu hypotečních úvěrů, které byly poskytnuty v USA. Z obrázku je viditelné již zmíněné „výhodné období“ pro hypotéky, které vyvrcholilo ve třetím čtvrtletí roku 2003, ve kterém byly poskytnuty hypoteční úvěry v celkovém objemu 1,187 bilionu amerických dolarů.

Razantní změnu vývoje pak učinil v roce 2006 FED, když zvýšil základní úrokovou míru na 5,25 % především kvůli obavám z inflace a neúnosného snížení kurzu dolaru. Tento prudký nárůst se velice negativně odrazil na hypotečním trhu v USA, což se projevilo výrazným snížením poptávky po hypotékách i po rodinných domech. Začínaly se objevovat problémy hypotečních bank i postupný kolaps mezibankovního trhu (Bažantová a kol., 2010, s. 27). Dostupnost úvěrových zdrojů byla rázem daleko komplikovanější a z důvodu razantního navýšení úrokové míry si pomalu řada domácností začala uvědomovat, že nebudou schopni svůj dluh splácet. Počátek krize byl na světě.

Obrázek 3: Vývoj poskytnutých hypotečních úvěrů ve Spojených státech v letech 2000–2021

Zdroj: Statista, 2022a

2.1.2 Substandardní hypotéky

Strmý růst poskytnutých hypotečních úvěrů v letech 2001–2003, který byl zmíněn v předchozí podkapitole, je však dlouhodobě neudržitelný. Proto začalo docházet ke snižování kvality poskytovaných úvěrů. To dalo vzniknout tzv. subprime mortgages, neboli „substandardní hypotéky“. Ty umožňovaly i méně bonitním klientům získat peníze pro své bydlení za velmi nízký úrok.

Mnoho těchto hypoték bylo kryto pouze 100 % odhadní ceny nemovitosti, bez žádných dalších podmínek. Dalo by se tedy říct, že klient nepotřeboval pro získání hypotéky žádný počáteční kapitál, vše bylo zkrátka kryto danou nemovitostí. Proto se k nim dostali i lidé s velmi nízkými či nestabilními příjmy. Rozhodně tedy nemohl být překvapením rostoucí objem poskytovaných substandardních hypoték, který vzrostl z 56 miliard dolarů na rekordních 508 miliard dolarů, a to za pouhých pět let od roku 2000 do roku 2005 (Foster, Magdoff, 2010, s. 96). Podle Kohouta (2010, s. 12) by to samo o sobě ještě nemuselo předpovídat tragický scénář, ale další komplikaci přináší konstrukce těchto hypoték. Substandardní hypotéky sice nabízely nízké sazby, ale to pouze ze začátku splátkového období. Smlouvy v sobě skrývaly možnost pozdějšího zvýšení sazeb, čemuž ale spousta domácností bohužel nevěnovala pozornost.

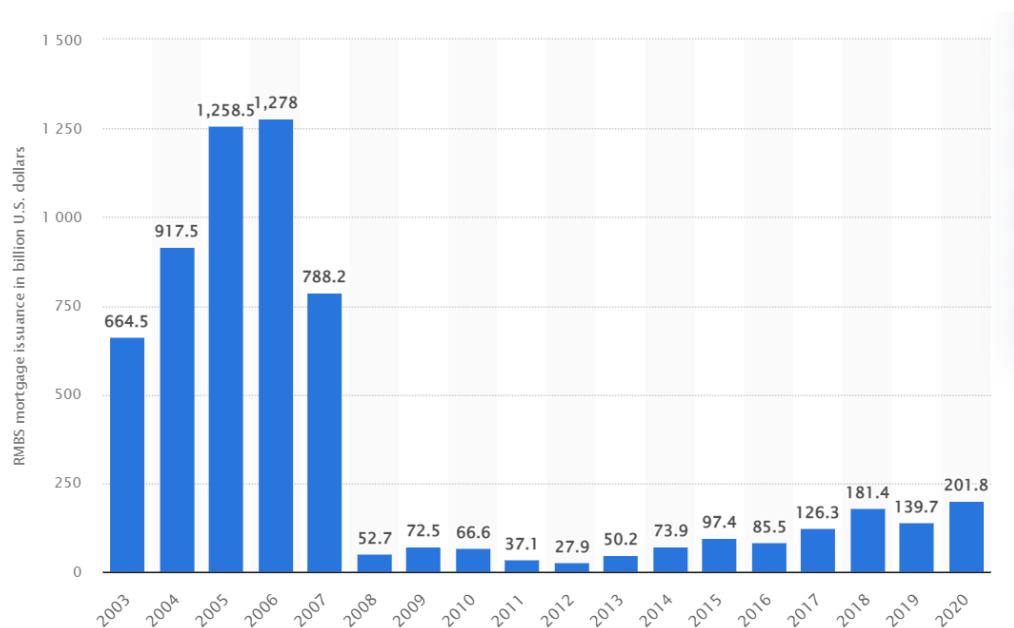
V návaznosti na dostupnost úvěrů začala velice rychle růst spotřeba. V letech 1994 až 2004 byl zjištěn dokonce rychlejší růst spotřeby než růst národního důchodu a podíl výdajů na osobní spotřebu na HDP stoupl o 3 %, tedy na 70 % (Foster, Magdoff, 2009, s. 28). Výdaje domácností ve Spojených státech byly najednou větší než jejich příjmy. Výsledkem tedy bylo vyšší spotřebitelské zadlužení, které překračovalo hranici 100 %.

2.1.3 Nedostatečná regulace

Nedostatečná regulace finančních institucí a jejich pochybný rating byl třetí činitel krize. V tomto případě selhaly instituce zabezpečující regulaci. Na trhu totiž vznikaly nové finanční nástroje či produkty s výrazným rizikem. Pro lepší pochopení celé problematiky bude nejprve vysvětlen pojem Asset-Backed Security (ABS), což je vlastně cenný papír, který je kryt aktivy. Jedná se o libovolná, dobře známá aktiva, jako jsou například hypotéky, spotřebitelské neúčelové úvěry, studentské půjčky, kreditní karty a další. ABS fungují na principu shromažďování těchto finančních produktů do velkého balíku, který je poté prodán investorům jako cenný papír. Dalším pojmem je Mortgage Backed Security (MBS), který by

se dal označit jako určitá podmnožina ABS, přičemž princip byl taktéž totožný. Postupem času se ale v rámci MBS začaly shromažďovat stále horší a méně kvalitní úvěry, což dalo vzniknout tzv. Collateralized Debt Obligation (CDO). Jeho podstata byla v zázračném spojení nekvalitních MBS do jednoho portfolia, který ale ratingová agentura ohodnotila velmi vysokým ratingem. Posledním zmíněným derivátem je Credit Default Swap (CDS), který vznikl ve snaze se pojistit proti riziku bankrotu dlužníka (Mašek, 2018). Výsledkem ale bohužel byla pouze spekulativní hra obrovských rozměrů a vytvoření zárodku pro vznik finanční krize.

Vydávání cenných papírů krytých hypotečními úvěry zachycuje následující obrázek. Z toho je jasně patrné obrovské množství vydávaných cenných papírů v období 2003 až 2007, což je právě obdobím počátku finanční krize. Nejvyššího objemu se dosáhlo v roce 2006, kdy suma cenných papírů činila neuvěřitelných 1,278 bilionu amerických dolarů. V porovnání například s rokem 2008 je to více než dvacetinásobný rozdíl. Zde je naprosto jasné, že jakákoliv regulace naprosto selhala.

Obrázek 4: Vydávání cenných papírů zajištěných hypotékou na bydlení ve Spojených státech v letech 2003–2020

Zdroj: Statista, 2022b

CDO a CDS umožnily přesunout úvěrové riziko na další subjekty, avšak na vznik možných vedlejších rizik nikdo nereagoval. „Sekuritizace hypotečních úvěrů vyžadovala, aby cenné papíry kryté hypotékami používali dobrý úvěrový rating“ (Bažantová, 2010, s. 12). Této žádosti bylo ze stran ratingových agentur vyhověno. Problémem ale bylo, že tyto agentury se

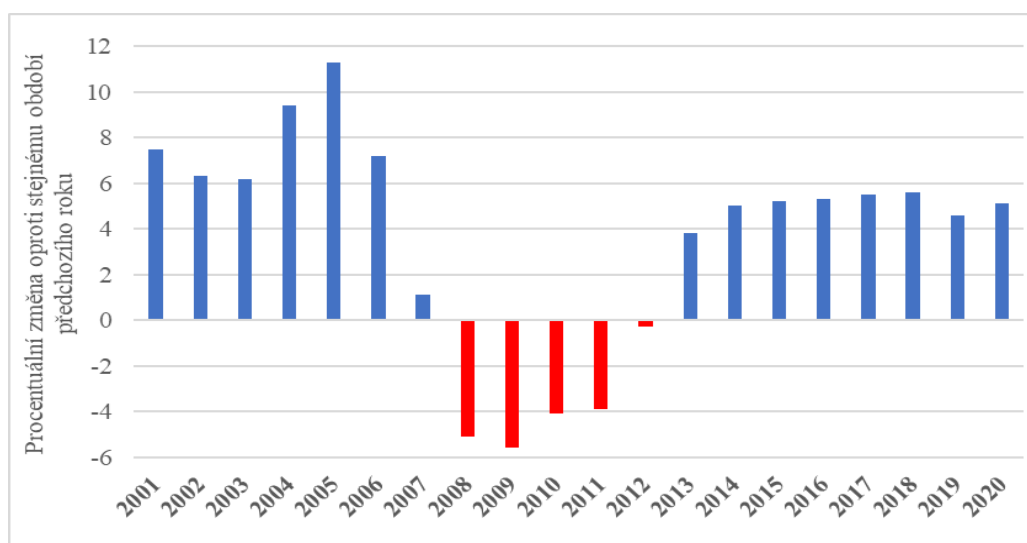
nezaobíraly možným vznikem cenových bublin. Naopak jejich cílem bylo zajistit maximální spokojenost svým zákazníkům, proto došlo z jejich strany k selhání při posuzování rizik.

Mezi další faktory krize řadí Bažantová (2010, s. 10) bezpochyby problém „too-big-to-fail“, což označuje velké množství finančních institucí, u kterých docházelo k morálnímu hazardu ve formě spoléhání se na záchranu od státu. Dále sem patří selhání corporate governance ve smyslu řízení rizik a odměňování bankovních manažerů a obchodníků. Svou roli zde sehrály také stínové finanční instituce, nebo se dokonce mluví i o selhání ekonomické teorie.

2.1.4 Cenová kolize

V roce 2008 byla ekonomika zasažena rostoucí inflací v důsledku masivního nedostatku ropy, surovin a potravin, což vedlo ke zvyšování jejich cen. Vysoká inflace přispěla k zvýšení úrokové míry, což následně přineslo potíže při splácení úvěrů, zejména právě u minorit mezi hypotečními klienty (Lungová, 2011, s. 25). Počty nesplacených hypotečních úvěrů se postupně zvyšovaly. Banky reagovaly tím, že se snažily realizovat své zástavy, ovšem v okamžiku, kdy docházelo k prudkým poklesům cen nemovitostí.

Grafické znázornění jasně demonstruje vývoj cen nemovitostí v USA. Většina hypoték byla uzavírána v období neustálého růstu cen nemovitostí, tedy mezi roky 2003 a 2005. V tomto momentu je vhodné připomenout substandardní hypotéky, které byly plně kryty právě hodnotou nemovitosti. S rokem 2008 a 2009 ale dochází k prudkému propadu cen nemovitostí, bohužel současně s rostoucím počtem nesplacených hypoték. Banky tedy realizovaly své zástavy za mnohem nižší ceny, než byly hodnoty hypoték. To vedlo bezpodmínečně k velkým ztrátám.

Obrázek 5: Index cen nemovitostí ve Spojených státech v letech 2001–2020

Zdroj: vlastní zpracování, data z: OECD, 2022a

Příčin vedoucích k velké finanční krizi bylo opravdu hojné množství. Větší potíže však způsobovala vzájemná provázanost těchto faktorů. Jedno pochybení spustilo další a výsledkem byla lavina, která se již nedala zastavit. Rozhodně byla vyvrácena hypotéza vzniku nové ekonomie, která by se snad vymykala principům hospodářského cyklu. Postupný vývoj krize je detailněji zachycen v následující podkapitole.

2.2 Vývoj krize

Velká finanční krize začala relativně nenápadně v průběhu léta roku 2007. První otřes trhu proběhl v červnu 2007, kdy došlo ke kolapsu dvou hedgeových fondů banky Bear Stearns (Foster, Magdoff, 2010, s. 11). Na základě této nepříznivé situace začaly Freddie a Fannie kalkulovat své ztráty, které činily téměř 11 miliard dolarů (Pololáník, 2008). Důvodem bylo především již zmíněné zvýšení úrokových sazeb a dalších nákladů, což způsobilo, že lidé nebyli schopni platit své závazky včas anebo vůbec.

Jako další bod zvratu by se dal označit den 15. září 2008, ve kterém došlo k pádu velké investiční banky Lehman Brothers. Většina autorů se shoduje, že ponechání této banky napospas svému osudu bylo zlomovým okamžikem krize. Když totiž v březnu 2008 začala kolabovat banka Bear Stearns, přišly na pomoc Federální rezervní systém a Ministerstvo financí, aby zmírnily fatální dopady na obchodní partnery, se kterými měla banka Bear Stearns uzavřené finanční obchody (Krugman, 2009, s. 157). Očekávalo se tedy, že u Lehman Brothers to proběhne stejným nebo přinejmenším podobným způsobem. Bohužel k tomu nedošlo a stát nechal banku padnout ke dnu bez žádné záchranné sítě. Celá tato situace vedla k rozpoutání paniky, zlomení důvěry na finančních trzích či dalšímu poklesu aktiv.

Otázkou ale zůstává, jak je možné, že se původně americká hypoteční krize, přelila do celého světa a dosáhla tak obrovských rozměrů? Mohla za to sekuritizace. To je proces, kdy banka spojuje jednotlivé menší dluhy, ze kterých vytvoří dluhopis a ten následně prodá na veřejných trzích. Původně tento systém nesl samozřejmě značné výhody, jako třeba rozptýlení rizika z účetnictví původní banky, čímž banka získala možnost poskytovat stále rizikovější hypotéky. Teoreticky tedy měla sekuritizace fungovat, že se riziko původní banky rozptýlí po světě, což mělo mít méně fatální dopady, než riziko soustředěné pouze v malém počtu bank. V tomto případě to ale mělo bohužel naprosto opačné účinky. Když se náhle koncem července 2007 spustila první vlna rozruchu z hypoteční krize, všichni věděli, že špatné úvěry jsou rozmístěny po celém světě, ale nikdo nevěděl, kde přesně (Kohout, 2010, s. 16).

Výsledkem bylo mnohonásobné zvýšení hodnoty možného rizika na mezibankovních trzích, nalomení důvěry mezi finančními institucemi navzájem a také důvěry lidí ve finanční instituce. Jelikož lidé propukali panice a strachovali se o své úspory uložené v bankách, chtěli urychleně své peníze z bank vybírat. To ale samozřejmě způsobovalo ještě větší problémy, jelikož kolabující banky neměly dostatek likvidity, aby mohly peníze svým klientům vyplácet.

Rozsáhlé problémy začínaly pociťovat i největší švýcarské banky Union des Banques Suisses (UBS) i Credit Suisse. Britská vláda ve snaze zachránit svůj finanční trh znárodní Northern Rock. Další záchranné akce probíhají i v zemích Beneluxu nebo v Německu. Krize se ale nedotýká pouze finančních institucí. Řada zemí jako například Maďarsko nebo Ukrajina prosí o pomoc z důvodu vysokého zadlužení v zahraničních měnách (Švihlíková, 2010, s. 57-58). Krize, která podle amerických politiků a ekonomů původně vypadala pouze jako menší hypoteční krize Spojených států, se postupně rozlévala do celého světa. Již bylo jasné, že tato krize se dotkne reálné ekonomiky světa a její negativní důsledky se ještě budou projevovat i v následujících letech. Jednotlivé země tedy začaly vytvářet různé záchranné balíčky ve snaze podpořit své ekonomiky.

Třetí rok finanční krize byl podle Bažantové (2010, s. 29) etapou začínající obnovy finančních trhů. Vyspělé státy začaly zavádět aktivní stabilizační politiku. Byly vytvářeny rozsáhlé stimulační a revitalizační programy, které se dotýkaly nejen bankovníctví, ale také i zásadních průmyslových odvětví jako je například automobilový průmysl. Nechyběly také plány na podporu poptávky nebo na zlepšování sociální i ekonomické situace samotných občanů. Nicméně to neznamenal překonání krize, jelikož některé národní ekonomiky, jakožto i Česká republika, pocítily dopady krize opožděně, tedy až v roce 2010.

Pro shrnutí celého průběhu finanční krize včetně příčin, je uveden obrázek 6. Schématické zobrazení velmi přehledně zachycuje prvotní impulsy vzniku finanční krize, které vedly přes recesi v USA až k recesi v Evropě. Ze všeho dříve uvedeného, a i z obrázku je jasné viditelné, že tato krize byla prvotně způsobena nadměrnou úvěrovou expanzí, která byla doprovázena nízkou averzí k riziku ze strany bank. Okolnosti daly vzniknout dluhovému problému, který způsobil kolabování bank. Výsledkem je celosvětová recese a růst zadlužení jednotlivých zemí. Na základě teoretické části z první kapitoly se dá tato situace označit jako spojení bankovní a dluhové krize. A z tohoto spojení jasně vyplývá, že tuto krizi lze označit jako **globální systematickou finanční krizi**.

2.3 Finanční krize v České republice

V roce 2006 Kohout (2010, s.18) ve svém vyjádření napsal: „*Česká republika prožívá nejpříznivější podmínky pro hospodářský růst od doby Karla IV*“. Bohužel tím však neměl na mysli pochválení tehdejší domácí politiky, příznivé ekonomické období totiž prožívala většina světa. Celosvětový hrubý domácí produkt vzrostl od roku 2000 o více než 70 %, objem světového obchodu se zdvojnásobil a v rámci nezaměstnanosti se naopak setkává s nedostatkem pracovních sil. Jak již bylo nastíněno v předešlých subkapitolách, tento růstový ideál ale bohužel dlouho nevydržel.

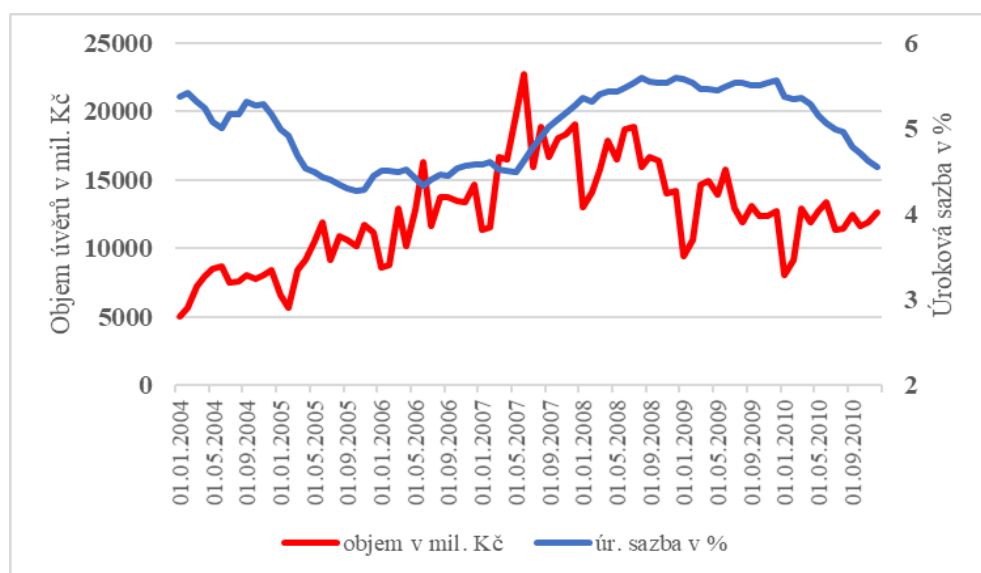
Za základní důsledky finanční krize, které dopadly na ekonomiku v České republice lze podle Bažantové (2010, s. 36) považovat:

- zvyšování úrokových mír a zpřísnění úvěrového procesu,
- snížení cen nemovitostí,
- nárůst inflace,
- pokles HDP,
- růst míry nezaměstnanosti,
- snížení spotřeby domácností,
- pokles průmyslové výroby,
- nižší zisky bank a další.

2.3.1 Úvěrová expanze a bankovní systém

Finanční krize se v USA začala rozvíjet v červnu roku 2007, kterou čeští investoři zaznamenali až o dva měsíce později, a to díky větší proměnlivosti kurzů. Česká vláda ale zůstává v absolutním klidu s vyjádřením, že česká ekonomika je stabilní a hypoteční trh je silný (Kohout, 2010, s. 23). Česká ekonomika se řadí mezi nejotevřenější ekonomiky světa, a proto pokud se dařilo světové ekonomice, dařilo se i ekonomice české. Naopak také platí, že pokud se světová ekonomika potýká s nějakými výkyvy, otevřená ekonomika to pocítí relativně rychle a poměrně silně. Začínalo být tedy poněkud jasné, že hypoteční krize USA se dříve nebo později projeví i na české ekonomice, zatím ale nikdo netušil jak moc.

Kohout (2010, s. 27) tvrdí, že motorem české ekonomiky je úvěrová expanze, stejně jako je tomu i ve zbytku eurozóny. Také z následujícího obrázku je patrné, že česká ekonomika zažívala obrovský nárůst objemu nových hypotečních úvěrů od roku 2004, což je rok vstupu ČR do Evropské unie, až do poloviny roku 2007. Při porovnání ledna roku 2004 a června 2007 činí rozdíl více než 17 miliard korun. Modrá křivka grafu simuluje vývoj tržní úrokové sazby hypotečních úvěrů. Z obrázku je možné vypožorovat, že nižší úrokovou sazbu vždy provází vyšší objem úvěrů a naopak. Absolutního maxima dosáhl objem českých úvěrů v červnu 2007, který činil 22 765,5 milionů korun s úrokovou sazbou 4,63 %. Od tohoto měsíce začala postupně sazba růst, což způsobilo naopak pokles objemu úvěrů. Nízká poptávka po hypotečních úvěrech pak bezpodmínečně vedla i poklesu cen nemovitostí.

Obrázek 7: Vývoj objemu úvěrů a tržních úrokových sazeb

Zdroj: ČNB, 2022b

Celkový objem hypotečních úvěrů zachycuje také tabulka 1. Z tabulky je viditelné, že meziroční nárůst objemů hypotečních úvěrů byl od roku 2004 do roku 2007 obrovský. Mírný pokles proběhl v roce 2008, kde se propsala především zhoršující se ekonomická situace, a to především z hlediska vysoké inflace i propadajícího se ekonomického růstu, což mělo dopad na zvyšování úrokových sazeb. Naopak v roce 2009 se eviduje opět rapidní meziroční skok. Situace na hypotečním trhu se začala postupně uklidňovat až v roce 2010, kdy meziroční nárůst činil již pouze 7,56 %.

Tabulka 1: Celkový objem úvěrů a jejich meziroční změna

	Objem úvěrů celkem (mld. Kč)	Meziroční změna (%)
2004	151,00	
2005	202,89	34,36
2006	288,70	42,29
2007	398,24	37,94
2008	479,00	17,54
2009	634,70	33,83
2010	682,70	7,56

Zdroj: ČNB, 2022b

Podle názorů ekonomů však neměla hypoteční krize USA nijak výrazně zasáhnout český bankovní sektor, který byl považován za silný a především zdravý. V tuto chvíli bylo pro českou ekonomiku výhodné, že v oblasti cizoměnových úvěrů určitým způsobem zaostávala a jejich podíl byl tedy malý. Dalo by se říct, že díky tomu nebyla bankovnímu systému v ČR způsobena opravdu žádná újma.

Jak je vidět z tabulky 2, v českém bankovním systému nedocházelo k žádným prudkým změnám, které by mohly být způsobeny právě finanční krizí. Od roku 2005 docházelo k postupnému růstu počtu bankovních institucí na českém trhu. Jedinou výjimkou byl rok 2012. Na konci roku 2012 tvořilo bankovní sektor České republiky celkem 43 bank z čehož bylo 20 poboček zahraničních bank. Oproti roku 2011 tady došlo k poklesu. Podle údajů ČNB (2013) nebyla během roku 2012 udělena žádná nová bankovní licence a ani žádná banka neukončila svou činnost. Nově byla zřízena pobočka The Royal Bank of Scotland plc, organizační složka, která nahradila stávající pobočku banky The Royal Bank of Scotland N.V. Svou činnost potom ukončila Crédit Agricole Corporate and Investment Bank S.A. Prague, organizační složka, která ale pouze uzavřela svou pobočku v České republice či v sousedním Slovensku, kompletně svou činnost ale tato francouzská banka neukončila.

Tabulka 2: Vývoj počtu bank v České republice

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Banky	36	37	37	37	39	41	44	43	44	45	46
z toho pobočky zahr. bank	12	13	14	16	18	19	21	20	21	22	23

Zdroj: ČNB, 2022c

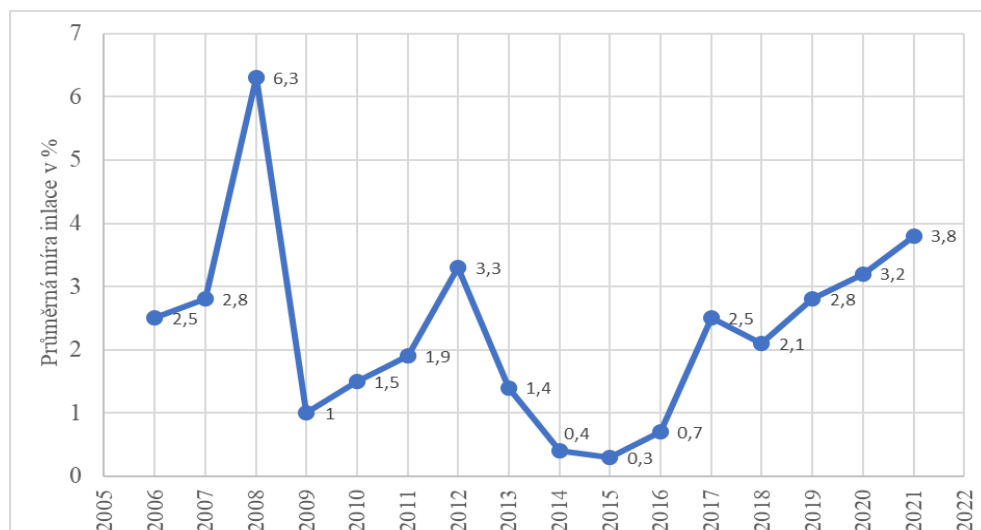
Rok 2007, tedy počátek hypoteční krize v USA, nebyl pro českou ekonomiku zatím nijak významný z hlediska rozvíjející se krize. Většina politiků a ekonomů se snažila zastávat pozitivní postoj, že hypoteční krize se české ekonomiky nedotkne. Evropská unie však zastávala opačný názor a již dopředu predikovala, že rok 2008 bude výrazně horší. S koncem roku 2007 se světový ekonomický růst postupně zpomaluje a začíná se objevovat druhý negativní dopad finanční krize, kterým je inflace.

2.3.2 Vývoj inflace

V roce 2008 a v letech následujících stála česká ekonomika před jednou z nejtěžších zkoušek z hlediska cílování inflace. Světová finanční krize se v otevřené české ekonomice projevila zejména prostřednictvím poklesu zahraniční poptávky, což mělo bezprostřední negativní dopad na české vývozy, ekonomický růst a následně i na zaměstnanost.

ČNB ale byla jednou z prvních centrálních bank na světě, která začala rychle reagovat na propukající krizi. Centrální banka začala včas uvolňovat svou měnovou politiku prostřednictvím postupného snižování základních úrokových sazeb (ČNB, 2018a). Nástroje ČNB pomohly české ekonomice při zastavení růstu inflace, nicméně zda to pomohlo udržet stabilní ekonomickou aktivitu i zaměstnanost bude analyzováno v dalších podkapitolách.

Následující obrázek zachycuje vývoj inflace od roku 2000 do roku 2020. Pro vytvoření obrázku byla využita data vyjádřená přírůstkem průměrného ročního indexu spotřebitelských cen. Ten se vyjadřuje jako procentuální změna průměrné cenové hladiny za 12 posledních měsíců oproti průměru 12 předchozích měsíců. Z obrázku je patrné to, co již bylo lehce nastíněno. Na přelomu roku 2007 a 2008 dochází k prudkému nárůstu míry inflace na území České republiky. V roce 2008 dosáhla průměrná míra inflace hodnoty 6,3 %. Důvodem prudkého zvýšení míry inflace byl jednoznačně růst cen surovin na světových trzích, především šlo o ceny ropy, které se zvyšovaly z důvodu jejího nedostatku. Byly zde ale i další faktory, jako například zavedení poplatků za zdravotnictví v roce 2008, které výrazně ovlivnily křivku cenové hladiny v oddíle zdraví (Pošta, 2018, s. 148). Dopady finanční krize se na české inflaci podepsaly až v roce 2009, kdy došlo k prudkému obratu a míra inflace dosahovala pouhého 1 %. V následujících letech se inflační situace zlepšovala, avšak mezi lety 2014 až 2016 přišla druhá vlna dopadů finanční krize, při které hodnoty opět prudce klesaly, a to až k nulové hranici. Přicházely tak obavy z možného vzniku deflace.

Obrazek 8: Vývoj průměrné roční míry inflace

Zdroj: vlastní zpracování, data z: ČSÚ, 2022a

Nejen ceny ropy, ale také základní spotřebitelské ceny od roku 2007 prudce rostly. Běžní spotřebitelé se setkávali se zdražováním, kdy například cena mouky vzrostla o 51,3 % nebo cena chleba o 33,3 %. Kromě potravin se zdražovalo i v oblasti regulovaného nájemného, kde docházelo k nárustu až o 29 %. Růst cen se nevyhnul ani energiím, kde se ceny zemního plynu zvyšovaly až o 16,5 %, elektřiny o 9,5 % a ceny tepla vyrostly o 11 %. (Kohout, 2010, s. 59). Mírně proinflačně působila i reálná ekonomika. V návaznosti na stávající situaci se bankovní rada rozhodla využít svého nástroje měnové politiky a zvýšit koncem listopadu základní měnověpolitickou úrokovou sazbu. Přesněji šlo o dvoutýdenní repo sazbu, která byla zvednuta o 0,25 procentního bodu. Inflace na počátku roku 2008 se stále zvyšovala, a proto došlo v únoru k dalšímu zasedání bankovní rady. Očekávalo se totiž, že vliv nákladových šoků a další vývoj cen bude ještě nadále působit proinflačně. Jako riziko působící opačným směrem bylo ale možné vnímat aktuálně silný kurz koruny, možnost rychlejšího odeznění růstu cen potravin či slabší růst americké ekonomiky (ČNB, 2009a). Proto se centrální bankéři rozhodli ještě jednou zvýšit úrokové sazby o 0,25 procentního bodu s účinností od 8. února 2008, jak je také možné vidět v tabulce 3. Ačkoli toto zvýšení bylo očekáváno většinou účastníků finančního trhu, sazby na peněžním trhu se ještě dále mírně zvýšily, a to především kvůli zvýšené nervozitě a poptávce po likviditě na evropských peněžních trzích.

Z tabulky 3 je také možné vyčíst, že ve druhém čtvrtletí ČNB žádnou změnu ve dvoutýdenní repo sazbě nevyslovila. To mohlo být způsobeno tím, že inflace v polovině roku poklesla o 0,3 %. Zároveň v červenci roku 2008 dosáhla česká koruna svého nejsilnějšího období. Kurz vůči euru nabýval hodnoty nižší než 24 Kč/Euro. V procentuálním vyjádření jde

o meziročním posílení o 18,3 %. Posílení vůči dolaru pak bylo ještě výraznější, přesně o 28,9 % (Kouhout, 2011, s. 68). Domácímu obyvatelstvu tento vzestup samozřejmě vyhovoval, ať už z hlediska turistiky, tak i zahraničních obchodů. Méně spokojeni byli naopak exportéři, kteří kvůli silné koruně ztráceli konkurenceschopnost na světovém trhu.

A jaký byl důvod pro takové posílení české koruny? Podle Kohouta (2011, s. 69) se totiž mezinárodní investoři začali stahovat na méně rizikové trhy, mezi které patří právě i Česká republika. České bankovníctví je vnímáno jako zdravé, jelikož český trh obsahoval malý podíl cizoměnových úvěrů, jak již bylo zmíněno v předchozí subkapitole. Míra rizikových hypoték zde byla tedy velmi nízká, což samozřejmě také přidávalo na důvěře v český trh.

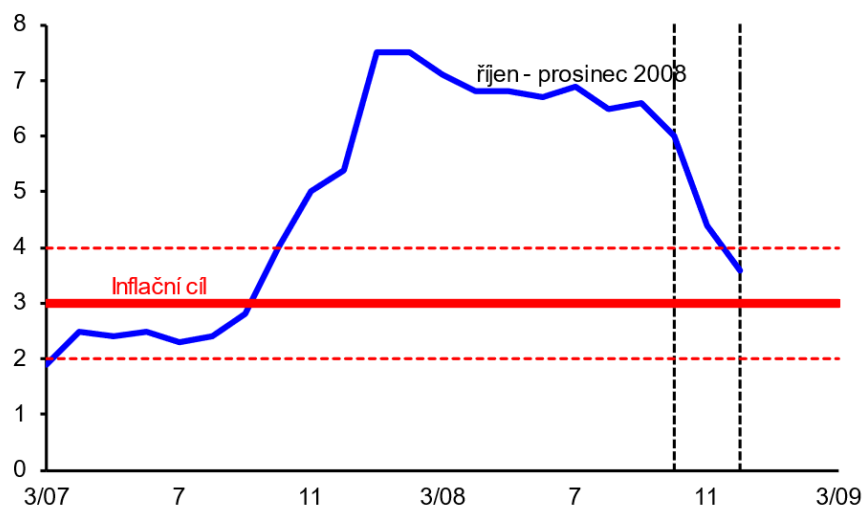
Posilování kurzu koruny a současná korekce cen potravin, ropy a dalších komodit na světových trzích, vedlo k vytvoření makroekonomické prognózy, která současné riziko hodnotila jako slabě protiinflační (ČNB, 2009b). Proto se v průběhu třetího čtvrtletí roku 2008 bankovní rada rozhodla již snížit úrokové sazby, a to o 0,25 procentního bodu s účinností od 8. srpna.

Tabulka 3: Vývoj dvoutýdenní repo sazby v letech 2006–2012

Platná od:	(%)	Platná od:	(%)
29.09.2006	2,50	06.02.2009	1,75
01.06.2007	2,75	11.05.2009	1,50
27.07.2007	3,00	07.08.2009	1,25
31.08.2007	3,25	17.12.2009	1,00
30.11.2007	3,50	07.05.2010	0,75
08.02.2008	3,75	29.06.2012	0,50
08.08.2008	3,50	01.10.2012	0,25
07.11.2008	2,75	02.11.2012	0,05
18.12.2008	2,25		

Zdroj: vlastní zpracování, data z: ČNB, 2022d

Ke konci roku 2008 došlo k opětovnému snížení inflace z původních 6,6 % na přijatelných 3,6 %, což bylo již pouze kousek nad hranicí inflačního cíle. Celá tato situace je viditelná na níže uvedeném obrázku. Bankovní rada i ve čtvrtém čtvrtletí snížila úrokové sazby, a to hned ve dvou krocích. Celkový pokles sazby činil 1,25 %.

Obrázek 9: Vývoj míry inflace k inflačnímu cíli v letech 2007–2008

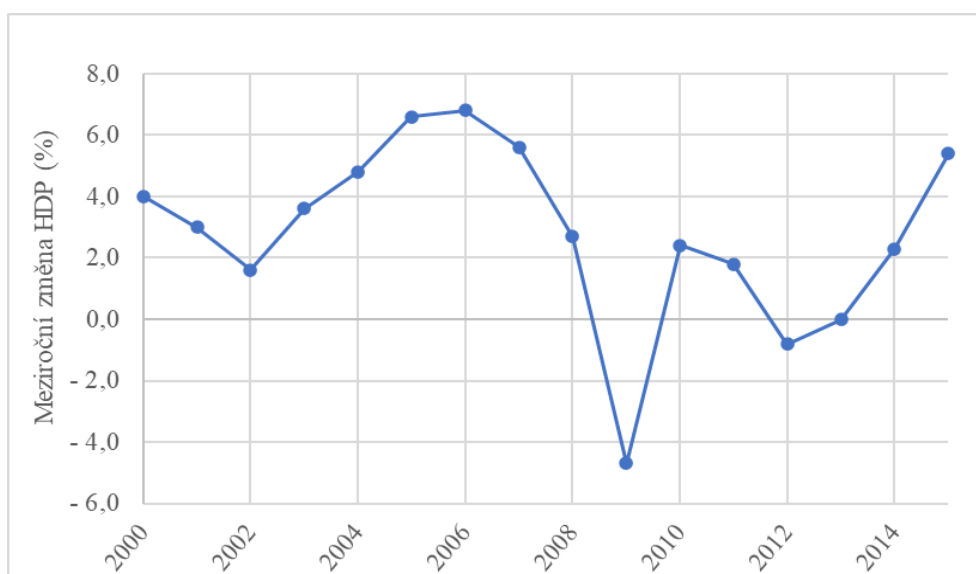
Zdroj: ČNB, 2010a

Jak již bylo zmíněno, rok 2009 přinesl propad inflace až na 1 %. Tento pokles byl způsoben především utlumeným vývojem domácí ekonomiky v důsledku finanční krize. Poptávka klesala a společně s ní klesaly i ceny potravin, pohonných hmot či regulované ceny (ČNB, 2010d). Podle prognóz byl pokles očekáván, a proto ČNB opět reagovala dalším snižováním dvoutýdenní repo sazby, která ke konci roku 2009 dosahovala hodnoty 1 %. Tyto kroky sice ČR pomohly a míra inflace opět začala růst směrem k inflačnímu cíli, avšak tento pozitivní vývoj nevydržel dlouho a s rokem 2014 přichází opět riziko deflace. Na téměř nulových hodnotách se zde významně podílely vnější ekonomické faktory. Šlo především o pokračující pokles regulovaných cen a utlumený cenový vývoj v eurozóně. ČNB však již nemohla dále snižovat úrokové sazby, jelikož po posledním rozhodnutí na konci roku 2012 byly stanoveny na úrovni 0,05 %. Bankovní rada tedy byla nucena využít druhý nástroj pro uvolnění měnové politiky, kterým byl kurz koruny (ČNB, 2015). V následujících letech se situace na domácím i zahraničním trhu začala pomalu zlepšovat a míra inflace postupně rostla ke svému cíli. Jak ale bylo několikrát zmíněno, míra inflace byla ovlivněna především ekonomickým vývojem, a proto se následující subkapitola zabývá analýzou tohoto ukazatele.

2.3.3 Vývoj hrubého domácího produktu

Nejvýznamnějším makroekonomickým agregátem pro makroekonomickou analýzu je ukazatel hrubého domácího produktu, který odráží výkonnost ekonomiky a její vývoj. Ze studia makroekonomie je již známo, že hrubý domácí produkt (HDP) vyjadřuje objem finální produkce, který byl vytvořen na území určitého státu za určité období. Následující odstavce se tedy zabývají analýzou vývoje HDP v české ekonomice ve vztahu ke světové krizi.

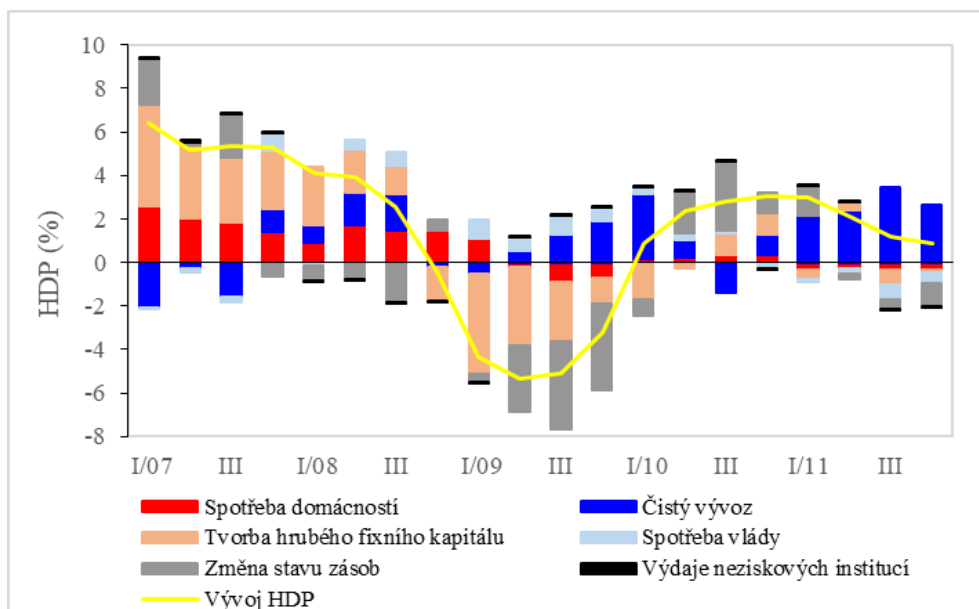
České ekonomice se v období 2000-2007 velice dařilo. Bývala definována dokonce jako vysoce růstová dynamická ekonomika, která současně dokázala udržet makroekonomickou stabilitu. Meziroční nárůst HDP se pohyboval průměrně kolem hodnoty 4,5 %, což byl v tehdejší době zhruba dvojnásobek oproti průměru EU (Rojíček a kol., 2016, s. 161). I z obrázku 10 je tato situace jasně viditelná. K nejpříznivějším výsledkům došlo v letech 2005–2007, kdy ekonomický růst dosahoval ještě vyšší úrovně, přesněji v roce 2006 dosáhl HDP hodnoty 6,8 %, což se spojovalo především s vysokými spotřebními výdaji domácností. K značnému a viditelnému obratu došlo v roce 2008 a 2009, kdy se výrazně zhoršilo vnější prostředí, což se samozřejmě do české ekonomiky propadlo a silná expanze byla u konce.

Obrázek 10: Vývoj HDP v letech 2000–2015, vyjádřeno ve stálých cenách

Zdroj: vlastní zpracování, data z: ČSÚ, 2022b

Ještě detailnější analýzu představuje obrázek 11. Ten zachycuje vývoj HDP pouze v letech 2008–2012. Nicméně jde o čtvrtletní zachycení, které ještě lépe vystihuje vývoj ekonomického růstu, který byl pod vlivem ekonomické krize. Další výhodou následujícího obrázku je vyjádření vývoje HDP na základě výdajové metody, která se vymezuje jako součet jednotlivých příspěvků k vývoji HDP. Tyto příspěvky zahrnují výdaje na konečnou spotřebu, tvorbu hrubého domácího kapitálu, a nakonec zahraniční obchod. Výdaje na konečnou spotřebu definuje Pošta (2018, s. 10) jako „výdaje vynaložené rezidentskými institucionálními jednotkami na výrobky a služby, které jsou určeny pro přímé uspokojení individuálních potřeb nebo přání nebo kolektivních potřeb členů společnosti“. Tyto výdaje dále rozdělujeme na spotřebu domácností, spotřebu vlády a výdaje neziskových institucí, jak je vidět právě na obrázku 11. Tvorba hrubého domácího kapitálu je potom složena z tvorby hrubého fixního kapitálu, což zahrnuje například investice do budov a staveb, dopravních prostředků, informačních technologií, zbraňových systémů a další. Druhou složku potom tvoří změna stavu zásob. Poslední příspěvek k vývoji HDP je již zmíněný zahraniční obchod, který se samozřejmě sestavuje ze salda vývozu a dovozu výrobků a služeb. Tento obrázek tedy nejen přiblíží přesnější vývoj HDP, ale dokonce přináší odpověď na otázku, co bylo hlavní příčinou daného růstu či poklesu.

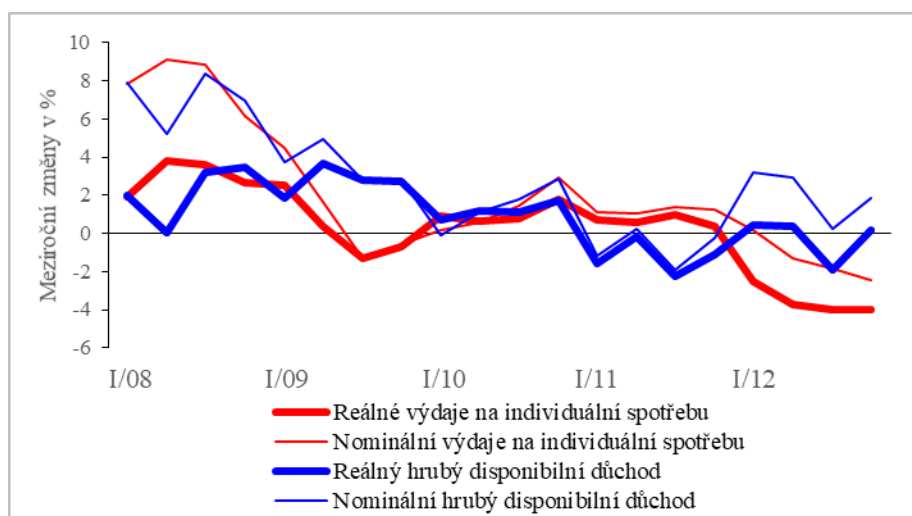

Obrázek 11: Vývoj HDP podle příspěvků v letech 2008–2012

Zdroj: vlastní zpracování, data z: CSU, 2022c

V prvním čtvrtletí roku 2008 hospodářský růst značně zpomalil, dosahoval tedy hodnoty 4,1 %. Zpomalení tempa růstu HDP o 1,2 procentního bodu bylo způsobeno především oslabením tempa růstu výdajů na konečnou spotřebu. Zahraniční obchod v tuto chvíli sice zpomaluje, nicméně vývoz v tomto období roste rychleji než dovoz (ČNB, 2009b). Druhé i třetí čtvrtletí naopak vypadalo, že žádný výrazný propad nehrozí, jelikož česká ekonomika dosahovala kladných hodnot kolem 4 %. Sice došlo k poklesu u tvorby hrubého fixního kapitálu, avšak spotřeba domácností i čistý vývoz zvětšil svou plochu v obrázku.

Tento mírný nárůst spotřebních výdajů domácností, byl podpořen především růstem nominálního hrubého disponibilního důchodu, jak je viditelné na obrázku 12 (ČNB, 2010b). Domácnosti ale plně nevyužily toto zvýšení důchodů ke spotřebě, poněvadž část tohoto příjmu se rozhodly uspořit. Ministerstvo financí České republiky (MFČR) (2009) ve své zprávě o vývoji finančního roku uvádí, že celkové úspory domácností meziročně vzrostly o 7,4 % a dosáhly ke konci roku 2008 necelých 2,5 bilionů Kč. Důvodem takového nárůstu úspor byla především zvyšující se spotřebitelská nedůvěra a nejistota z budoucího vývoje. Prudký propad ke konci roku 2008, tedy vysněnou expanzi bohužel nepotvrdil.

Obrázek 12: Vývoj hrubého disponibilního důchodu a vývoj výdajů na individuální spotřebu

Zdroj: ČNB, 2014

Ve čtvrtém čtvrtletí 2008 tempo hospodářského růstu opět výrazně pokleslo a poprvé od roku 1998 znovu padl hospodářský růst do červených čísel, a to na hodnotu – 0,5 %. K výraznému oslabení došlo na úrovni vnější poptávky, tedy došlo k ovlivnění zahraničního obchodu v důsledku světové finanční a hospodářské krize a čistý vývoz meziročně poklesl. Přenos dopadů globální krize do domácí reálné ekonomiky se již ve čtvrtém čtvrtletí projevil

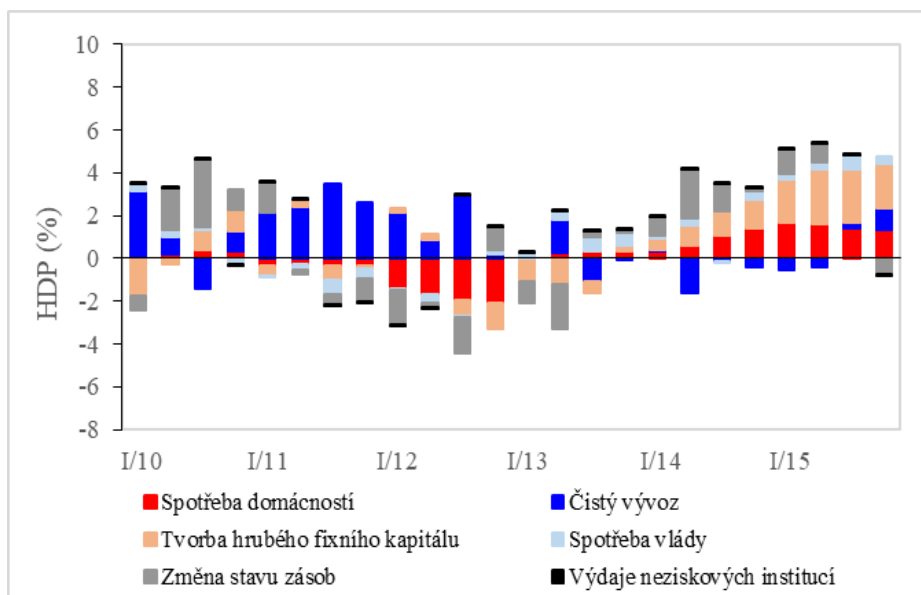
v převážné většině odvětví. Obrat ale přinesla změna stavu zásob, která se po čtyřech předešlých čtvrtletí dostala nad nulovou hranici.

V prvním čtvrtletí 2009 se meziroční pokles hrubého domácího produktu ještě prohloubil a obsadil hodnotu 4,3 %. Na tomto dalším poklesu se nejvíce podílela tvorba hrubého kapitálu, a to jak ze strany fixního kapitálu, tak ze strany zásob. K poklesu produktu přispěl také zahraniční obchod, ve kterém se stále více odrážel negativní dopad světové finanční krize, což výrazně oslabilo vnější poptávku. Přenos důsledků této krize do domácí reálné ekonomiky byl pozorován v převážné většině odvětví. Vliv na situaci přineslo také snížení konečné spotřeby. Na počátku roku 2009 totiž došlo také ke snížení tempa růstu nominálního hrubého disponibilního důchodu, který klesl z hodnoty 9 % na 2,8 %, došlo tedy ke zhruba třetinovému poklesu, což je opět možné pozorovat na obrázku 12 (ČNB, 2010c). Toto snížení se samozřejmě opět projevilo v úsporách českých domácností, které i nadále zůstávaly velmi konzervativní. Pokračování recese, která probíhala i v následujících měsících, je opět zachyceno obrázkem 11. Hlavními prvky propadu i nadále zůstává fixní investice a úbytek zásob. Do záporných čísel se zde dostává i spotřeba domácností.

Čtvrté čtvrtletí roku 2009 přineslo náznak pozvolného zotavování české ekonomiky z recese. V mezičtvrtletním srovnání totiž bylo možné pozorovat mírný růst HDP, v meziročním srovnání sice dále klesal, avšak pomaleji než v předchozím čtvrtletí. K pozitivnějšímu vývoji přispěl především zahraniční obchod, jehož příspěvek k růstu produktu byl již při obnoveném mírném růstu vývozu ve čtvrtém čtvrtletí kladný (ČNB, 2011). Tvorba hrubého kapitálu ale pokračovala v hlubokém poklesu. Výdaje na konečnou spotřebu zvolnily svůj již nevýrazný meziroční růst, daný navíc pouze růstem vládní spotřeby, příspěvek spotřeby domácností k růstu HDP, avšak i nadále zůstává záporný. Utlumené spotřební chování domácností bylo zapříčiněno obzvláště klesajícími příjmy a současně rostoucí nezaměstnaností.

Předcházející ekonomické zotavování se promítlo i do dalších let. Roky 2010 a 2011 se nesly v duchu mírného oživení ekonomické aktivity. Jak již bylo zmíněno česká ekonomika se vyznačuje svou otevřeností a tím pádem závislostí na růstu jejích obchodních partnerů. Jelikož v roce 2010 zaznamenala určité oživení celá EU, tak se to postupně projevilo i v ekonomice české. I přes to, že ekonomický růst nebyl stále na původních hodnotách, pozitivní byl jednoznačně pohyb v kladných číslech. Avšak už ke konci roku 2011 bylo možné pozorovat opět snižující se tempo růstu. To souviselo především se zhoršenou situací v sousedním Německu a zároveň se stupňující se dluhovou krizí v některých evropských

státech (Rojíček a kol., 2016, s. 162). Expanze domácí ekonomiky v roce 2010 byla tažena všemi složkami HDP, naopak v roce 2011 zaznamenal růst pouze zahraniční obchod (vývoz zboží a služeb vzrostl o 11 %, zatímco dovoz jen o 7,5 %). Všechny ostatní příspěvky k vývoji HDP zaznamenaly v roce 2011 pokles. Tvorba hrubého fixního kapitálu zaznamenala pokles v důsledku snížení stavební části investic, spotřeba domácností oproti roku 2010 klesla vlivem velmi nízkého růstu reálných mezd, to se samozřejmě opět projevilo v nárůstu úspor domácností, avšak míra tohoto růstu byla nižší než v předešlých letech. Pokles spotřeby ze strany vlády souvisel s pokračující konsolidací veřejných rozpočtů, která zahrnovala snižování vládních výdajů (MFČR, 2012). Z uvedeného tedy jasně vyplývá, že toto vzkříšení české ekonomiky tedy bohužel netrvalo dlouho a bylo jasné, že negativní důsledky krize se budou projevovat ještě i v následujících letech.

Obrázek 13: Vývoj HDP podle příspěvků v letech 2010–2015

Zdroj: vlastní zpracování, data z: ČSÚ, 2022c

V letech 2012 a 2013 došlo k potvrzení černého scénáře. Tato recese sice nebyla tak hluboká, ale z hlediska doby trvání, byla horší. Rozdílem oproti předešlé recesi, byla tato způsobena podle Spěváčka (2016, s. 162) především vlivem domácích faktorů. Jednalo se zejména o restriktivní fiskální politiku vlády, pokles reálných mezd a velmi nízkou důvěru domácností v ekonomický systém. Všechno tedy vedlo ke snižování spotřeby ze strany domácností a snižování investic ze strany podniků i vlády. Z předešlé subkapitoly je také známo, že česká ekonomika v těchto letech nebojovala pouze s nízkým ekonomickým růstem, ale také s velice nízkou inflací, kde dokonce byly na místě i obavy z možné deflace. Jak již bylo zmíněno ČNB se snažila reagovat na hrozící krizi rapidním snižováním úrokových sazeb. Ty se ale postupně dostaly až na úroveň technické nuly, a proto musela centrální banka začít využívat

i svého dalšího nástroje měnové politiky, kterým byl zásah do devizového kurzu. I přesto, že síla české koruny byla značná, musela ČNB stanovit kurzový závazek na hladině 27 CZK/EUR (ČNB, 2018b). Tímto činem se ČNB snažila vyřešit nejen boj s možnou deflací, ale zároveň se snažila podpořit vývoz a tím tak opět zvýšit ekonomický růst.

Rok 2014 byl opět rokem oživení pro českou ekonomiku. Pozitivní růst byl spojen především se zlepšením vnějších ekonomických podmínek, ale určité přínosy měla i prorůstová fiskální politika, uvolnění měnové politiky, růst investic i spotřeby a zlepšení na trhu práce (Rojíček a kol., 2016, s. 163). Následující rok by se potom dal označit za určitý konec ekonomické krize. Z obrázku 10 je viditelné, že hodnota HDP v roce 2015 se opět navrátila do hodnot dosahovaných před krizí. Z obrázku 13 je poté možné vidět i nárůst domácí poptávky, tedy opětovné zvýšení spotřeby domácností, v rámci investic hrálo významnou roli také čerpání prostředků z fondů EU a růst zásob. Situace ekonomického růstu již byla značně komplikovanější než problematika inflace. Z analýzy HDP a definice hospodářského cyklu by bylo možné rozdělit ekonomiku v letech 2007–2015 na dvě probíhající recese. Jaká byla situace na trhu práce představí následující subkapitola.

2.3.4 Vývoj nezaměstnanosti

I přes to, že řada filozofických myslitelů tvrdí, že lidé si své štěstí za peníze nekoupí, ekonomická teorie s tím tak úplně nesouhlasí. Pokud člověk cítí nějakou potřebu, z hlediska své racionality se snaží tuto potřebu maximálně uspokojit. Pravidla trhu však jasně ukazují, že pro uspokojení potřeby je třeba mít peníze. Proto pro dosažení určitého blahobytu je naprosto klíčové mít práci, a právě touto problematikou se zabývají následující odstavce.

Na základě statistických dat o míře nezaměstnanosti v USA bylo zjištěno, že v prosinci roku 2011 bylo bez práce více než 13 milionů Američanů, což byl nárůst o zhruba 6,2 milionů lidí oproti roku 2007 (Krugman, 2012). Důležité je však podotknout, že zde byli za nezaměstnané považováni jen občané, kteří pracovat chtějí, práci aktivně hledají, bohužel však bez úspěchu. Nejen z těchto poznatků ale i vlivem jednotlivých ekonomických problémů a změn bylo jasné, že určitý projev krize pocítí i český trh práce.

Vývoj na trhu práce je možné podle Žďárka (2016) rozdělit na čtyři dílčí periody. První periodou je začátek 21. století, přesněji jde o roky 2001 až 2004. V těchto letech procházel trh práce významnými změnami, což bylo zapříčiněno strukturálními změnami a zároveň ekonomickým cyklem. Značné zlepšení situace přináší druhá perioda, tedy od roku 2005 do roku 2007. Toto období bylo provázáno vstupem ČR do Evropské unie. Počet

nezaměstnaných osob se snižoval vlivem ekonomických i demografických faktorů, kdy byly zrovna silné populační ročníky v produktivním věku. Následovalo období třetí 2008-2012. Toto období je spojeno na jedné straně s nejnižší nezaměstnaností z roku 2008, ale zároveň zde dochází k prvotním projevům světové finanční krize. Toto období je tedy zajímavé pro své největší meziroční změny. A nakonec perioda od roku 2013, která přinášela počátek zlepšující se situace na trhu práce v ČR.

Tabulka 4 demonstruje rozložení ekonomicky aktivního obyvatelstva na českém trhu práce. Je viditelné, že v prvních dvou sloupcích nedochází k žádným významným výkyvům. Určité změny přináší až třetí a čtvrtý sloupec, který představuje rozdělení ekonomicky aktivního obyvatelstva na zaměstnané a nezaměstnané. Zde už je možné pozorovat v určitých letech výraznější absolutní změny. Pro lepší přehlednost změn je uveden pátý sloupec, který stanovuje procentuální obecnou míru nezaměstnanosti v jednotlivých letech. V tomto sloupci je viditelné již zmíněné periodické rozdělení. Od roku 2000 do roku 2004 dochází k různým strukturálním změnám, roky 2005 až 2007 se vyznačují svým pozitivním vývojem nezaměstnanosti směrem dolů. Rok 2008 byl potom zlomový, došlo zde k otočení směru nezaměstnanosti, která vlivem finanční krize dosahovala opět vyšších hodnot, a to až do roku 2013, kde se začala situace na trhu práce opět stabilizovat.

Tabulka 4: Vývoj nezaměstnanosti v letech 2000–2015

	Obyvatelstvo ve věku 15 a více let (tis. osob)	Pracovní síla ekonomicky aktivní (tis. osob)	v tom		Obecná míra nezaměstnanosti (%)	Počet uchazečů na 1 prac. místo
			zaměstnaní (tis. osob)	nezaměstnaní (tis. osob)		
2015	8 935,7	5 309,9	5 041,9	268,0	5,0	4,4
2014	8 932,6	5 297,9	4 974,3	323,6	6,1	9,2
2013	8 951,5	5 306,0	4 937,1	368,9	7,0	17
2012	8 964,6	5 256,9	4 890,1	366,9	7,0	15,6
2011	8 964,7	5 223,0	4 872,4	350,6	6,7	14,2
2010	9 015,4	5 268,9	4 885,2	383,7	7,3	18,2
2009	9 009,3	5 286,5	4 934,3	352,2	6,7	17,4
2008	8 943,8	5 232,3	5 002,5	229,8	4,4	3,9
2007	8 845,0	5 198,3	4 922,0	276,3	5,3	2,5
2006	8 773,4	5 199,4	4 828,1	371,3	7,1	4,8
2005	8 716,0	5 174,2	4 764,0	410,2	7,9	9,8
2004	8 673,3	5 132,5	4 706,6	425,9	8,3	10,6
2003	8 636,9	5 132,3	4 733,2	399,1	7,8	13,5
2002	8 599,1	5 139,1	4 764,9	374,1	7,3	12,7
2001	8 577,4	5 146,0	4 727,7	418,3	8,1	x
2000	8 586,4	5 186,1	4 731,6	454,5	8,8	x

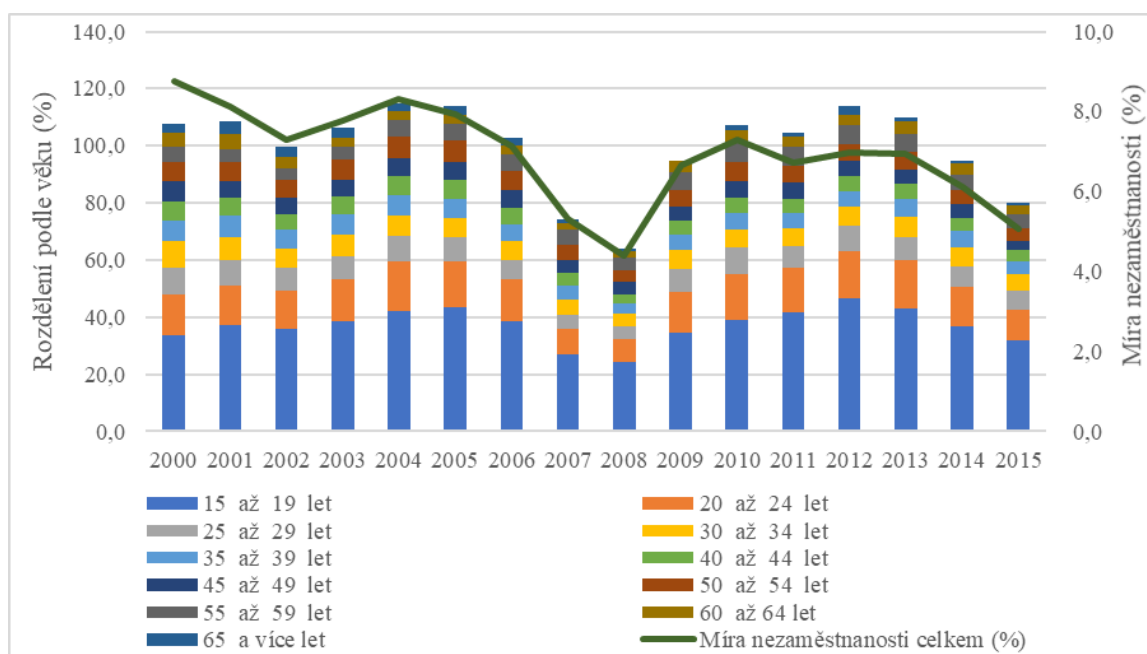
Zdroj: vlastní zpracování, data z: ČSÚ, 2022d

Od roku 2004 nezaměstnanost klesá. V roce 2007 dosahuje dokonce dosavadně nejnižší hodnoty od roku 1997. Podle sektorového rozdělení, je možné konstatovat, že k nárstu zaměstnanosti dochází ve všech odvětvích s výjimkou primárního sektoru, kde už se ale pokles pozoruje delší dobu. Významný podíl, přesně 40,2 % na celkové zaměstnanosti tvoří sekundární sektor. Počet zaměstnaných se zvýšil o 49,9 tisíc osob. Zaměstnanost zde rostla hlavně díky zpracovatelskému průmyslu, zejména šlo však o odvětví spojená s automobilovým průmyslem. Největší podíl na celkové zaměstnanosti pak tvoří terciární sektor (MPSV, 2008). Situace na trhu práce byla tedy za rok 2007 příznivá, a řada ekonomů očekávala, že rok 2008 přinese ještě lepší čísla.

V roce 2008 se zdálo, že přání rekordně nízké nezaměstnanosti je splněno. Míra nezaměstnanosti i nadále klesala. Její celková hodnota pro rok 2008 činila 4,4 %, přičemž v květnu a v červnu byla zjištěna nejnižší hodnota od roku 1996. Docházelo k dalšímu rozvoji jednotlivých sektorů. Průměrný počet volných pracovních míst byl meziročně vyšší o 19,2 tisíc. Tento optimistický růst byl však v druhém pololetí roku 2008 značně pozastaven. Nezaměstnanost opět nabývala na své síle a ke konci roku dosáhla 6 % (MPSV, 2009). Příčinou tohoto propadu byl především zpomalující se ekonomický růst, jakožto důsledek světové krize, který se bezprostředně promítl i na trh práce. Z důvodu snižující se produkce jednotlivých odvětví docházelo k hromadnému propouštění, a to především ve firmách automobilového či sklářského průmyslu. Počet volných pracovních míst tedy výrazně poklesl.

Situace na konci roku 2008 již jasně predikovala pesimistický vývoj pro rok 2009. Predikce byly naplněny a ČR se potýkala v roce 2009 se zvýšenou nezaměstnaností na úrovni 6,7 %. Fakt, že došlo ke snížení zaměstnanosti v primárním sektoru, ještě nebyl tak překvapující. Nicméně v sekundárním sektoru zaměstnanost klesla o 124,1 osob, podíl na celkové zaměstnanosti se tak snížil na 38,6 %. A to i přes to, že oblast stavebnictví zaznamenala větší počet zaměstnanců. Terciární sektor zatím zůstává silný a zmírňuje celkový pokles zaměstnanosti. Na konci roku 2009 však bylo podle Ministerstva práce a sociálních věcí (2010) hlášeno pouze 30,9 tis. volných pracovních míst, což je o 60,3 tisíc méně než na konci roku 2008. Počet uchazečů na jedno pracovní místo se tedy rapidně zvýšil na hodnotu 17,4, což je možné vidět v tabulce 4. Celá tato situace vedla k potřebě čerpání finančních prostředků ze státního rozpočtu pro vyplácení podpor v nezaměstnanosti. Jejich objem v roce 2009 činil 15,1 mld. Kč, což je o 8 mld. Kč více než v roce 2008. Rok 2009 s sebou tedy přináší i začátky vedlejšího dopadu nezaměstnanosti, kterým jsou zvyšující se státní výdaje na sociální zabezpečení.

I v roce 2010 se nezaměstnanost stále zvyšovala. Křivka míry nezaměstnanosti přesáhla hranici 7 %. Celkový propad zasahuje již všechna odvětví. Počet uchazečů na jedno pracovní místo se zvýšil na hodnotu 18,2, což není příznivý vývoj. Kromě míry nezaměstnanosti ukazuje obrázek 14 strukturu nezaměstnaných lidí podle věkových kategorií.

Obrázek 14: Vývoj míry nezaměstnanosti podle věkových skupin

Zdroj: vlastní zpracování, data z: ČSÚ, 2021a

Jednoznačně lze z obrázku vyčíst, že největší podíl nezaměstnaných tvoří skupina obyvatel ve věku 15 až 19 let, tedy čerství absolventi. Bohužel ani ti o pár let starší na tom nejsou lépe. Dalo by se říct, že více než polovinu nezaměstnanosti tvoří lidé do třiceti let. To však ale není problém, který by vznikl vlivem finanční krize, nýbrž problém dlouhodobý, což je i z obrázku patrné. Z hlediska vzdělanosti potom největší podíl nezaměstnaných tvoří lidé se základním vzděláním či bez vzdělání, což však také není pouze tehdejší problematika.

Vysoká míra nezaměstnanosti se držela ještě do roku 2013. Bylo to opět spojeno s další vlnou poklesu ekonomického růstu. I přes to, že na počátku roku 2012 došlo k navýšení volných pracovních míst, v druhé polovině roku se naopak opět snížil. Již zmíněná druhá recese v české ekonomice zapříčinila opětovné propouštění zaměstnanců. To samozřejmě dále prohlubovalo nesoulad mezi nabídkou a poptávkou po práci na trhu. Podporu v nezaměstnanosti k 31. 12. 2012 pobíralo 107,9 tis. uchazečů o zaměstnání (MPSV, 2012). Obavy zaměstnavatelů z dalšího vývoje, vedly k vyššímu využívání zkrácené pracovní doby či uzavírání smluv na dobu určitou.

Rok 2014 byl pro mnohé náznakem lepších zítřků. Nezaměstnanost začala postupně klesat skrz sektory. I počty nahlášených volných pracovních míst se mírně zvyšovaly. Počet uchazečů na jedno pracovní místo se snížil na hodnotu 9,2. Z podstaty procesů na trhu práce totiž plyne, že čím vyšší je množství volných pracovních míst, tím nižší je míra nezaměstnanosti, jelikož se zvyšuje pravděpodobnost nalezení zaměstnání. Z toho vyplývá, že situace by se měla i nadále zlepšit. Dokonce i zaměstnanost v primárním sektoru po dlouhodobém poklesu meziročně vzrostla, i když jen o 0,5 tisíc osob.

Celková situace v ČR se zlepšovala, což dokazoval i výzkum Českého statistického úřadu (2014), který měl za cíl zjistit stávající životní pohodu českých obyvatel. Obyvatelé hodnotily jednotlivé otázky na základě bodové stupnice od 0 do 10, přičemž 10 bodů znamenalo, že občan je zcela spokojen. Téměř 25 % respondentů označilo svou životní pohodu stupněm 8 a téměř 20 % je pak spokojených na úrovni sedmi bodů. Vzhledem k událostem, které se českou republikou prohnaly mezi lety 2008 až 2013 je to velice příznivý výsledek.

2.4 Shrnutí

Na základě analýz jednotlivých makroekonomických agregátů je zcela jednoznačné, že hypoteční krize USA, která se později rozšířila jako globální systematická finanční krize, měla značný dopad i na českou ekonomiku.

I přes to se ale našla oblast, která se těmito negativním vlivům zcela vyhnula. Šlo o český bankovní systém. Jak bylo zmíněno, žádná banka se v rámci krize nedostala do problémů, a tudíž bankovní systém neevidoval žádnou újmu. Problémem byl naopak ekonomický růst. Českou ekonomiku zasáhly hned dvě významné recese. Velice nízká spotřeba domácností či omezený zahraniční obchod zužoval domácí ekonomiku střídavě po dlouhých sedm let. Míra inflace relativně kopírovala vývoj HDP, a proto bylo možné sledovat také dvě deflační hrozby. V rámci nezaměstnanosti byl sledován značný nárůst od roku 2009. Míra nezaměstnanosti sice dosahovala vysokých hodnot, je však důležité upozornit, že nešlo o hodnoty vyšší, než kterých dosahoval český trh práce před rokem 2007. I tady tedy nešlo o nijak významnou komplikaci, která by například způsobovala razantní snížení životní úrovně českých občanů.

Z toho tedy vyplývá, že i přes to, že se dopady krize projeví i na české ekonomice, jejich síla a hloubka nebyla natolik ničující jako v jiných státech. Za zmínku zde rozhodně stojí například Španělsko či Řecko, jejichž ekonomiky byly finanční krizí výrazně devastovány. Jak si česká ekonomika poradila s další světovou krizí, je zkoumáno v následující kapitole.

3 KORONAVIROVÁ KRIZE A DOPADY NA ČESKOU REPUBLIKU

Koronavirová krize je označení pro celosvětovou krizi, která vypukla na počátku roku 2020. Tato krize je ojedinělá svou příčinou, která není ekonomického charakteru, nýbrž jde o onemocnění, které může mít i fatální dopady na lidské životy. Tato kapitola se zabývá analýzou, kterou lze rozdělit na dvě části. V první části je zkoumán vývoj onemocnění včetně navazujícího řešení vlády. Druhá část se zabývá dopady onemocnění na českou ekonomiku.

3.1 Covid-19 a jeho vývoj na území České republiky

Onemocnění, které nese označení COVID-19, je infekční onemocnění způsobené virem SARS-CoV-2. Virus se šíří prostřednictvím malých kapénkových částic, tedy z úst či nosu infikované osoby, především při kašlání, kýchání, ale také při běžném mluvení či dýchání. Pravděpodobnost přenosu při běžném společenském životě je tedy velmi vysoká. Velká část lidí infikovaných virem prodělá mírné až středně těžké respirační onemocnění a zotaví se, aniž by vyžadovali zvláštní léčbu. Někteří se ale mohou potýkat s těžkým a vážným průběhem onemocnění, při kterém budou vyžadovat lékařskou péči (WHO, 2022). I skupina symptomů je relativně zavádějící. Nejen, že jich je obrovská škála a neustále se objevují další, ale zároveň jsou snadno zaměnitelné s příznaky klasické chřipky. Dalo by se tedy říct, že i to mohl být důvod pro masivní a rychlé rozšíření nemoci nejen po ČR, nýbrž i po celém světě.

Oficiální prvopočátek onemocnění je možné datovat ke konci roku 2019. Tenkrát ještě ale nikdo netušil, jak ničivé toto onemocnění bude. Vše vypuklo 9. ledna roku 2020, kdy v čínském městě Wu-chan zemřel první pacient nakažený koronavirem. Panika i nákaza se začala šířit rychle a 13. ledna 2020 hlásilo první nakažené Thajsko, o tři dny později se přidává i Japonsko. Ke konci ledna hlásí první případy i evropské země jako je například Německo, Itálie nebo Velká Británie (Novinky.cz, 2020). I přes to, že Česká republika odolávala relativně dlouhou dobu, 1. března roku 2020 také hlásí první tři objevené případy. O tom, jak nebo z čeho onemocnění Covid-19 vzniklo, se vedlo nespočet spekulací od umělého vytvoření Čínou, přes tajnou zbraň USA až po nakaženého netopýra. Doposud bohužel nebyla celá situace vyjasněna a vznik této celosvětové pandemie tedy nemá viníka. I tento nejasný původ však dlouhodobě komplikoval stanovení řešení celé situace.

Následující tabulka poukazuje na vývoj počtu nakažených – pozitivně testovaných od počátku epidemie v ČR až po únor současného roku. Zároveň také podává informace o počtu provedených testů. Údaje o provedených testech jsou ale dostupné až od šestého měsíce roku 2020. Z tabulky je viditelné, že počty nakažených v ČR rostly celkem rychle, jelikož již

během prvního měsíce se stihlo nakazit přes 3 tisíce lidí. Mírné oslabení je vidět mezi květnem a červencem, ovšem v říjnu dochází k opravdové covidové explozi. Oproti září byl sice proveden dvojnásobek testů, avšak počet pozitivně testovaných narostl téměř šestinásobně. Ani rok 2021 nepřináší žádná optimistická data. Pokles je vidět opět v letních měsících, tedy od června do srpna, kdy se čísla opět na chvíli pohybují pouze v řádů tisíců. Tento pokles mohl být způsoben především prázdninovým obdobím, což znamená, že byly omezeny kontakty žáků a studentů a zároveň i kontakty některých zaměstnanců, jelikož v těchto měsících dochází k čerpání dovolených. S příchodem podzimních a zimních měsíců se situace opět vyostřuje a čísla pozitivně testovaných dosahují šesti cifer. Celkový počet pozitivně testovaných od počátku epidemie do února roku 2022 byl 3 523 869. Je však důležité upozornit, že zde nejde o počet pozitivních lidí, nýbrž o počet pozitivních testů, nejsou tedy rozlišovány reinfekce nebo pozitivní antigenní test, který byl kontrolován následným PCR testem v rámci jedné osoby. Celkový počet provedených testů již přesáhl hranici padesáti milionů.

Tabulka 5: Vývoj počtu provedených a pozitivních testů

Období	Počet pozitivně testovaných	Počet provedených testů	Období	Počet pozitivně testovaných	Počet provedených testů
III.20	3 316	x	III.21	300 563	5 273 058
IV.20	4 385	x	IV.21	93 613	5 684 412
V.20	1 615	x	V.21	29 052	6 360 653
VI.20	2 701	106 755	VI.21	5 418	4 553 438
VII.20	4 593	145 327	VII.21	6 045	3 087 847
VIII.20	8 064	215 114	VIII.21	5 742	2 955 592
IX.20	46 137	477 080	IX.21	13 008	2 203 180
X.20	264 346	944 829	X.21	73 314	2 415 740
XI.20	188 223	1 032 869	XI.21	406 347	3 184 009
XII.20	209 434	1 296 778	XII.21	307 919	2 670 243
I.21	256 569	1 571 825	I.22	560 894	3 297 727
II.21	253 289	1 895 609	II.22	479 282	2 358 818
Celkem				3 523 869	51 730 903

Zdroj: vlastní zpracování, data z: MZČR, 2022

Na základě výše uvedených nárůstů a následných poklesů začala být tato období označována jako vlny epidemie koronaviru. V rámci těchto vln se ale názory odlišují. Někteří označují současné lednové a únorové období za šestou vlnu koronaviru, jiní tvrdí, že ta čtvrtá vlna ještě neskončila. Tato práce nese rozdělení vln na základě dostupných statistických dat uvedených právě v tabulce 5. Pokud první měsíce pandemie značí první vlnu, z následujících dat je viditelné, že poté přišly pouze dvě vlny, které však měly dlouhou dobu trvání. A to od září

roku 2020 do března roku 2021 a následná vlna přišla opět v září roku 2021 a trvá do února 2022. I přesto, že se tam jistě objevovaly mírné výkyvy, by se celá tato sedmiměsíční doba dala označit jako jedna vlna epidemie koronaviru.

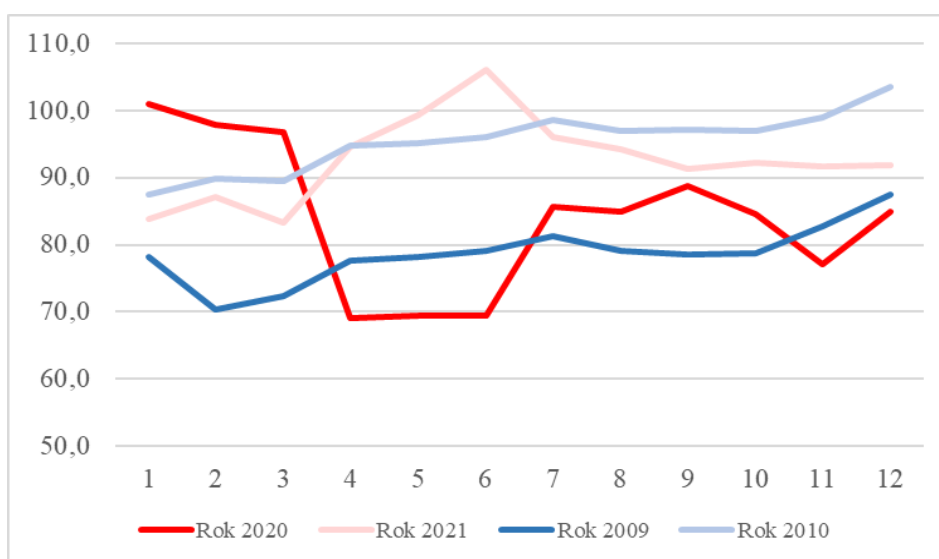
3.1.1 První vlna epidemie Covid-19

První vlna se samozřejmě datuje od prvních pozitivních, tedy od 1. března 2020. Hned 12. března proběhlo první jednání vlády, na kterém se snažili představitelé státu vytvořit rychlou a ideálně účinnou reakci na alarmující situaci. To s sebou přinášelo hned několik usnesení, která výrazně měnila dosavadní život občanů ČR. V tento den byl vyhlášen pro republiku nouzový stav, byla vydána krizová opatření, jejichž cílem bylo zakázat cestování v obou směrech. Kulturní akce byly omezeny do počtu třiceti osob a všechna vzdělávací zařízení, od volnočasových aktivit až po vysoké školy, byla dočasně uzavřena. Všechna tato opatření byla ještě doplněna usnesením vlády ze 14. března, které zakazovalo maloobchodní prodej a poskytování služeb, samozřejmě s výjimkou prodeje potravinového a zdravotnického zboží (Vláda ČR, 2020a). Dalo by se říct, že se zavřelo úplně všechno od hranic až po dveře místního papírnickví. Panika a strach, které panovaly mezi obyvateli, postupně rostly, mohlo se zdát, že horší to již nemůže být. Avšak 15. března vydala vláda další usnesení, které významně omezuje volný pohyb osob (Vláda ČR, 2020a). Tato situace se s oblibou označovala jako první „lockdown“ České republiky. Vzhledem k situaci, která byla nová a zcela neznámá, se dala tato opatření vlády chápat. Podobnými způsoby postupoval celý svět. Cílem bylo zamezit dalšímu rozšiřování onemocnění COVID-19. Problém byl však jednoznačně shledán v nepřípravenosti ČR na epidemii z hlediska zdravotnických potřeb. I přes to, že první informace o přicházející pandemii byly známé již na počátku roku, česká vláda teprve 13. března začala řešit nákup ochranných a dezinfekčních pomůcek. 18. března bylo usnesením Vlády ČR (2020a) přikázáno nosit ochranu dýchacích cest, tedy roušky, které však nebyly na trhu dostupné. To samozřejmě mělo významný dopad na důvěru českých obyvatel ve stát či vládu.

Na tato významná opatření však navazovaly desítky dalších podpůrných opatření od rušení dovolených zdravotnickému personálu až po vyhraněné hodiny nakupování pro seniory. 30. března vláda opět prodlužuje veškerá omezení, což bezpodmínečně vede k tomu, že je třeba již řešit důsledky těchto opatření na domácnosti, ale především na podnikatele. 31. března tedy začínají vznikat první koncepty pomoci ze státního rozpočtu, jejichž zmínění je důležité v návaznosti na další kapitoly. Rozšiřuje se program ošetrového pro osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ), vytváří se také první kompenzační bonusy a vzniká

program na podporu zaměstnanosti, kde bylo schváleno použití finančních prostředků z vládní rozpočtové rezervy ve výši 11 mld. Kč na posílení výdajů Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV) v závazném ukazateli „Aktivní politika zaměstnanosti“ (Vláda ČR, 2020a). Vše má vést především k zajištění výpadků příjmů podnikajících osob. Významnou roli zde hraje především péče o děti, ať už jde o děti nezaměstnaných osob, tak osob podnikajících.

V dubnu a květnu se situace lehce uklidňuje. Nouzový stav byl 17. května zrušen a podmínky pro školy, obchody či služby se začínají pomalu rozvolňovat, ale i nadále samozřejmě zůstává řada omezení. K tomuto rozvolňovacímu procesu totiž svědčil počet nakažených osob, který postupně klesal, jak bylo možné vidět v tabulce 5. Klesající trend je také možné pozorovat na obrázku 15, který zachycuje vývoj souhrnného indikátoru důvěry občanů ČR v jejich ekonomiku. Zde je jasně čitelné, že důvěra v měsících duben až červen spadla do hodně nízkých hodnot oproti například březnu roku 2020. Tento propad, který obsahoval hodnoty kolem 69 %, byl jednoznačně výsledkem vydávání jednotlivých omezujících opatření. Interesantnost obrázku spočívá v porovnání s finanční krizí v roce 2009. I přes to, že tehdejší krize byla čistě ekonomická, indikátor ekonomického sentimentu byl vyšší než v současné koronavirové krizi. V roce 2010 rostla důvěra obyvatel v ekonomiku sice pomalu avšak relativně lineárně. Rok 2021 přináší také zvýšení důvěry v ekonomiku, avšak i nadále zůstává velice nestabilní, kdy růst je ihned vystřídán poklesem, což by se dalo zdůvodnit za pomoci dříve uvedené tabulky 5. Snižující se počet pozitivních testů je právě doprovázen vyšší důvěrou v ekonomiku.

Obrázek 15: Vývoj indikátoru důvěry v ekonomiku

Zdroj: vlastní zpracování, data z: ČSÚ, 2021b

3.1.2 Druhá vlna epidemie Covid-19

Po pokojnějších letních měsících však přichází opět nárůst počtu nakažených, což také zachycuje tabulka 5. Již v září proběhl rapidní nárůst o téměř 40 tisíc pozitivně testovaných, ovšem říjen přinesl rekordní hodnotu pozitivních testů, která činila 264 346 a do konce roku již tato laťka nebyla překonána. Rostoucí počet nakažených opět vyvolal další jednání vlády, které se samozřejmě neobešlo bez opětovných restrikcí. Již 30. září byl znovu vyhlášen nouzový stav. 5. října byly omezeny hromadné akce i provozovny. To však asi z pohledu vlády nebylo dostatečné, a proto se o týden později opět uzavírají školská zařízení. Uzavírání se nevyhnulo ani obchodům a poskytovatelům služeb. Nadále probíhá vytváření dalších podpůrných titulů, jak v oblasti nezaměstnanosti, podnikání, tak i třeba v rámci cestovního ruchu. 26. října vláda opět přitvrzuje, stanovuje se zákaz nočního vycházení a omezení volného pohybu osob přes denní hodiny. Žádost o prodloužení nouzového stavu je schválena na dalších 20 dní (Vláda ČR, 2020a). Teprve 2. listopadu 2020 vzniká projekt tzv. Chytré karantény 2.0, který sliboval významně lepší a rychlejší funkčnost. Polovina listopadu je potom v duchu podpory sportovních organizací.

O trochu příznivější situace byla zaznamenána 3. prosince 2020, kdy mohly obchody, provozovny služeb i restaurace znovu přivítat zákazníky. Optimismus ale dlouho nevydržel a 18. prosince se uzavírají restaurace, hotely a penziony, bazény, posilovny a další vnitřní sportoviště, stejně jako muzea, galerie, památky či knihovny. Po Vánocích však ani obchody nedostaly výjimku (ČTK, 2021). Tato situace týkající se podzimního období a počátku zimy 2020 se označovala jako tzv. druhá vlna koronaviru. Po většinu roku byly uzavřené obchody i provozovny služeb, a tudíž docházelo k významným tržním ztrátám. To i vytváření různých podpůrných programů mělo bezpochyby obrovský dopad na ekonomiku a rozpočet ČR. Jak moc byly tyto oblasti zasaženy bude analyzováno v dalších subkapitolách.

Rok 2021 sice přinášel podle obrázku 15 zlepšení důvěry v českou ekonomiku, avšak koronavirová situace se nijak výrazně nelepšila. 4. ledna 2021 dochází ke schválení dalšího programu podpory: COVID – Gastro – Uzavřené provozovny, pro který byla schválena alokace prostředků ve výši 2,5 miliardy Kč. Další 1 mld. Kč potom putuje na podporu lyžařských středisek, které se také nevyhnuly zákazu své činnosti (Vláda ČR, 2021). Počty nakažených osob se i v dalších měsících pohybují v rozmezí 200–300 tisíc za měsíc, co je v průměru 8 350 nakažených denně. Některé denní hodnoty však byly ještě vyšší. 18. ledna se i nadále rozšiřují stávající dotační programy, jako COVID Lázně, COVID Ubytování, Program COVID Záruka CK či COVID Kultura (Vláda ČR, 2021). Již se zdá, že podporu

získává snad úplně každý, avšak podmínky pro přijímání podpor byly mnohdy přísné a někteří podnikatelé na ně stejně nedosahovali. Restrikce se zatím nijak nemění, vše i nadále zůstává zavřené, nouzový stav i nadále pokračuje. Na počátku března 2021 vydalo Ministerstvo zdravotnictví (MZČR) mimořádné opatření, kterým stanovovalo povinné testování zaměstnanců, což se samozřejmě promítlo do počtu provedených testů, který podle tabulky 5 činil více než 5 milionů. V dalších měsících tato čísla ještě povyrostla. Naopak počet pozitivních testů od března prudce klesal. Což se samozřejmě projevilo i na vládních restrikcích, které se začaly opět pomalu rozvolňovat. 12. dubna se otevřely školy s určitými omezeními, na počátku května se potom otevírají školy všem studentům ze všech krajů a současně se opět otevírají maloobchody i služby. Tak jako v předešlém roce, se s jarními měsíci napjatá situace významně zlepšuje, a proto se objevuje prostor pro uvolňování.

V této subkapitole byl zmíněn významný projekt, který vznikl právě v období druhé vlny, a tím je Chytrá karanténa 2.0. Druhý pokus projektu, který měl být tím základním informačním systémem v rámci celé pandemie, však nesl významné náklady. V rámci cíle práce a v návaznosti na další kapitoly se považuje za podstatné zmínit řadu čísel, která byla s tímto projektem spojena. První projekt chytré karantény se spustil již v květnu 2020. Šlo o celý soubor opatření, postupů a nástrojů, které měly přispět k rychlejší identifikaci nakažených, k rychlejšímu testování, k identifikaci kontaktů pozitivně testovaného, ale zároveň i k efektivnější logistice či distribuci zdravotnického materiálu či vzorků. V návaznosti na to vznikla i aplikace eRouška nebo spolupráce s Mapy.cz, což všechno mělo vést k vyšší efektivnosti při trasování (Vláda ČR, 2020b). Avšak tak jako většina opatření vlády, byla i Chytrá karanténa kritizována pro svou nefunkčnost. Proto v listopadu vzniká projekt Chytré karantény 2.0. Zdá se, že nový systém funguje daleko lépe, avšak je tady opět důležité zmínit z jakou cenu. Jen do konce roku se vyšplhaly náklady tohoto projektu podle registru smluv na 118 799 875 Kč (MVČR, 2016a). Pro rok 2021 se jednalo o částku přes 420 milionů korun, přičemž řada smluv byla uzavírána na částky bez DPH, konečná částka tedy byla ještě znatelně vyšší. Náklady byly spojeny především se službami call center, avšak i s vedlejšími mechanismy jako byla třeba málo využívaná aplikace eRouška. Vývoj a údržba aplikace vyšla Českou republiku na 23 milionů korun, a i přesto, že její přínos nebyl natolik dostatečný, její funkce byla ukončena až v listopadu roku 2021. Dalo by se zde říct, že nebyla splněna podmínka ani efektivnosti ani hospodárnosti. Náklady na tuto aplikaci významně převyšovaly její přínosy, a nakonec je její funkčnost úplně ukončena, tedy efektivnost vynaložených nákladů je celkem mizivá.

3.1.3 Třetí vlna epidemie Covid-19

Po klidném létě se opět vrací podzimní scénář, při kterém se situace zhoršuje, avšak tentokrát se již ČR nedostává do koloběhu uzavírání. Těžko určit přesnou příčinu takového jednání, možná to mohly být neustálé demonstrace, frustrace, neustálé okrajování státního rozpočtu, měnící se vláda či víra v očkování.

I přes to, že konec roku 2021 a počátek roku 2022 dosahuje rekordních čísel v rámci počtu nakažených, žádné významné restriktce se nekonají. Z jednání vlády sice vyplývá řada omezení, jak pro obchody, restaurace či služby, avšak nedochází již k absolutnímu uzavírání. Pro neočkované se sice zavádí opět testování zaměstnanců, avšak s počátkem roku 2022 se všechna tato omezení postupně rozvolňují. Vláda to zdůvodňuje především aktuální variantou koronaviru – Omikron, která má být méně zákeřná. Zároveň počty úmrtí na koronavirus klesají vzhledem k relativní proočkovanosti české populace. Ministr zdravotnictví Válek se nechává slyšet, že Velikonoce již budou jako dřív (ČTK, 2022). Zruší se většina omezení, a dokonce se odloží i povinné respirátory. Řada znalců s jeho rozhodnutím však nesouhlasí a obávají se další vlny z důvodu brzkého rozvolnění.

Jak již bylo naznačeno, významným milníkem pro ČR, který vedl k postupnému rozvolňování vládních restriktcí, bylo očkování. Relativně vysoká proočkovanost v současné době vede k myšlenkám, že pokud již díky očkování není onemocnění koronavirem pro obyvatelstvo životně nebezpečné, je možné toto onemocnění zařadit mezi samozřejmě vážné nicméně běžnější choroby, a tudíž již není důležité vytvářet izolaci obyvatelstva.

První dávky vakcíny proti covidu-19 dorazilo do České republiky v sobotu 26. prosince. Hned druhý den začalo očkování zdravotníků a seniorů (Vláda ČR, 2020c). Během ledna se očekávala další dodávka vakcín a zároveň se spustil registrační systém pro nejstarší skupinu obyvatel. S přibývajícimi měsíci se dále otevírá registrace pro další věkové skupiny. V rámci očkování je důležité opět zmínit částky. Samotný rezervační systém, který vytvořila firma Reservatic, stál státní rozpočet podle smlouvy číslo 2020/144 NAKIT 1 624 000 Kč bez DPH. K tomu ještě přibylo 82 000 Kč bez DPH měsíčně, jako náklad za správu systému. Smlouva však byla ještě dvakrát navýšena, a to v celkové částce 1 062 000 Kč (MVČR, 2016b). Systém však sklídl obrovskou kritiku. Server byl neustále přetížený a hlásil plné kapacity. Problémy mu dělala i rodná čísla u starších lidí, či nedokázal zamítnout přístup mladších osob, než pro které byla rezervace spuštěna. Druhým zásahem do státního rozpočtu byly bezpodmínečně očkovací kampaně, kterých bylo hned několik. První video kampaň

na podporu očkování proti covidu, měla přinést informaci o možnosti chránit se před smrtelnou nemocí pomocí očkování. Kampaň probíhala koncem prosince a začátkem ledna, celková cena byla 939 344 Kč bez DPH. Navazovala řada menších kampaní v deníku Blesk nebo Právo v celkové hodnotě 482 000 Kč. Letáková kampaň s agenturou Asset Media vyšla na 241 879 Kč (Svoboda, 2021). Na základě registru smluv (MVČR, 2016a) bylo zjištěno několik dalších kampaní. Jednu z nich umožnila akciová společnost Seznam v částce 356 125 Kč bez DPH, MZČR si vyžádalo propagaci na Mezinárodním filmovém festivalu v Karlových Varech v částce 241 032 Kč. Další 230 tisíc korun putovalo na podporu kampaně na sociálních sítích. Další letáková kampaň stála 1 262 865 Kč bez DPH, Národní sportovní agentura zaplatila za spot se sportovní tematikou 1 647 600 Kč. Celostátní kampaň na podporu očkování, kterou objednal Úřad vlády ČR, vyšla na 7,8 milionu korun bez DPH, tato služba však byla bez pronájmu mediálního prostoru, za který musel Úřad vlády doplatit enormní částku 41 322 314 Kč bez DPH. Celková částka obětována ve prospěch reklamních kampaní na podporu očkování proti onemocnění Covid-19, činila více než 54 milionů korun. Je však potřeba připomenout, že řada smluvních částek byla uváděna bez DPH, o tuto sazbu budou dále ještě některé částky navýšeny. Nehledě na to, že řada jednotlivých měst si zajišťovala své vlastní kampaně. Dále probíhaly náklady na pronájem billboardů, polepů na městskou hromadnou dopravu, náklady na propůjčení slavných tváří, rádiové kampaně a mnoho dalšího.

Ze všeho již zmíněného vyplývá, že ČR se potýkala v rámci dvou let s významnou krizí. Ta by se však dala označit jako sociální či společenská. Česko strávilo v nouzovém stavu celkem 286 dní. Dlouhodobé a významné omezování české společnosti bezpodmínečně vedlo ke zvyšování domácího násilí, depresivních stavů, kriminality, fyzického či psychického vyčerpání. Především došlo k rozdělení společnosti na dva tábory. U sociální krize to však neskončilo. Všechny již zmíněné dotační programy i čísla týkající se očkovací kampaně či projektu chytré karantény budou klíčové pro následující kapitolu. Ta se zabývá právě tou další krizí – krizí ekonomickou, která byla samozřejmě nevyhnutelná. V podkapitole zabývající se deficitem státního rozpočtu se budou tyto programy a cifry ještě určitě zmiňovat.

3.2 Dopady koronavirové krize na českou ekonomiku

„Koronavirová krize, která zasáhla svět včetně naší země, je zásadním fenoménem nejen z hlediska medicínského nebo epidemiologického, ale je faktorem, který mění – a zejména změni – i poměry společenské a hospodářské, a to na velmi dlouhou dobu“ (Klaus, 2020, s. 7). Ze všeho, co bylo doposud napsáno v této kapitole vyplývá, že koronavirová epidemie se

postupně přetransformovala do koronavirové krize. Tato krize je unikátní v tom, že dříve nebo později postihla snad úplně všechno. Epidemiologický problém se v prvopočátku dotýkal pouze zdraví osob, následně zasahuje i ekonomiku. Řada podniků musela být v rámci opatření pro ochranu zdraví uzavřena, čímž samozřejmě klesá ekonomická výkonnost a zároveň roste nezaměstnanost. Covidová situace dále omezuje i kulturu, sport, školství, společenskou komunikaci, podnikání, cestování, řadu individuálních návyků i způsob života. Dopad má ale i na životní prostředí či na důvěru obyvatel ve stát nebo kriminalitu. Krastev (2020, s. 18) dokonce poukazuje na to, že i význam EU jako by byl najednou pozastaven. Jednotlivé státy se uzavírají samy do sebe a jejich prioritou je národní bezpečnost. Dalo by se konstatovat, že pozastavena byla svým určitým způsobem i demokracie, a to vlivem omezujících nouzových legislativ.

Krize vyvolaná pandemií koronaviru nemá v moderní historii své obdoby. Každého individuálního člověka i společnost jako celek to vrhá do nejnáročnějších časů. Již od počátku bylo jasné, že dopady této pandemie budou společnost provázet ještě roky, mnoho věcí se změní, a to třeba i navždy. Podle Schwaba (2020, s. 11) je ale možné i hlubokou existenciální krizi využít pozitivně. Krize v sobě totiž mohou skrývat potenciál pro transformaci. Již často přehlížené problémy jako sociální rozdíly, nedostatek spravedlnosti, absence spolupráce, selhání globálního vládnutí a vůdcovství, mohou být znovu objeveny a potažmo i řešeny.

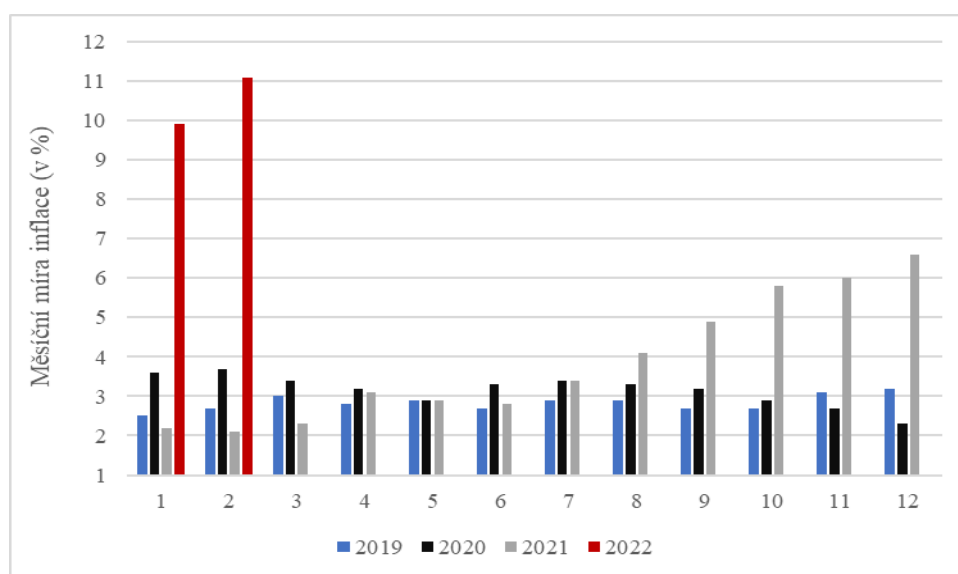
Vypuknutí pandemie onemocnění Covid -19 je typicky učebnicový příklad exogenního šoku. Jak bylo tedy popsáno v kapitole o hospodářských cyklech, tato situace by se dala označit jako nahodilá neekonomická příčina, která vznikla z bezprostředního okolí. Tento šok působí na ekonomiku, jak ze strany nabídky, tak ze strany poptávky. Nabídková strana bude ovlivněna především výpadky zahraničního obchodu, úbytkem pracovních sil, dynamickým pohybem cen nebo měnových kurzů. Očekává se kolabování firem i přeshraničních kontaktů. Strana poptávky je potom ovlivněna jediným, avšak velice zásadním determinantem, a tím je sentiment. Spotřebitelská nálada je totiž podle Schwaba (2020, s. 44) to, co skutečně pohání ekonomiku. Pro návrat k jakémusi „normálu“ je tedy potřeba důvěra. Vnímání bezpečnosti jednotlivců řídí spotřebitelská a obchodní rozhodnutí, což znamená, že trvalé ekonomické zlepšování je podmíněno dvěma faktory: důvěrou, že pandemie je za námi, jelikož bez toho lidé nebudou spotřebovávat a investovat, jako bylo obvyklé – a důkazem, že virus je poražen globálně – aby mohli lidé pociťovat bezpečí nejen lokálně ale i v zahraničí.

3.2.1 Vývoj inflace

Tak jako finanční krize i krize koronavirová má bezpodmínečně dopad na vývoj cen. Česká ekonomika tedy opět stála před velkou inflační zkouškou a otázkou bylo, zda si dokáže poradit tak rychle a dobře jako při krizi v roce 2008. Zdá se však, že současná situace je daleko komplikovanější.

Průměrný roční vývoj inflace již zachycoval obrázek 8, nicméně šlo o pouze roční data. Současná krize je však krátkodobějšího charakteru než finanční krize, a proto obrázek 16 zachycuje situaci cenové hladiny detailněji. Jde o měsíční data míry inflace, která jsou vyjádřena přírůstkem indexu spotřebitelských cen ke stejnému měsíci předchozího roku. Jde tedy o procentní změnu cenové hladiny ve vykazovaném měsíci daného roku proti stejnému měsíci předchozího roku.

Z obrázku 16 je viditelné, že již rok 2019 nedokázal svou cenovou hladinu udržet na úrovni inflačního cíle, jelikož měsíční hodnoty kolísají kolem hranice 3 %. K tomu přispívala podle zprávy o inflaci ČNB (2020a) především svižná jádrová inflace i zvýšená dynamika regulovaných cen a cen potravin. V nejbližších měsících se ještě očekávalo další zvýšení inflace nad horní hranici tolerančního pásma, ke kterému měly vést především již zmíněné zvýšené ceny a zároveň změny v nepřímých daních. Následně se však očekávalo, že dovozní jádrové ceny, regulované ceny i ceny potravin podstatně zvolní své tempo růstu. Což by se mělo projevit právě tím, že míra inflace se opět sníží do blízkosti 2% cíle.

Obrázek 16: Měsíční vývoj míry inflace v letech 2019–2022

Zdroj: vlastní zpracování, data z: ČSÚ, 2022a

V prvním čtvrtletí roku 2020 spotřebitelské ceny vzrostly o 3,6 %. Přesně podle očekávání k tomu přispělo již zmíněné zvýšení cen. Nicméně se situace výrazně mění právě propuknutím koronavirové pandemie. S tím samozřejmě v předešlých predikcích nikdo nepočítal. I tak ale zůstávají centrální bankéři naprosto klidní a předpovídají rychlý pokles inflace pod horní hranici tolerančního pásma cíle, a to především vlivem v souhrnu protiinflačních dopadů koronavirové pandemie za současného propadu domácí ekonomické aktivity. Dokonce předpokládají, že dopady vládních i firemních karanténních opatření povedou k dalšímu poklesu inflace, která se na přelomu roku 2020 a 2021 dostane lehce pod 2% cíl. K uvedenému snižování inflace má přispět i propad cen pohonných hmot v návaznosti na kolaps světových cen ropy a zvolnění růstu regulovaných cen (ČNB, 2020b). Své rozhodnutí již však mění v oblasti dynamiky cen potravin. Zde se již očekává promítnutí koronavirové krize, která způsobila vysoký nárůst spotřebitelské poptávky a zároveň omezení mezinárodní dopravy.

Nejen obrázek 16, ale i následující zpráva o měnové politice ukazují, že tady centrálním bankéřům predikce úplně nevyšla. Inflace sice opravdu ke konci roku slábne, avšak pod hranici 2 % rozhodně neklesá. Konec roku 2020 a současně začátek roku 2021 byl provázen zimní vlnou pandemie, která vedla k dalšímu zpřísnění vládních protiepidemických opatření během února a března, jak je již známo i z předešlé subkapitoly. Maloobchod a služby tak zůstaly i nadále uzavřené, což přirozeně směřovalo k opětovnému poklesu domácí ekonomiky.

Inflační hodnoty na počátku roku 2021 byly příznivé a pohybovaly se lehce nad hranicí 2 %. To zejména v důsledku zpomalení růstu cen potravin, který v poslední době silně kolísal. Současně se zastavil i růst regulovaných cen, ceny elektřiny byly velice příznivé pro spotřebitele (ČNB, 2021a). Naopak nepříznivé byly pro spotřebitele rostoucí ceny pohonných hmot, které s koncem roku 2020 a začátkem roku 2021 opět dosahovaly částky kolem 27,50 Kč za litr motorové nafty a cena za Natural 95 překročila s novým rokem hranici 28 Kč za litr (ČSÚ, 2022e). Ústup pandemie během jara a začátku léta roku 2021 vedl k uvolnění vládních protiepidemických opatření. Dveře maloobchodů a poskytovatelů služeb se otevřely, a to rozhodně přispělo k růstu poptávky spotřebitelů a k obnovení růstu české ekonomiky. To se promítlo právě i do hodnot míry inflace, které se navrátily ke scénáři stejného období roku 2020 a pohybovaly se kolem 3 %. Nicméně v červenci roku 2021 došlo ke zvýšení míry inflace na hodnotu 3,4 % a začalo se ukazovat, že nabídka nestíhá uspokojovat rapidně rostoucí poptávku. V tuto chvíli začalo být jasné, že je třeba současnou uvolněnou měnovou

politiku začít opět zpřísnovat. Postupně se začínají objevovat stále větší cenové tlaky z domácí i zahraniční ekonomiky.

Z obrázku 16 je viditelné, že druhá polovina roku byla pro inflační cílování značně komplikovanější. Míra inflace je vysoko nad horní hranicí tolerančního pásma. Podle ČNB (2021b) za to může dramatický nárůst cen za stavební práce či materiál, což se samozřejmě propisuje do ještě většího nárůstu cen již drahých českých nemovitostí. Dalo by se vydedukovat, že za takovéto zvýšení cen, mohou především firmy, které si tím alespoň částečně chtějí kompenzovat ztrátu tržeb během koronavirového uzavírání.

Česká ekonomika čelí souběhu silných inflačních tlaků. Hodnoty inflace v posledních měsících roku 2021 překonávají dlouholetá maxima. Růst spotřebitelských cen je vyvolán hned několika faktory. Rostoucí náklady tuzemských výrobců a poskytovatelů služeb, zdražování energií, silná poptávka českých domácností, přehřátý trh práce a jak již bylo zmíněno i rostoucí ceny pohonných hmot (ČNB, 2022e). Po uzavření celého roku bylo zjištěno, že průměrná míra inflace za celý rok 2021 činila podle údajů statistického úřadu (2022a) 3,8 %, a byla tak nejvyšší od roku 2008. Počátek roku 2022 však přináší ještě vyšší hodnoty.

Na narůstající inflační tlaky reagovala česká ekonomika zvyšováním základních úrokových sazeb, které započalo v polovině roku 2021. Předpokládalo se, že tvrdá měnová politika se na přelomu let 2022 a 2023 projeví snížením inflace do blízkosti inflačního cíle. Ze základů makroekonomie je již známo, že pokud roste míra inflace centrální banka zvyšuje sazby, aby růst cen zpomalila. Když sazby naopak snižuje, ceny rostou a rostou také rychleji. Neplatí to však vždy, celý tento systém se nedávno porouchal (Stroukal, 2021, s. 23). Předěšlá kapitola o finanční krizi zachycovala analýzu inflace, která nabyla největších hodnot v roce 2008. Nejvyšší dosažená hodnota míry inflace vyjádřená přírůstkem indexu spotřebitelských cen ke stejnému měsíci předchozího roku byla 7,5 % a to v lednu a únoru roku 2008. ČNB tedy ještě v únoru roku 2008 zvýšila úrokové sazby a ceny začaly postupně klesat. Ještě ke konci roku 2008 klesla míra inflace na 3,6 %. Avšak v rámci roku 2021 to takto úspěšné nebylo. Jak již bylo zmíněno od poloviny roku 2021 docházelo ke stálému a rychlému nárůstu míry inflace. Tabulka 6 ukazuje, že ještě v červnu roku 2021 zvýšila ČNB úrokové sazby, ale pouze o 0,25 procentního bodu. To však růst cen nezastavilo, a proto v srpnu využila znovu stejnou taktiku. Problémem však bylo, že ČNB v tomto případě nečekala, že ceny budou neustále růst. Na základě již zmíněných predikcí neustále očekávala, že již ceny začnou klesat

a dosáhnout opět úrovně inflačního cíle. To se ale bohužel nestalo. Teprve až v říjnu roku 2021 učinila centrální banka razantnější krok a začala zvyšovat dvoutýdenní repo sazbu velice rychle. Jak ale řekl pan Stroukal, tento systém se nedávno porouchal a i přesto, že úrokové sazby jsou v únoru 2022 na úrovni 4,5 %, míra inflace i nadále nezadržitelně roste a její současná hodnota atakovala 10% hranici.

Tabulka 6: Vývoj dvoutýdenní repo sazby v letech 2017–2022

Platná od:	(%)	Platná od:	(%)
04.08.2017	0,25	17.03.2020	1,75
03.11.2017	0,5	27.03.2020	1
02.02.2018	0,75	11.05.2020	0,25
28.06.2018	1	24.06.2021	0,5
03.08.2018	1,25	06.08.2021	0,75
27.09.2018	1,5	01.10.2021	1,5
02.11.2018	1,75	05.11.2021	2,75
03.05.2019	2	23.12.2021	3,75
07.02.2020	2,25	04.02.2022	4,5

Zdroj: vlastní zpracování, data z: ČNB, 2022d

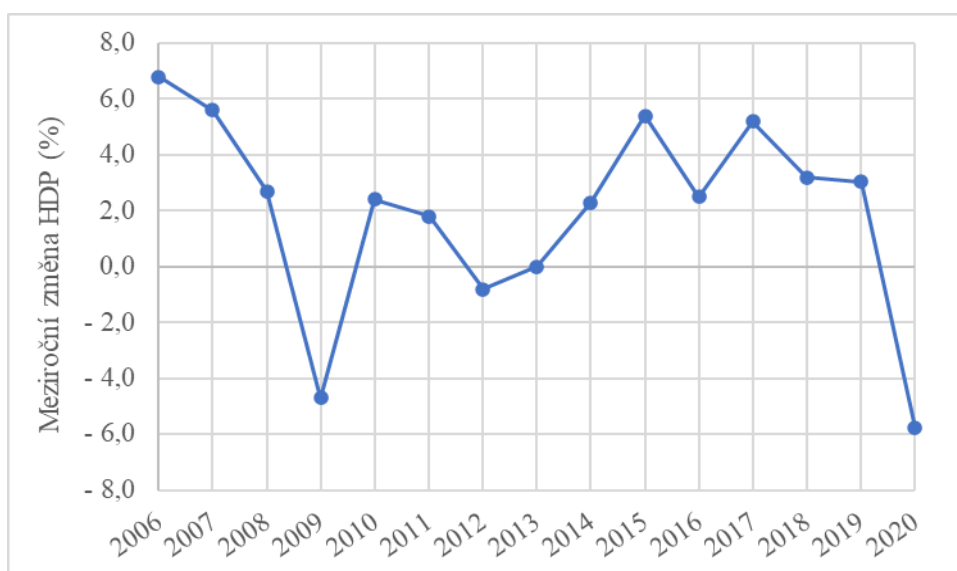
Zda dojde k naplnění predikcí, které předpokládaly, že dojde ke konci roku 2022 ke snížení míry inflace, není vůbec jasné. I samotní centrální bankéři se nechali slyšet, že si nejsou jistí, zda rapidní zvyšování úrokových sazeb pomůže situaci zachránit. Navíc svět i ekonomika se neustále vyvíjí, tudíž není nikdy jasné, zda predikci neohrozí ještě jiná dříve nezohledněná rizika. Jedno takové teď rozhodně přišlo. 24. února začala ruská invaze na Ukrajině, která již nyní přináší řadu neočekávaných a krizových řešení. Rok 2022 přinesl událost, která ještě jednoznačně ovlivní další vývoj české i světové ekonomiky. Ve srovnání s finanční krizí, je třeba upozornit na určitou rozdílnost. Zatímco vlivem finanční krize začala míra inflace prudce klesat vlivem klesající ekonomické úrovně až k nule, koronavirová krize přinesla pouze mírné snížení inflace spojené s jednotlivými vlnami koronaviru. Nakonec se ale ekonomika dočkala svého znovuotevření, poptávka začala růst rychleji než nabídka, a to vedlo naopak k prudkému stoupání inflace, které je možné sledovat od konce roku 2021. Dopady finanční krize také byly dlouhodobějšího charakteru, nicméně však současná krize ještě není u konce, a proto nelze vytvářet definitivní závěry.

3.2.2 Vývoj hrubého domácího produktu

Stejně jako u analýzy finanční krize je i v rámci koronavirové krize ukazatel HDP velice podstatný. V rámci ochrany zdraví obyvatelstva byla totiž vytvořena řada protiepidemických

opatření, která významně ovlivňovala obchod nejen tuzemský, ale i zahraniční. Ze všeho, co bylo dosud popsáno, je již téměř jasné, že opatření týkající se hromadného uzavírání provozoven mělo nemalý dopad právě na vývoj HDP v české ekonomice. Je vhodné ale ještě dopředu upozornit na fakt, že podle Klause (2020, s. 31) česká ekonomika značně zpomalovala ještě před vypuknutím pandemie. Ekonomové tedy i bez pandemického šoku, nepředpovídali pro rok 2020 pozitivní ekonomický růst.

Obrázek 17 potvrzuje obě výše uvedená tvrzení. Je viditelné, že již po roce 2017 docházelo ke snížení hodnoty HDP, a to z rázu o 2 %. Avšak rok 2020 byl pro ekonomický růst ČR tvrdým nárazem. Jde zatím o největší propad od roku 1991. Obrázek tedy jasně demonstruje, že z hlediska porovnání HDP v období krizí způsobila koronavirová krize české ekonomice větší újmu než krize finanční, a to přesně o 1,1 %.

Obrázek 17: Vývoj HDP v letech 2006–2020

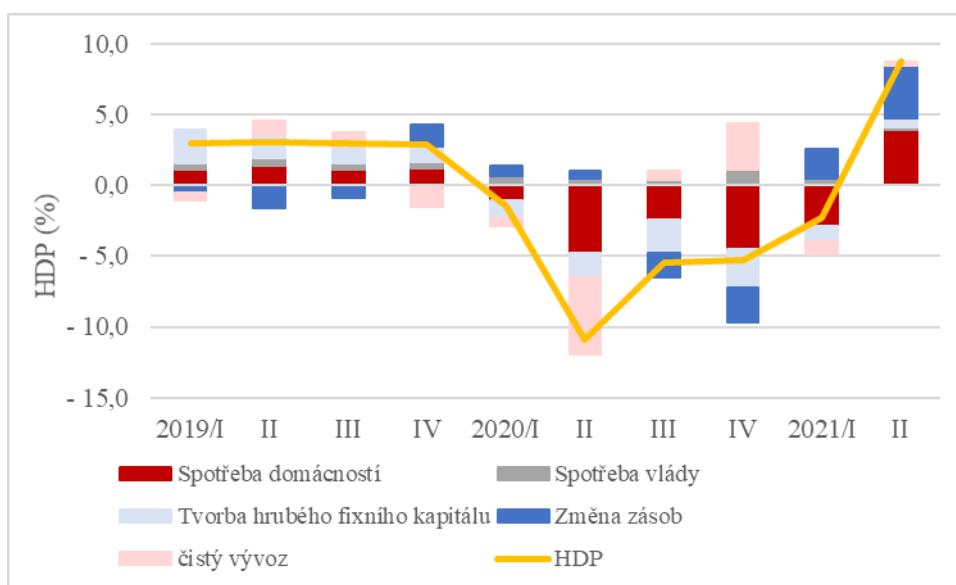
Zdroj: vlastní zpracování, data z: ČSÚ, 2022b

Výsledky z roku 2021 sice ještě nejsou plně známé, avšak predikce Ministerstva financí České republiky (MFČR) očekávají v roce 2021 nárůst HDP až o 3,2 %. Mělo by to být taženo především všemi složkami domácí poptávky, investicemi a spotřebou domácností. V roce 2022 očekává ministerstvo zrychlení růstu až na 4,2 % (Žurovec, 2021). Vzhledem ke krátkodobosti výkyvu je možné opět vytvořit detailnější analýzu, která popisuje čtvrtletní vývoj jednotlivých složek HDP.

Z obrázku 18 je viditelné, že ekonomický vývoj v roce 2019 byl brzděn především nízkou spotřebou domácností a také významným omezením zahraničního obchodu, který byl již

ke konci roku poznamenán nárustem nejistoty. První čtvrtletí roku 2020 v sobě neslo první náznaky propuknutí pandemie Covid-19. Kdy pod nulovou hranici klesla nejen spotřeba domácností, ale už i tvorba hrubého fixního kapitálu. Významný propad byl spojen s druhým čtvrtletím roku 2020. Touto dobou se rozšiřovaly počty nakažených, a proto byla většina provozů uzavřena vládním usnesením. Domácí spotřeba vytvořila rapidní propad. V meziročním srovnání došlo k poklesu o 4,8 %. Ještě větší propad však zasáhl oblast čistého vývozu, který propadl o 5,5 %.

Letní měsíce byly v duchu oživení české ekonomiky. Jak je známo z předešlé kapitoly, v letních měsících počty nakažených významně klesaly, a tudíž mohlo docházet k rozvolňování jednotlivých opatření. Propad domácí spotřeby se tedy zmírňuje a zahraniční obchod se opět dostává do kladných čísel. Optimismus zůstává i nadále. Růst páteřního odvětví naší ekonomiky, kterým je průmysl, pokračuje i během druhé vlny pandemie. Průmysl a mezinárodní obchod se zatím jeví jako relativně odolný vůči pandemii. Tento fakt stvrzuje solidní exportní výkonnost domácích průmyslových podniků, která dosahovala ve čtvrtém čtvrtletí hodnoty 3,3 %. Právě čistý vývoz tedy významně přispěl k nárustu celkového HDP, nicméně i nadále zůstává v záporných číslech. Naopak s počátkem roku čistý export propadá, což je možné pozorovat i na níže uvedeném obrázku.

Obrázek 18: Vývoj HDP podle příspěvků v letech 2019–2021

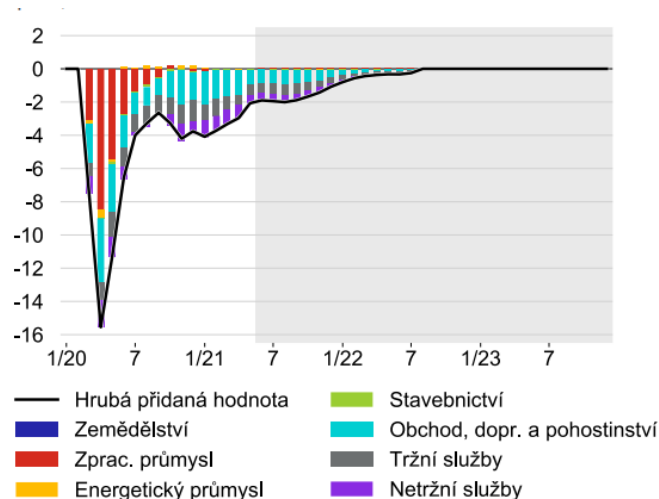
Zdroj: vlastní zpracování, data z: ČSÚ, 2022c

Již zmíněný pokles čistého exportu byl podle zprávy o měnové politice (2021c) způsoben především nedostatkem součástek v průmyslové výrobě, což vedlo k nucenému naskladňování nedokončené výroby. Problémy s dodávkami materiálů a komponent tížil

především automobilový průmysl a na něj navázaná odvětví. Bohužel však odvětví průmyslu nese právě největší podíl na HDP v české ekonomice.

V roce 2021 bylo zaznamenáno již významné zlepšení ekonomické situace v ČR. Jednotlivé predikce dokonce předpovídají, že během posledního čtvrtletí naroste zahraniční poptávka, což povede k růstu ekonomické výkonnosti. Za celý rok 2021 se očekává, že česká ekonomika reálně vzroste o 3,3 %. Hlavním faktorem růstu tady bude oživení domácí poptávky a tvorba zásob (Raiffeisenbank, 2022). I pro rok 2022 byly predikce v rámci koronavirové krize velice pozitivní. Avšak celou situaci ještě výrazně ovlivní současná válka na Ukrajině. Jak již bylo několikrát zmíněno, česká ekonomika je otevřená, a proto jednoznačně pocítí i problémy spojené s válečným stavem.

Následující obrázek determinuje dopad vládních protiepidemických opatření na jednotlivá odvětví. Je viditelné, že ten obrovský propad byl opravdu spojen pouze s obdobím prvního uzavírání, kdy samozřejmě řada podnikatelů, byla zaskočena stávající situací a neměli vytvořené náhradní plány. Omezení bezesporu nejvíce zasáhla zpracovatelský průmysl, jehož propad byl zhruba 9 %. Tady to bylo spojeno především s automobilovým průmyslem. Chybějící komponenty, klesající poptávka a zaměstnanci v karanténách, to byly důvody, kvůli kterým docházelo k přerušování výroby. Škoda Auto zastavilo výrobu na šest týdnů, společnost Hyundai nevyrobila více než tři týdny, nejhůře na tom byla tehdejší TPCA u Kolína, která nevyrobila dokonce skoro deset týdnů. Po pauze se navíc výroba rozjížděla postupně. Za první tři čtvrtletí roku 2020 došlo v českém automobilovém průmyslu k meziročnímu poklesu o zhruba 20 % (Vokáč, 2020). Průmysl byl však zasažen jako celek, a to především z důvodu propadu zahraničního obchodu. Vývoz zboží a služeb se snížil o 23,1 %. Důvodem bylo především přerušení dodavatelských vztahů, nízká poptávka hlavních obchodních partnerů i propad exportní výkonnosti. Na druhé straně to však bylo velice podobné. I dovoz byl limitován domácí poptávkou a poklesl o 18,4 % (MFČR, 2020). Následně se ale výroba opět plně rozjela, a to díky rostoucí poptávce. Z obrázku 19 je viditelné, že zpracovatelský průmysl sice procentuálně utrpěl nejvíce avšak tento propad byl oproti jiným oblastem krátkodobý.

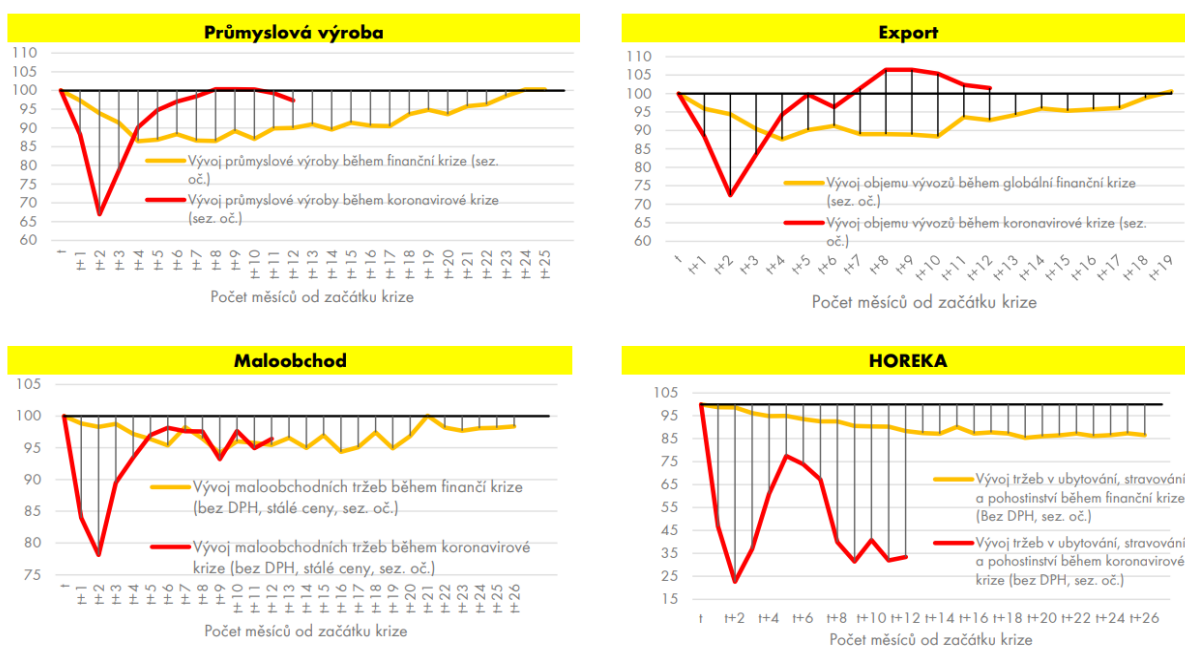

Obrázek 19: Dopady pandemie do indexu hrubé přidané hodnoty, příspěvky v (%)

Zdroj: ČNB, 2021c

V případě obchodu, dopravy a pohostinství dochází k velice pomalému oživení. Z předešlé kapitoly je známé, že uzavírání či výrazné omezování fungování těchto odvětví bylo opravdu dlouhodobé. Když už se dveře restaurací či kaváren otevřely, byly nastaveny podmínky, které i nadále velmi významně snižovaly produktivitu. Podobné to bylo i u dalších služeb. Z obrázku 19 je viditelné, že podobně jako obchod a pohostinství se pomalu z krize dostávají i další tržní služby. Typicky šlo například o kadeřnictví, kosmetické služby, masáže a další. I zde byly nastaveny podmínky, kdy se musel zákazník prokázat očkovaním či testem.

Obrázek 20 potom zachycuje soustavu čtyř grafů, které porovnávají změny v jednotlivých sektorech v období finanční a koronavirové krize. Z grafů je viditelné, že ve všech uvedených odvětvích byl dopad koronavirové krize ničivější, poklesy červených křivek jsou totiž větší. Avšak z hlediska doby trvání je očividné, že většina propadů v koronavirové krizi byla relativně rychle narovnána, až na sektor ubytování, stravování a pohostinství. V rámci průmyslu a exportu se dokonce křivka koronavirové krize dostává nad hranici 100 %. Nicméně z celkové roční hodnoty HDP bylo zjištěno, že v tomto případě byla významnější hloubka propadu než délka jeho trvání, a proto lze determinovat, že v problematice ekonomické výkonnosti přináší významně horší výsledky krize koronavirová.

Obrázek 20: Porovnání vývoje vybraných sektorů ekonomiky v dobách krize

Zdroj: Raiffeisenbank, 2021a

Celý uzavírací proces měl samozřejmě významné dopady na strategii či existenci podniků. Ne každé podnikání bylo totiž natolik silné, aby v této zkoušce obstálo. Průzkum NMS Research pro Raiffeisenbank (2021b) zjistil, že téměř jedna čtvrtina podnikatelů musela kvůli pandemii změnit nabízené služby nebo produkty, aby tuto těžkou situaci ustála. Celkem 9 % podnikatelů už teď ví, že platy zaměstnanců se dlouho nebudou zvyšovat. Celkem 2 % podnikatelů muselo dokonce část svých zaměstnanců propustit. Skončit s podnikáním muselo podle průzkumu 12 % dotazovaných. Ukončit svou činnost musely většinou menší lokální provozovny. I přes to, že bylo hned několik dotačních programů, řada z těchto menších podnikatelů na podporu nedosahovala. Podle Klause (2020, s. 32) má ale tato likvidace i své určité výhody. Dojde k segregaci slabých podniků, které jen přežívaly a jejich ekonomická aktivita měla být dávno opuštěna. Dalo by se říci, že tyto malé podniky nepřinášely české ekonomice taková pozitiva, která by stála za záchranu podnikání. Celá tato problematika je však spojena i s možnou nezaměstnaností. Jak si v době koronavirové vedla česká zaměstnanost, popisuje následující subkapitola.

3.2.3 Vývoj nezaměstnanosti

Dalším agregátem, který podlehne analýze a také srovnání s finanční krizí je nezaměstnanost. Z tabulky 7 je viditelné, že ještě v roce 2016 doznívala vyšší nezaměstnanost, způsobená

především finanční krizí. Z předešlé kapitoly je známo, že obecná míra nezaměstnanosti dosahovala od roku 2009 hodnot kolem 7 %. Určité zlepšení přinesl rok 2015, kdy došlo k oživení na trhu práce a nezaměstnanost se začala snižovat. Míra nezaměstnanosti postupně každým rokem klesala k nulové hranici. Rok 2019 se dal považovat za rekordní rok zaměstnanosti. Česká republika dosahovala se svou 2% nezaměstnaností nejnižších hodnot v rámci celé EU. Řada ekonomů se dokonce obávala, že česká ekonomika bude zbytečně bržděna právě nedostatkem pracovních sil. V roce 2020 se však situace obrací a s přicházející pandemií přichází i vyšší nezaměstnanost. Ta však ale zdaleka nedosahuje hodnot, které byly naměřeny ve spojení s finanční krizí.

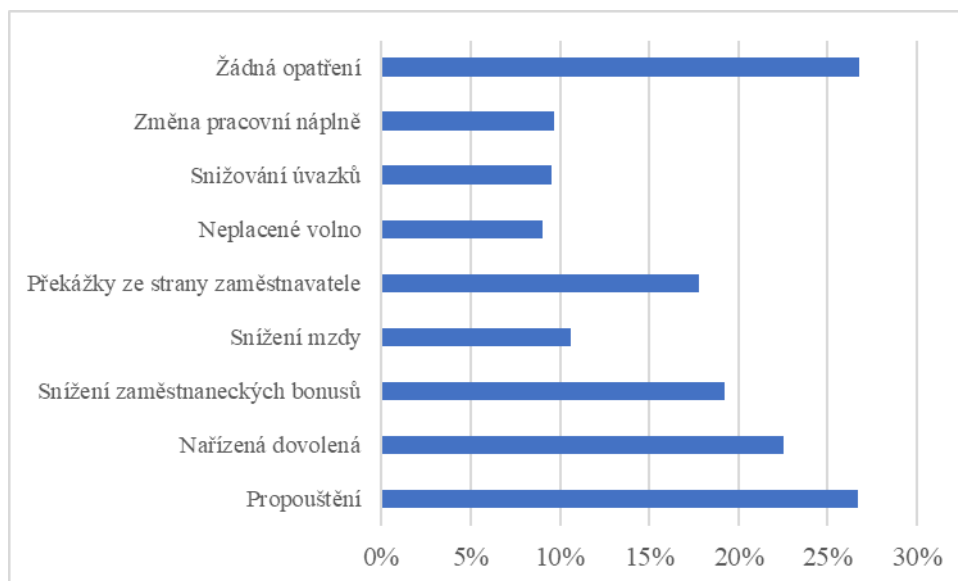
Tabulka 7: Čtvrtletní vývoj nezaměstnanosti v letech 2016–2021

		Obyvatelstvo ve věku 15 a více let (tis. osob)	Pracovní síla ekonomicky aktivní (tis. osob)	v tom		Obecná míra nezaměstnanosti (%)
				zaměstnaní (tis. osob)	nezaměstnaní (tis. osob)	
2021	3.čtvrtletí	8 981,4	5 402,8	5 257,2	145,6	2,7
	2.čtvrtletí	8 973,8	5 329,8	5 171,3	158,6	3,0
	1.čtvrtletí	8 982,0	5 344,9	5 165,6	179,3	3,4
2020	4.čtvrtletí	8 988,1	5 378,1	5 216,4	161,7	3,0
	3.čtvrtletí	8 987,3	5 387,2	5 233,3	153,9	2,9
	2.čtvrtletí	8 984,2	5 338,9	5 212,6	126,3	2,4
	1.čtvrtletí	8 983,7	5 383,6	5 277,4	106,1	2,0
2019	4.čtvrtletí	8 973,3	5 414,0	5 304,7	109,3	2,0
	3.čtvrtletí	8 966,3	5 421,1	5 306,2	114,9	2,1
	2.čtvrtletí	8 957,6	5 398,3	5 295,9	102,4	1,9
	1.čtvrtletí	8 956,7	5 415,2	5 305,5	109,7	2,0
2018	4.čtvrtletí	8 946,9	5 437,4	5 326,3	111,0	2,0
	3.čtvrtletí	8 941,0	5 428,8	5 301,4	127,5	2,3
	2.čtvrtletí	8 939,5	5 407,5	5 289,2	118,2	2,2
	1.čtvrtletí	8 939,9	5 388,0	5 258,2	129,8	2,4
2017	4.čtvrtletí	8 932,1	5 391,4	5 262,7	128,7	2,4
	3.čtvrtletí	8 928,9	5 407,3	5 257,3	150,1	2,8
	2.čtvrtletí	8 924,8	5 356,0	5 197,3	158,8	3,0
	1.čtvrtletí	8 930,9	5 353,8	5 169,2	184,6	3,4
2016	4.čtvrtletí	8 929,4	5 379,2	5 187,4	191,8	3,6
	3.čtvrtletí	8 928,7	5 364,7	5 151,7	213,0	4,0
	2.čtvrtletí	8 928,6	5 338,2	5 128,5	209,7	3,9
	1.čtvrtletí	8 928,1	5 317,9	5 086,7	231,2	4,3

Zdroj: vlastní zpracování, data z: ČSÚ, 2022d

První čtvrtletí roku 2020 zůstává ještě trh práce nedotčen, avšak ve druhém čtvrtletí již zasáhly dopady koronavirové pandemie. Čísla zaměstnanosti začaly klesat napříč všemi sektory, ale největší propad zaznamenal terciární sektor. Během roku 2020 zaměstnanost v sektoru služeb klesla o 37,8 tisíc osob. Nejvíce byla poznamenána tato odvětví: doprava a skladování (o 26,0 tis.), ubytování, stravování a pohostinství (o 20,9 tis.), velkoobchod a maloobchod, opravy motorových vozidel (o 12,8 tis.) a kulturní, zábavní a rekreační činnosti (o 9,2 tis.). K poklesu došlo ale i v řadách podnikatelů. Jejich celkový počet klesl o 7 tisíc. Snížil se však jen počet podnikatelů se zaměstnanci naopak počet podnikatelů bez zaměstnanců a počet pomáhajících rodinných příslušníků se dokonce mírně zvýšil (MPSV, 2021). Celé to vlastně kopíruje vývoj a rozšiřování onemocnění Covid-19, na které navazuje již několikrát zmiňované uzavírání podniků a provozoven. Téměř celý rok 2020 byla ČR v tzv. lockdownu, což se jednoznačně projevilo na výše uvedených číslech. Právě uzavíraná odvětví čítají nárůst nezaměstnanosti. Významný dopad to mělo samozřejmě i na samotné podnikatele, kdy řada z nich neměla náhradní varianty prodeje, jako byl například e-shop nebo prodej jídla výdejním okénkem. Místní hospody, které tedy nikdy nenabízely svým zákazníkům restaurační služby, byly odříznuty od veškerých svých příjmů, a tudíž byly často nuceny svou činnost ukončit. Cílem většiny podnikatelů v této nelehké době bylo tedy ušetřit jakékoli náklady, což je také důvodem, proč se návazně zvýšily počty podnikatelů bez zaměstnanců či počty pomáhajících rodinných příslušníků v podnikání.

I firmy se snažily přijímat různá opatření v souvislosti s koronavirovou krizí, která nemá v historii obdoby. Firmám se snižovaly příjmy a často se tedy dostávaly do situací, že jejich výdaje byly vyšší. Musely tedy učinit kroky, které měly snížit náklady a zajistit tak firmě další existenci. Společnost Randstad vytvořila průzkum, kdy více než 650 respondentů sdělilo jejich postoj k situaci. Z obrázku 21 je viditelné, že celkem 26,8 % respondentů patřilo mezi ty „šťastnější“ a nemuseli podnikat žádná opatření. Více než pětina firem nařídila svým zaměstnancům dovolenou, další pětina snížila zaměstnancům bonusy a variabilní složky. Přibližně každá desátá firma byla nucena snížit dokonce i základní mzdy. Bohužel 26,7 % respondentů muselo své zaměstnance propouštět. Podle společnosti Randstad (2020a), která provedla v prosinci roku 2020 další výzkum, bylo zjištěno, že 57 % firem využívá ještě dalšího opatření. Z hlediska ochrany zdraví přesouvaly své zaměstnance na práci z domova.

Obrázek 21: Opatření firem v reakci na koronavirovou krizi

Zdroj: vlastní zpracování, data z: Randstad, 2020b

Komplikovaná situace na trhu práce se ale nepromítla pouze do zvyšování nezaměstnanosti. Průvodním faktorem nezaměstnanosti jsou totiž i nemalé výdaje. Podle analýzy MPSV (2021) činily výdaje státního rozpočtu související s podporou v nezaměstnanosti 10 566 518 tis. Kč a byly ve srovnání s výdaji v předchozím roce o 2 422 112 tis. Kč vyšší. Daleko větší objem financí připadal na aktivní politiku zaměstnanosti. Na tu bylo v roce 2020 vynaloženo 25 838 152 tis. Kč. Ve srovnání s rokem 2019 vzrostly tyto výdaje o 23 491 188 tis. Kč. Tento obrovský nárůst, který činil přibližně 90 %, byl zapříčiněn vytvořením již zmíněného dotačního programu Antivirus, který měl pomoci podpořit zaměstnanost. Jednoduše řečeno, mělo jít o prostředky, které měly pomoci podnikatelům udržet svá podnikání a tím tak nadále zprostředkovávat pracovní místa pro české obyvatele.

První čtvrtletí roku 2021 přináší zvýšení nezaměstnanosti na 3,4 %. Kromě opakujícího se významného propadu zaměstnanosti v terciárním sektoru se nově snižuje zaměstnanost i v sekundárním sektoru, především tedy ve zpracovatelském průmyslu. Naopak nárůst zaměstnanosti je možné pozorovat v sekci informačních a komunikačních činností. Tento pozitivní růst byl spojen především s vyšší vytižeností call center v souvislosti s projektem Chytré karantény. Dopad koronavirové krize se ale projevil nejen na celkové nezaměstnanosti, ale i na struktuře důvodů pracovní neaktivity. Zvýšil se počet případů pracovní neschopnosti o 52,8 tisíc. Celkem přibýlo 40 tisíc lidí, kteří nepracovali z důvodů nedostatku práce a 54 tisíc neaktivních lidí z rodinných či jiných osobních důvodů (ČSÚ, 2021c). Velice významný byl pokles počtu podnikatelů v rámci druhého čtvrtletí

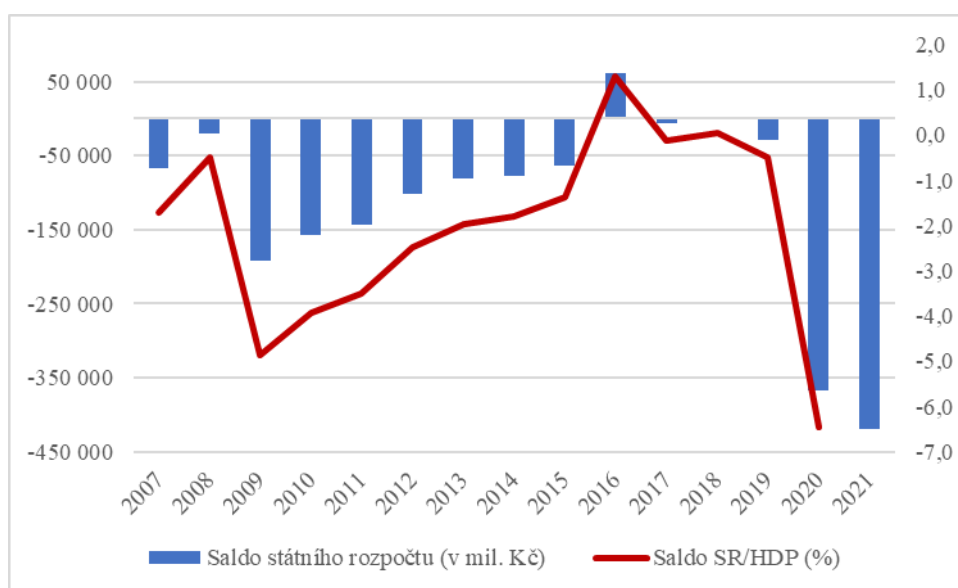
roku 2021. Situace se v rámci podnikání obrací a celkový počet podnikatelů klesl o 56,6 tisíc, především v důsledku snížení počtu podnikatelů bez zaměstnanců (ČSÚ, 2021d). Dalo by se tedy říct, že podnikatelé pracující na vlastní účet, již nadále nezvládali dotovat své podnikání. Tito menší podnikatelé totiž nedosahovali na některé podpory od státu. Větší podporu získávaly firmy se zaměstnanci v rámci programu Antivirus. Menší podnikatelé měli nárok maximálně na kompenzační bonus, který činil maximálně 1000 Kč na den. Podnikající osoba však musela přesně dokázat, že byla zkrácena na svých tržbách vlivem vládních restrikcí. Řada podnikatelů na tento bonus tedy vůbec nedosáhla, a řadě z nich nemohl stačit. Pokud by se bralo v úvahu pojistné a třeba platby za pronajaté prostory, z bonusu jim nezbylo nic anebo velmi málo, a proto byli nuceni své podnikání ukončit. Třetí čtvrtletí roku 2021 však přináší České republice příznivější čísla. Celková nezaměstnanost se pomalu snižuje, do sektoru služeb se opět navrací zaměstnanci a počty volných pracovních míst opět narůstají. I tak se ale ještě očekává mírné zvýšení nezaměstnanosti. Hlavním důvodem by mohlo být ukončení dotačních programů pro firmy, které ještě do konce roku 2021 získávaly kompenzace za zaměstnance v karanténě.

Porovnání finanční a koronavirové krize v rámci nezaměstnanosti je tedy jasné. Nezaměstnanost, která se objevila na trhu práce od roku 2009 byla daleko více nepříznivá. Nejen, že dosahovala míry kolem 7 %, ale dokonce byla protáhnutá do několika následujících let. Jak již bylo zmíněno, nezaměstnanost se začala snižovat až 6 let po krizi. Zatím se tedy zdá, že dopad koronaviru na trh práce je daleko mírnější. Otázkou však zůstává, zda to není utlumené všemi současnými opatřeními, kterými se ministerstvo snaží udržet nízkou nezaměstnanost. Jestli až dojde k upuštění od všech opatření a dotačních podpor, se nezaměstnanost nezvýší. I tak ale oproti jiným zemím zůstává český trh práce relativně stabilní. Z předchozí podkapitoly je jasné, že na některé agregáty dopadá krize více a některé méně, a to bude potvrzeno i v následujících odstavcích.

3.2.4 Fiskální politika

Rok 2009 přinesl do své doby největší rozdíl mezi plánovanou a skutečnou bilancí. Plánovaný schodek byl totiž 38 miliard korun, avšak skutečný schodek byl pětikrát větší. Příčinou byla samozřejmě finanční krize, která se české ekonomice bohužel nevyhnula. Tehdejší vláda v čele s ministerstvem financí začala okamžitě na negativní rozpočtové výsledky reagovat. V rozpočtu se začalo škrtat, byly sníženy výdaje, a naopak byla snaha co nejvíce podpořit příjmy do státního rozpočtu, které právě vytvořily ten nečekaný propad (Brčák a kol., 2012, s. 111). Podle údajů MFČR (2010) došlo k nejvyšším poklesům v daňových příjmech, a to

přesně o 59,03 mld. Kč oproti roku 2008 a zároveň v pojistném na sociální zabezpečení, kde došlo k poklesu o 37,65 mld. Kč. Na základě předešlých kapitol lze určit, že tento rozpočtový deficit byl způsoben především zvýšením nezaměstnanosti a snížením ekonomické výkonnosti ČR. To vše vedlo k nižším daňovým odvodům, nižším odvodům na pojistné a zvýšení výdajů na sociální dávky. Byla tedy snaha co nejvíce podpořit domácnosti v zaměstnanosti a ve spotřebě, tak aby právě daňové příjmy státu opět narostly. To se postupem času podařilo a ČR pomalu ale jistě deficit státního rozpočtu snižovala, což je také vidět na obrázku 22.

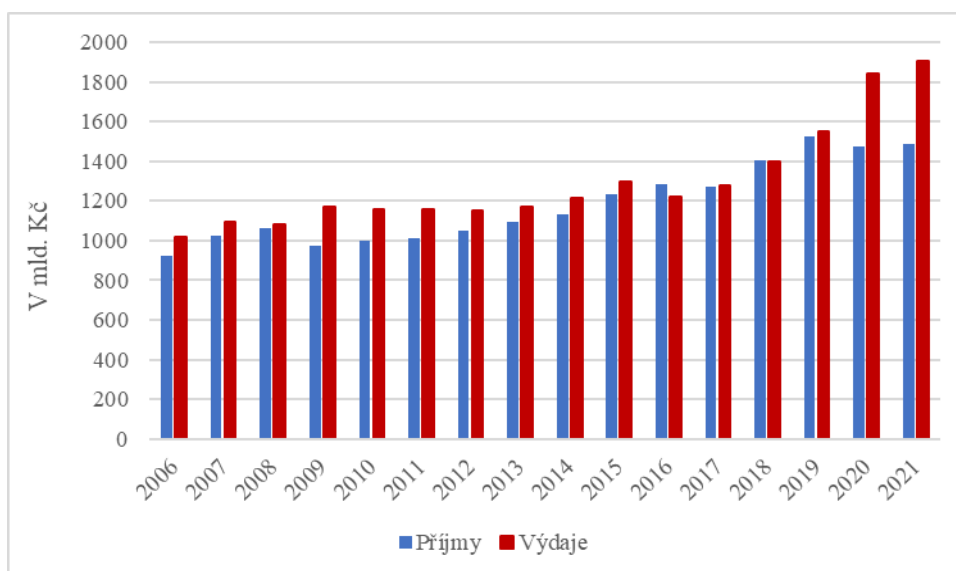
Obrázek 22: Vývoj salda státního rozpočtu v letech 2007–2021

Zdroj: vlastní zpracování, data z: ČSÚ, 2022f

V roce 2016 se dokonce podařilo ČR hospodařit s přebytkem ve výši 61 774 milionů korun. Tento pozitivní vývoj se však dlouhodobě neudržel a v následujících letech opět klesá saldo rozpočtu do záporných čísel. Historicky největší propad je možné pozorovat s přicházejícím rokem 2020. Deficit státního rozpočtu zde činil 367 miliard korun. Při sestavování státního rozpočtu pro rok 2020 se samozřejmě absolutně nepočítalo s tím, že může dojít k vypuknutí koronavirové krize, která bezprostředně a velice významně zasáhne hospodaření českého státu. Podle MFČR (2021a) původně schválený rozpočet pro rok 2020 počítal se schodkem pouhých 40 miliard Kč. V březnu však již bylo jasné, že se situace rapidně mění, a proto byla vytvořena novela zákona o státním rozpočtu, která již navýšila předpokládaný deficit na 200 miliard Kč. Předešlé kapitoly však již nastínily, že česká ekonomika se potýkala s obrovským propadem ze všech stran. Snaha zamezit šíření pandemie koronaviru vedla k nutnosti zavádění restriktivní opatření. Ty ve svém důsledku vedly k bezprostřednímu

snížení ekonomického výkonu doprovázeného poklesem zaměstnanosti, což mělo negativní dopad na daňové příjmy státu i příjmy z pojistného na sociální zabezpečení. Velice rychle však rostly i výdaje státního rozpočtu na boj proti šíření epidemie a také na podporu ekonomiky. Proto muselo ministerstvo financí opět novelizovat zákon o státním rozpočtu, a to hned dvakrát. Konečná úprava státního rozpočtu tedy počítala s deficitem 500 miliard korun.

Obrázek 23 poukazuje na vývoj příjmů a výdajů do státního rozpočtu od roku 2006 do roku 2021. Je zde viditelné, že od roku 2007 do roku 2013 se pohybovaly příjmy a výdaje na více méně podobných částkách. V období finanční krize sice převyšovaly výdaje nad příjmy z větší části, avšak situace byla korigována, což bylo psáno již o pár řádků výše. Od roku 2016, kdy příjmy poprvé dosáhly vyšší úrovně, než výdaje se situace změnila. Výdaje začaly vcelku rychle růst. Ekonomika roste, což je také vidět i na grafickém zachycení příjmů, avšak stát tyto peníze ihned spotřebovává. Již tedy v době před koronavirovou krizí stoupaly výdaje státního rozpočtu meziročně o zhruba 10 %. Roky 2020 a 2021 se potom potýkají s ještě většími výdaji, které jsou přisuzovány především koronavirové krizi. Tímto tempem se však Česká republika značně zadlužuje. V rámci srovnání s ostatními evropskými státy si sice Česko drží relativně nízký podíl dluhu vůči HDP, nicméně problematická tady může být rychlost, se kterou dluh kumuluje. Ta je po Maltě nejrychlejší v Evropě (Horáček, 2021). Zda se veškeré navýšení výdajů právoplatně přisuzuje koronavirové krizi nebo zda nebyly některé výdaje tak trochu nepatřičné, analyzují následující odstavce.

Obrázek 23: Vývoj příjmů a výdajů do státního rozpočtu

Zdroj: vlastní zpracování, data z: MFČR, 2022

Celkový propad příjmů státního rozpočtu roku 2020 oproti roku 2019 činil 47,7 miliard Kč. Daleko větší rozdíl bylo možné pozorovat u celkových výdajů, které se oproti roku 2019 zvýšily o 291,2 miliard korun. Otázkou však zůstává, co všechno stojí za takovým zvýšením výdajů státního rozpočtu. Došlo ke zvýšení průměrného starobního důchodu o 900 Kč, zvýšení rodičovského příspěvku z 220 000 Kč na 300 000 Kč, zvýšení objemu prostředků na platy pedagogických a nepedagogických pracovníků o 10 %, posílení výdajů na výzkum, vývoj a inovace na 46,8 mld. Kč (MFČR, 2021). Hlavní kapitolou však byly výdaje spojené koronavirovou krizí. Z počátku byl státní rozpočet zatížen především zvýšenou potřebou nákupu ochranných pomůcek a dalšího zdravotnického materiálu, tyto náklady byly vyčísleny na 54,8 miliard korun (MFČR, 2020). Postupem času a ve spojitosti s uzavíráním různých podnikatelských odvětví a nastupováním osob do nařízených karantén začaly vznikat různé již zmíněné podpůrné programy, které měly za cíl kompenzovat negativní koronavirové dopady podnikatelům i zaměstnancům. Tabulka 8 představuje výčet základních opatření, které byly vytvořeny kvůli podpoře českých občanů. Byla prominuta řada daňových výdajů, vznikl kompenzační bonus pro OSVČ, v rámci programu Antivirus C bylo prominuto pojistné. Kvalifikovaný odhad celkové ztráty pro státní rozpočet činil téměř 79 miliard korun.

Tabulka 8: Dopady daňových opatření na státní rozpočet

Opatření	Dopad v mld. Kč
Kompenzační bonus pro OSVČ	-16 110
Zrušení daně z nabytí nemovitých věcí	-11 050
Zavedení zpětného působení daňové ztráty - DPPO	-98
Zavedení zpětného působení daňové ztráty - DPFO	-2
Prominutí červnové zálohy na daň z příjmu PO	-13 500
Prominutí červnové zálohy na daň z příjmu FO	-1 610
Prominutí záloh na daň z příjmu FO splatných v období od 15.10. do 15.12.2020	-45
Prominutí záloh na daň z příjmu PO splatných v období od 15.10. do 15.12.2020	-168
Individuální žádosti o úpravu záloh na daň z příjmu FO	-410
Individuální žádosti o úpravu záloh na daň z příjmu PO	-6925
Posečkání u daně z přidané hodnoty	-714
Faktický posun splatnosti DPH	-294
Posečkání u daně z příjmu FO	-43
Posečkání u daně z příjmu PO	-122
Změna zákona upravujícího evidenci tržeb	-33
Povolení posečkání nebo rozložení úhrady daně na splátky pokut vybraných či vymožených	-307
Opatření v rámci mezinárodního obchodu a výroby	-54
Antivirus C (prominutí pojistného na SZ a SPZ placeného zaměstnavatelem)	-13 431
Zrušení minimálních záloh ro OSVČ na sociální pojištění	-14 000
Celkem dopady na daně a pojistné na SZ	-78 916

Zdroj: vlastní zpracování, data z: MFČR, 2021a

Tím to však zdaleka nekončilo. Jak již bylo nastíněno bylo vytvořeno ještě velké množství kompenzačních programů, snad pro všechny různé oblasti. Šlo o kompenzace ušlých zisků například pro lázně, cestovní ruch, sport, ubytování, zemědělství, školství či kulturu. Velkou část výdajů tvořil také program Antivirus nebo ošetřovné pro zaměstnance i OSVČ. Ovšem druhou největší složku výdajů v této tabulce činí jednorázový příspěvek důchodcům v celkové výši 15 miliard korun, která však nemá zdaleka tak významné opodstatnění jako ostatní složky výdajové tabulky. Celková suma této vlny výdajů činí 85,2 miliard korun.

Tabulka 9: Přímá opatření financovaná ze státního rozpočtu

A. Přímá opatření - 2020	V mld. Kč
Kompenzace výpadku příjmů pro obce a města	13,5
Navýšení prostředků na platy	1,4
Ošetřovné pro zaměstnance	9,7
Mimořádná okamžitá pomoc v souvislosti s COVID-19	0,1
Ošetřovné pro OSVČ	2,3
Jednorázový příspěvek důchodcům	15,0
Program Antivirus (A, A Plus, B)	23,7
Program COVID-Sport	0,1
Program MPO "Country for the Future"	0,1
Program COVID-Kultura	1,8
Program COVID-Bus (včetně programu COVID-Bus linka)	0,9
Výdaje v oblasti školství v souvislosti s COVID-19	1,5
Navýšení prostředků na podporu zemědělství	2,8
Program COVID-Nájemné I, II, III	4,1
Program COVID-Lázně	0,1
Program COVID-Ubytování I, II	2,3
Program COVID-Podpora cestovního ruchu	0,1
Navýšení pojistné kapacity a základního kapitálu EGAP	5,5
Provedení dočasného znovuzavedení ochrany vnitřních hranic ČR	0,1
Repatriace občanů ze zahraničí	0,1
Ostatní výdaje	0,020
Celkem	85,2

Zdroj: vlastní zpracování, data z: MFČR, 2020

Poslední výdajovou položkou spojenou onemocněním Covid-19 byl již zmíněný projekt Chytré karantény 2.0, který vyšel za pouhé dva měsíce na téměř 120 milionů korun. Ke konci roku 2020 se začaly objevovat první výdaje na kampaň pro podporu očkování.

Rok 2021 pokračoval v podobném stylu. Podle obrázku 22 je zřejmé, že rok 2021 byl pro státní rozpočet ještě náročnější. Deficit rozpočtu přesáhl hranici 419 miliard korun. Oproti roku 2020 došlo tedy ještě k propadu o 52 miliard Kč. Struktura výdajů v rámci přímých opatření, která byla přijata na podporu občanů a firem v souvislosti s Covid-19, zůstává více

méně stejná. Některé programy sice zanikly, ale zároveň vznikaly nové. Nově vznikají programy COVID-Gastro, COVID-Veletrhy, COVID-Doprava nebo COVID 2021-Další náklady, které odkrojily ze státního rozpočtu celkovou částku 20,3 miliard Kč. Výrazně se změnily podmínky pro kompenzační bonusy a příspěvek důchodcům se již neopakoval. Celkové náklady, včetně promínutí DPH na testy či respirátory a dalších daňových úlev, byly 123 miliard korun, a to pouze do září roku 2021, jelikož konečné částky ještě nebyly sečteny. K tomu je třeba připočítat výdaje v oblasti zdravotnictví, které se oproti roku 2020 také zvýšily a dosahovaly hodnoty 62,7 miliard korun (MFČR, 2021). Opět je možné přičíst ještě již kalkulované výdaje z předešlých subkapitol. Na projekt Chytré karantény, bylo vynaloženo více než 506 milionů korun. Rezervační systém pro očkování stál přes 4 mil. Kč a kampaň na podporu očkování, která přinesla spíše kritiku stála státní rozpočet více než 62 mil. Kč. Tyto částky jsou sice menší, avšak do vládního dluhu se počítá každá koruna.

V roce 2021 došlo také ke dvěma významným změnám v daňovém systému ČR, které také značně přispěly k nárůstu výdajů státního rozpočtu. 1. ledna 2021 došlo ke zrušení konceptu superhrubé mzdy. Druhým obratem je zvýšení daňové slevy na poplatníka z původních 24 840 Kč na 27 840 Kč. I přes to, že daňová úleva pro zaměstnance byla pozitivní zprávou pro většinu českých domácností, z hlediska stávající situace a státního rozpočtu byla bohužel nepatřičná, což se dá jednoduše doložit daty. V roce 2019, kdy ještě nebyla česká ekonomika nikterak ovlivněna koronavirovou krizí, činila daň z příjmu fyzických osob 164,52 mld. Kč. O rok později se tento příjem snížil na částku 154,08 mld. Kč. Tento pokles byl však očekáván v souvislosti s rozšiřováním nákazy nemoci COVID-19, kvůli které docházelo ke snižování zaměstnanosti či mezd. Avšak v roce 2021 bylo vlivem zrušení superhrubé mzdy a zároveň zvýšení slevy na poplatníka získáno o 45 miliard méně (Monitor státní pokladny, 2022). Již pro rok 2020 nebyla rozpočtová bilance příznivá, jelikož se počítalo s dalšími vysokými náklady spojenými s koronavirovou krizí. I tak ale došlo k vládnímu návrhu zrušit superhrubou mzdu. Z dlouhodobého hlediska je to ale těžko udržitelné, pokud není alternativa toho, kde se finanční prostředky naopak zase vezmou, aby se rozpočtová bilance vykompenzovala. V tomto případě bylo zrušení superhrubé mzdy špatně načasované. Vláda věděla, že bude Česká republika bojovat s vysokými deficity, a proto se mohlo zrušení superhrubé mzdy odložit. Vzhledem k vysokému deficitu a vládnímu dluhu se nakonec stejně budou muset daně zvýšit, a to třeba i na vyšší úroveň, než byly před zrušením superhrubé mzdy, a to už tak pozitivní nebude.

3.3 Shrnutí

Z analýz obsažených ve druhé a třetí kapitole je možné vytvořit základní porovnání dopadů finanční a koronavirové krize na českou ekonomiku. Prvním porovnávaným agregátem byla inflace. V roce 2008 sice dosahovala míra inflace hodnoty 6,3 %, nicméně to bylo způsobeno růstem cen surovin na světových trzích. Dopad finanční krize se ale projevil až v roce 2009, kdy v důsledku utlumeného ekonomického vývoje a klesající poptávky, došlo ke snížení inflace na 1 %. Další deflační tlaky se potom objevily znovu v roce 2014, kdy byly hodnoty ještě nižší. V první polovině roku 2020 byl scénář velice podobný finanční krizi. Vzhledem k vládním restrikcím hodnota HDP prudce poklesla a společně s ní i poptávka. To vedlo ke snížení inflace, které však bylo oproti finanční krizi velice mírné a krátkodobé. S otevíráním provozoven prudce roste poptávka a s ní i míra inflace, která ve výsledku za rok 2020 činila 3,2 % a o rok později ještě vzrostla o 0,6 %. Z toho tedy vyplývá, že zatímco finanční krize přinesla spíše deflační tlaky, koronavirová krize zatím ve výsledku působí přesně opačně. Druhým porovnávaným agregátem je HDP. V období finanční krize, přesněji v roce 2009 propadl HDP o 4,7 %. V následujících letech se okolnosti mírně zlepšovaly, avšak ještě s mírnými výkyvy. K poklesu celkového HDP nejvíce přispěla změna stavu zásob a tvorba hrubého fixního kapitálu, lehce přispěla i snížená spotřeba domácností. Koronavirová krize přinesla také propad HDP, který činil v roce 2020 5,8 %, tedy o 1,1 % více než v krizi finanční. Navíc se v rámci koronavirové krize změnila skladba příspěvků HDP, kdy největší pokles byl spojován právě se spotřebou domácností a čistým vývozem, změna zásob a tvorba hrubého fixního kapitálu zde hrála mnohem menší roli. Navíc zde bylo možné pozorovat mnohem větší úbytek tržeb v průmyslu, maloobchodu či ubytování, stravování a pohostinství. V porovnání nezaměstnanosti přináší negativnější výsledky finanční krize. Míra nezaměstnanosti se po dobu pěti let pohybovala kolem hranice 7 %. Naopak koronavirová krize má zatím hodnoty kolem pouhých 3 %. V rámci otázky státního rozpočtu ale přináší své nežádoucí vítězství současná krize. Deficit státního rozpočtu v roce 2021 nemá v historii své období. Je tedy možné shrnout, že obě krize přináší spoustu negativních dopadů na českou ekonomiku. Finanční krize zajistila negativnější dopady v oblasti inflace a nezaměstnanosti. Koronavirová krize zatím přináší horší výsledky v HDP a saldu státního rozpočtu. Je však třeba upozornit na fakt, že současná epidemiologická krize ještě není u konce a situace se může ještě změnit. Inflace totiž nabírá dynamický růst až teprve v prvních měsících letošního roku a nezaměstnanost je prozatím regulována státními podpůrnými programy.

4 KOMPARACE DOPADŮ OBOU KRIZÍ S RAKOUSKEM

Tato kapitola má představovat porovnání průběhů a dopadů finanční i koronavirové krize na Českou republiku a na vybraný stát Evropské unie. Pro tuto komparaci bylo vybráno Rakousko. Jde o sousední stát, který také leží ve střední Evropě. Je velmi podobný ČR co do počtu obyvatel nebo i v rámci některých makroekonomických veličin. Zásadní odlišnost je však možné shledat v měně. Rakousko je totiž členem eurozóny, oficiální měnou je tedy euro. Další zásadní rozdíl je potom viditelný v kategorii HDP, kde se Rakousko řadí mezi více vyspělé země, než je ČR.

Každá země včetně členských zemí EU se vyrovnává s vnitřními i vnějšími nerovnováhami či sestupnými fázemi hospodářského cyklu po svém, a proto také některé země byly krizí zasaženy více a některé méně. Jak na tom byla ČR v porovnání s Rakouskem popíše tato kapitola. Následující odstavce budou postupovat analogicky jako v předchozích kapitolách.

4.1 Finanční krize

Rakousko je dobře rozvinutá země, která se nejvíce orientuje na služby. Jde o tržní ekonomiku, která má úzké vazby s ostatními zeměmi EU, zejména s Německem. Rakousko se vyznačuje svým vysokým exportem v oblasti oceli, chemikálií, elektroniky a samozřejmě i v automobilovém průmyslu. Tržby z rakouského exportu zboží a služeb se blížily k 60 % HDP (Lin, 2014, s. 11). Na základě těchto faktů se poukazovalo na to, že rakouská ekonomika měla na začátku finanční krize lepší výchozí pozici než většina jiných států. I tak ale vstoupilo Rakousko koncem roku 2008 do recese, i když byl tento vstup méně náhlý než v některých jiných zemích eurozóny. V reakci na finanční krizi a zhoršující se výhled do budoucna byla přijata opatření, která měla posílit stabilizaci finančních trhů, a především také důvěru.

4.2 Koronavirová krize

Rakousko se nevyhnulo ani krizi koronavirové. První případy koronavirové nákazy byly hlášeny 25. února. Stejně jako v ČR i Rakousko reagovalo na šířící se nemoc „lockdownem“ neboli tvrdým uzavřením, který byl v Rakousku vyhlášen 16. března. Rakousko čekalo relativně dlouho na stanovení opatření. ČR objevila první nakažené o čtyři dny později, ale opatření stanovila už o čtyři dny dříve než Rakousko, i proto možná byly počty nakažených v prvních měsících vyšší než v ČR. Rakousko bylo až na výjimky zcela uzavřeno do 29. května 2020. Od poloviny května docházelo k postupnému rozvolňování a současnému otevírání obchodů, restaurací i kultury. Nasvědčoval tomu pozitivní vývoj v počtu pozitivně

testovaných, kdy s květnem, stejně jako v ČR, začala čísla klesat. Dalším krokem, který byl v obou státech shodný, byl začátek podpůrných programů, které měly podpořit nejen podnikatele, ale také kulturu v době uzavření. Rakouská vláda poskytla 50 miliard eur pouze na podporu umění a kultury (WordpressBlog von Herbi, 2021). S přicházejícím podzimem však čísla nakažených znovu narůstala. Na základě toho bylo rozhodnuto v listopadu o dalším uzavírání, navíc byl přidán i zákaz nočního vycházení, a to přitom situace nebyla natolik špatná jako právě v ČR.

Tabulka 10: Vývoj počtu pozitivně testovaných v Rakousku

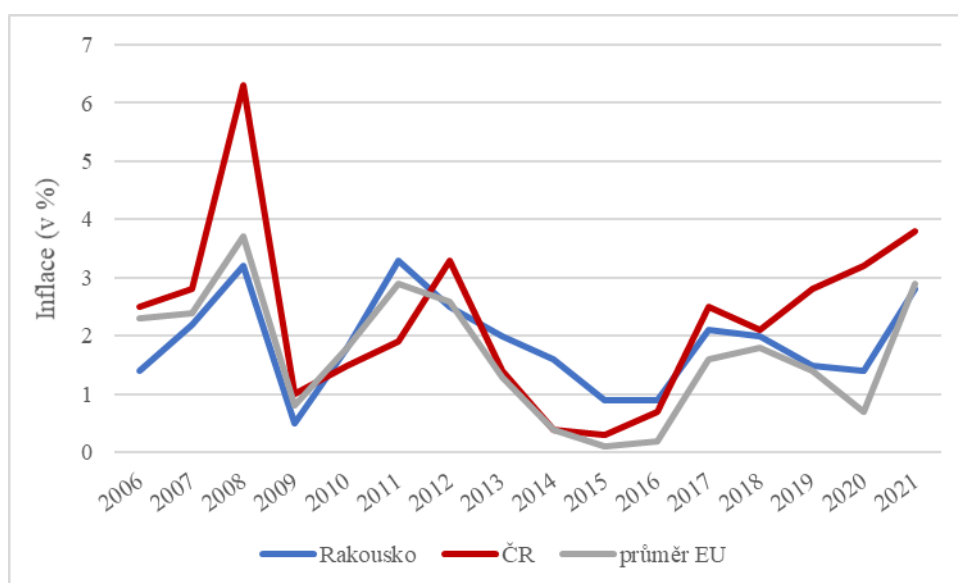
Období	Počet pozitivně testovaných	Období	Počet pozitivně testovaných
II.22	772 091	II.21	45 127
I.22	456 487	I.21	44 466
XII.21	63 327	XII.20	73 204
XI.21	368 782	XI.20	195 646
X.21	86 234	X.20	39 070
IX.21	52 315	IX.20	16 248
VIII.21	37 422	VIII.20	6 732
VII.21	8 527	VII.20	2 861
VI.21	4 154	VI.20	1 186
V.21	24 438	V.20	1 250
IV.21	62 935	IV.20	6 376
III.21	99 299	III.20	8 813
Celkem		2 476 990	

Zdroj: vlastní zpracování, data z: ORF, 2022

Rakousko zůstalo uzavřené bez výjimek i přes období vánočních svátků až do 7. února. Následně mění rakouská vláda svou strategii a začíná masivně zásobovat své občany antigenními testy (WordpressBlog von Herbi, 2021). Situace byla tedy opět podobná stavu v ČR, kdy bylo zaváděno plošné testování zaměstnanců, a stejně jako ČR i Rakousko spoléhá na sílu vakcinace. V listopadu roku 2021 však došlo v Rakousku k prudkému nárůstu nakažených, což lze vidět i z tabulky 10. Rakouská vláda ihned reagovala na situaci a vyhlásila absolutní zákaz vycházení, mimo dobu práce či zajištění základních životních potřeb, po dobu 20 dní pro všechny (WKO, 2021). Toto tvrdé opatření se sice ukázalo jako správné, jelikož čísla v prosinci významně klesla, nicméně to nemělo moc dlouhodobý účinek a čísla začínají s rokem 2022 opět rapidně růst. Celá koronavirová pandemie ještě stále není na ústupu, a proto dopady, které tato krize přinese, můžou být ještě i nadále velmi nepříznivé.

4.3 Vývoj inflace

Z obrázku 24 je viditelné, že křivka míry inflace Rakouska relativně kopíruje průměr EU. Dokonce by se dalo říct, že vývoj míry inflace v Rakousku se jevil v této trojici jako nejlepší. Ještě před krizovým obdobím se pohybuje rakouská inflace pod inflačním cílem, který je stanoven stejně jako v ČR na 2 %. S rokem 2008 však tato křivka roste stejně jako v ostatních zemích světa a dosahuje hodnoty 3,2 %, což je téměř o polovinu méně než v ČR. Příčina tohoto zvýšení je však stejná. I rakouská inflace byla tažena především rostoucími cenami ropy, energií a zemědělských komodit. Ceny potravin byly ovlivněny zvýšením cen mléčných výrobků, olejů a tuků. Míra inflace vyšší než 5 % byla zaznamenána také v oděvech a obuvi (OeNB, 2008). Otázkou tedy zůstává, proč míra inflace v Rakousku nedosáhla tak vysokých hodnot jako v ČR. Hlavní příčinou, která stlačovala rostoucí ceny, byl kurz eura, který značně posiloval vůči dolaru (ECB, 2022). I přesto, že byl tento růst záležitostí pouze prvního pololetí roku 2008, významně to pomohlo snížit hodnotu inflace. Stejně jako v ČR i v Rakousku došlo v roce 2009 k prudkému obratu, kdy míra inflace dosahovala pouhých 0,5 % vlivem utlumeného ekonomického růstu.

Obrázek 24: Vývoj míry inflace v Rakousku

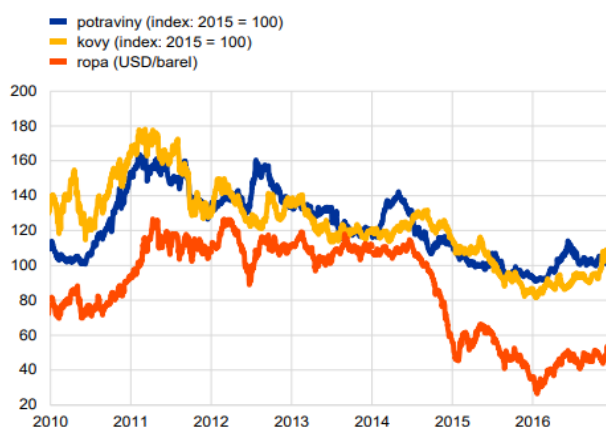
Zdroj: vlastní zpracování, data z: OECD, 2022b

Většina světových ekonomik reagovala na finanční krizi a s ní spojenou inflaci stimulačními balíčky, jejichž cílem bylo zvýšit objem peněz v ekonomice. Tento krok měl vést k postupnému zvyšování cen a tím se také odprostit od hrozící deflace. Celé to mělo být podpořeno také obnoveným ekonomickým růstem (Kohout, 2011, s. 56). Evropská centrální

banka zároveň začala snižovat všechny základní úrokové sazby, které ke konci roku dosahovaly téměř nulových hodnot (ECB, 2010). Celý tento proces se zdál být úspěšný, jelikož od roku 2010 začala míra inflace opět stoupat, což je také možné vidět na obrázku 24. V rámci české ekonomiky byl tento růst sice pomalejší, ale nakonec také v roce 2012 překonal 3 % hranici.

I v roce 2010 se evropské ekonomiky stále potýkaly s nepříznivými dopady finanční krize, nicméně se to z hlediska inflace jevílo, že již brzy bude dosahovat opět hodnot inflačního cíle. I tak se ale rozhodla Evropská centrální banka ještě snížit základní úrokové sazby, které dosahovaly historicky nejnižších hodnot. V pozadí této náročné měnové politiky však vznikl další významný problém, který celou situaci ještě zdramatizoval, a tím byla hrozící platební neschopnost Řecka. Řecko se ocitlo hned ve dvou krizích. Za prvé se potýkala s krizí rozpočtovou, na druhé straně potom s krizí měnovou. Kohout (2011, s. 236) upozorňuje na to, že euro bylo pro řeckou ekonomiku zkrátka velkým soustem, které nedokázala ztrávit. Řecká ekonomika však byla významně napojena i na další země jako je Španělsko, Portugalsko, Irsko či Itálie. Dopady na tyto země by byly dramatické, jelikož i jim euro činilo v době krize značné problémy. ECB tedy začala měnit strategii, opouštěla dosavadní opatření a snažila se přijímat nová opatření ve spojitosti s hrozícím bankrotem Řecka.

Nevyzpytatelná finanční krize přinesla nejen členům eurozóny ale celé Evropě další překážku. Ceny hlavních komodit na světových trzích začaly prudce klesat. Jak je vidět z obrázku 25, k postupnému poklesu s mírnými výkyvy docházelo již od poloviny roku 2012, nicméně v roce 2014 došlo k opravdu prudkému poklesu ceny ropy a současně avšak mírnějšímu poklesu cen potravin a kovů. Ceny ropy se od konce června prudce snižovaly a za celý rok 2014 tak klesly zhruba o 50 %. Relativně stabilní období bylo u konce a ceny ropy se propadly ze 110 USD/barel na hodnotu nižší než 60 USD/barel.

Obrázek 25: Vývoj cen ropy, kovů a potravin

Zdroj: ECB, 2017

To všechno se samozřejmě propsalo do klesající míry rakouské inflace, která se dostala pod hodnotu 1 %. Některé státy byly tímto cenovým šokem zasaženy ještě více, a proto evropský průměr v roce 2015 dosahuje dokonce hodnoty 0,1 %, tedy opravdu kousek od deflační propasti. Komplikací byl však fakt, že ECB, která se snažila napravit situaci v Řecku, měla doposud nastavené velmi nízké úrokové sazby a tudíž již neměla prakticky kam snižovat. Proto v lednu 2015 zahájil Eurosystem široký program nákupu převážně evropských státních dluhopisů. Objem byl původně stanoven na 60 miliard EUR měsíčně, v dubnu 2016 ale vzrostl dokonce na 80 miliard EUR (OeNB, 2018). Během let 2017 až 2019 se podařilo míru rakouské inflace relativně stabilizovat a zajistit pohyb kolem inflačního cíle. Bohužel tento pozitivní vývoj po vleklé finanční krizi dlouho nevydržel. S rokem 2020 se píše nový scénář s krizí koronavirovou. Stejně jako v ČR i v Rakousku způsobila koronavirová pandemie růst míry inflace. Rakousko ale mělo oproti české ekonomice lepší výchozí pozici, jelikož její míra inflace se v roce 2019 a 2020 pohybovala pod hranicí inflačního cíle. Naopak česká míra inflace pomalu rostla již od roku 2018 a pandemie tento růst akorát ještě více podpořila.

I rakouští ekonomové podobně jako ti čeští tušili, že pandemie bude mít vliv na vývoj inflace. Nicméně stejně jako v ČR i v Rakousku očekávali pouze mírné výkyvy. Ceny za farmaceutické výrobky, léky nebo ceny některých potravin by se mohly zvyšovat v důsledku zvýšení poptávky, která bude ovlivněna koronavirovými opatřeními. Celkově však očekávali, že by tyto popisované efekty měly v konečném výsledku stejně vést k utlumenému vývoji inflace (OeNB, 2020). Již ze zkušenosti české ekonomiky je ale jisté, že takto mírný dopad koronavirová krize neměla. Rok 2021 způsobil, nejen v Rakousku, ale i v dalších zemích světa, že míra inflace začala pomalu ale jistě stoupat nad inflační cíl. I v Rakousku docházelo k tzv. „lockdownu“. V květnu roku 2021 bylo vyhodnoceno, že tato uzavírací opatření nejsou účinná, a tudíž docházelo k postupnému otevírání. Poptávka tedy začala opět růst a společně s ní i ceny. V říjnu dosáhla inflace 3,7 %. K rostoucím cenám ropy se zde přidalo i stravování a ubytování, kde ceny zvýšily v průměru o 4,0 % (Statistik Austria, 2022a). Stejně jako v analýze ČR by se zde mohlo vyvodit, že restaurace a hotely zvyšovaly své ceny z důvodu propadu jejich tržeb kvůli uzavírání. Zkrátka když mohly restaurace a hotely konečně otevřít, došlo ke zdražování, aby si kompenzovaly zavřené období.

V únoru 2022 dosáhla inflace v Rakousku 5,9 %, což je nejvyšší úroveň od srpna 1984, kdy míra inflace činila 6,0 %. Silnými cenovými tahouny jsou trvale vysoké ceny pohonných hmot a energií pro domácnosti, kde ceny stoupají spirálovitě nahoru. Bez zvýšení cen v této oblasti by míra inflace byla 3,8 %. Meziročně ceny dopravy vzrostly v průměru o 10,6 %.

Ceny za bydlení, vodu a energie byly zvýšeny v průměru o 7,7 %. V restauracích a hotelech se ceny zvýšily v průměru o 6,7 %. Ceny za volný čas a kulturu vzrostly v průměru o 4,3 % (Statistik Austria, 2022b). Je z toho tedy patrné, že inflace v rámci koronavirové krize se teprve projevuje a ještě může mít významné dopady na chování spotřebitelů.

Na základě této analýzy je možné provést stručné shrnutí. V roce 2008 Rakousko lépe ustálo zvyšující se ceny surovin a míra inflace dosahovala téměř o polovinu menší hodnoty než v ČR. Rok 2009 sice přinesl Rakousku propad inflace, který byl větší o 0,5 % než v ČR, nicméně následný vývoj byl vždy příznivější, a to včetně soudobých inflačních tlaků způsobených koronavirovou krizí. Porovnání Rakouska a České republiky tedy přináší zjištění, že v rámci inflace dosahovalo Rakousko lepších výsledků v obou krizích.

4.4 Vývoj hrubého domácího produktu

Další porovnávanou veličinou je hrubý domácí produkt. V ČR byl právě HDP nejvíc zasažen jednotlivými krizemi, zda byl ekonomický růst v době krizí problém i pro Rakousko ukáže tato podkapitola. Dále uvedená tabulka 11 zachycuje vývoj HDP v ČR a v Rakousku. První část zachycuje vývoj celkových částek v miliardách dolarů. Vzhledem k tomu, že má každá země o trochu jiný počet obyvatel, druhá část tabulky zachycuje vývoj HDP na jednoho obyvatele Rakouska a ČR. Z tabulky je viditelné přesně to, co již bylo lehce nastíněno. Rakousko je z hlediska ekonomické výkonnosti rozhodně silnější stát. Velikost rakouského HDP je v některých letech i dokonce i více než dvojnásobně větší než v ČR.

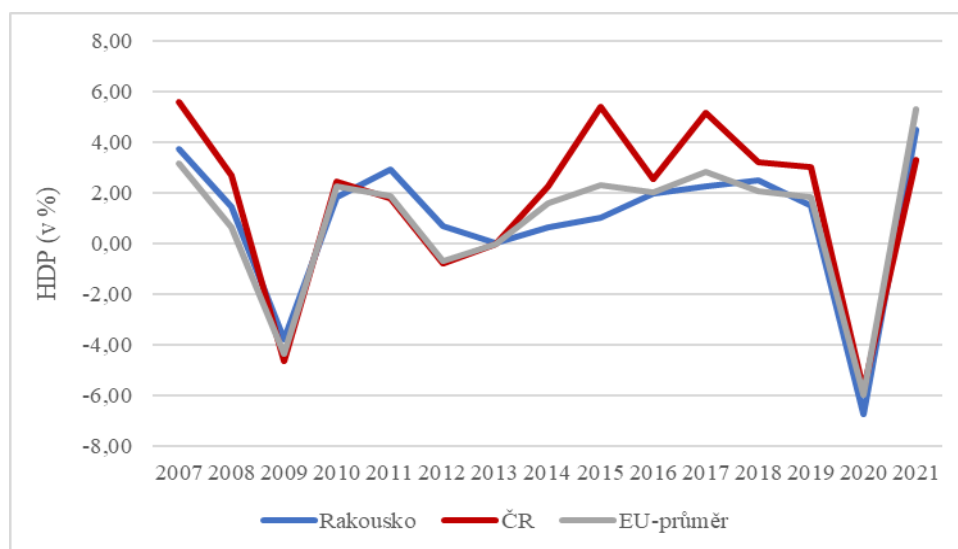
Tabulka 11: Porovnání vývoje HDP v Rakousku a České republice

Vývoj HDP (v mld. USD)														
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Rakousko	388,7	430,3	400,2	391,9	431,1	409,4	430,1	441,9	381,8	395,6	416,2	454,9	445,0	433,3
ČR	190,2	236,8	207,4	209,1	229,6	208,8	211,7	209,3	188,0	196,3	218,6	248,9	252,5	245,3
Vývoj HDP na obyvatele (v tis. USD)														
Rakousko	46,8	51,7	47,9	46,8	51,3	48,5	50,7	51,7	44,2	45,3	47,3	51,5	50,1	48,6
ČR	18,5	22,8	19,8	19,9	21,9	19,8	20,1	19,9	17,8	18,6	20,6	23,4	23,6	22,9

Zdroj: vlastní zpracování, data z: World Bank, 2022

Obrázek 26 potom zachycuje procentuální růst HDP v jednotlivých zemích a v jednotlivých letech. Z obrázku je viditelné, že všem zemím EU včetně ČR a Rakouska se před finanční krizí dařilo. České republice se dokonce dařilo nejlépe a dosahovala nejvyšších hodnot procentuální změny HDP v předkrizovém období. Globální ekonomická produkce v období 2003-07 každoročně rostla, světový obchod vzkvétal, stejně jako akciové trhy. Tento

ekonomický boom byl však v mnoha zemích financován úvěry, tudíž tento rostoucí trend byl doprovázen také rostoucí nerovnováhou (OeNB, 2018). První známky krize v reálné ekonomice přináší rok 2008. Ve druhém čtvrtletí byl zaznamenán mírný pokles vývozu, ve 3. čtvrtletí se přidal pokles investic. Ve čtvrtém čtvrtletí se reálný HDP ve srovnání s předchozím čtvrtletím poprvé od roku 2001 snížil, ve srovnání s ostatními zeměmi eurozóny byl však pokles stále poměrně malý (APA-OTS, 2009). V roce 2009 klesl HDP v Rakousku v reálném vyjádření o 3,7 %, což byl nejvýraznější propad za více než 60 let. Pokles poptávky vyvolaný mezinárodní ekonomickou krizí způsobila na začátku roku kolaps domácího exportu. Ekonomický výkon se nejvíce snížil v prvním a druhém čtvrtletí. Naopak od druhé poloviny roku byl opět zaznamenán mírný růst, kterému pomohla řada stimulačních balíčků, jejichž cílem bylo podpořit poptávku a tím i světový obchod (Scheiblecker, 2010). Z obrázku lze vyčíst, že rakouský propad v roce 2009 byl menší než právě v ČR, rakouská ekonomika tedy ustála tento šok daleko lépe. To mohlo být způsobeno tím, že v meziročních změnách rostl HDP v ČR v předkrizovém období velice rychle, což zapříčinil především vstup ČR do EU v roce 2004, naopak rakouská ekonomika rostla mnohem mírněji. Stejně jako v ČR se i v Rakousku i v dalších zemích EU situace výrazně zlepšila s rokem 2010. Veškeré podpůrné balíčky skutečně podpořily ekonomický růst, který se vyšplhal až k úrovni 2 %.

Obrázek 26: Vývoj HDP v Rakousku

Zdroj: vlastní zpracování, data z: World Bank, 2022

Dalším důvodem, který vysvětluje, proč se rakouská ekonomika propadla méně než česká, je spotřeba domácností. Zatímco v ČR v roce 2009 padala spotřeba do červených čísel, v Rakousku vzrostla reálně o 1,5 % a tím zabránila většímu propadu hospodářského rozvoje. Byl to však jediný ukazatel, který měl rostoucí trend. Podle zpráv z Der Standard (2010)

snižování produkce hmotného zboží bylo doprovázeno dramatickým propadem exportu zboží a služeb o 16 %. Reálně nejvíce klesl zpracovatelský průmysl, který je silně závislý na exportu, a to o 14,3 %. Tvorba hrubého fixního kapitálu klesla o 8,8 %.

Stejně jako v ČR se i v Rakousku i v dalších zemích EU situace výrazně zlepšila s rokem 2010. Veškeré podpůrné balíčky skutečně podpořily ekonomický růst, který se vyšplhal až k úrovni 2 %. V první polovině roku 2011 rakouská ekonomika stále velmi silně expandovala. Mezitím však přibývalo náznaků, že tento optimistický růst nebude trvat dlouho. Jak již bylo zmíněno v předchozí podkapitole, v roce 2011 a především roce 2012 došlo k dluhové krizi Řecka, což vyvolalo opět vysokou míru nejistoty. To bezprostředně vedlo k poklesu poptávky i investic, který výrazně ochladil ekonomickou výkonnost. Z obrázku 26 je ale viditelné, že Rakousko tuto nepříznivou situaci dokázalo relativně dlouho ustát. Propad byl zaznamenán až v roce 2013, ale byl menší než evropský průměr. Následující roky již byly v duchu prosperity. Jednotlivé ekonomiky se postupně probíraly z recese. Z obrázku je ale viditelné, že rakouský růst byl pomalejší než v ČR, na druhou stranu byl však stabilnější.

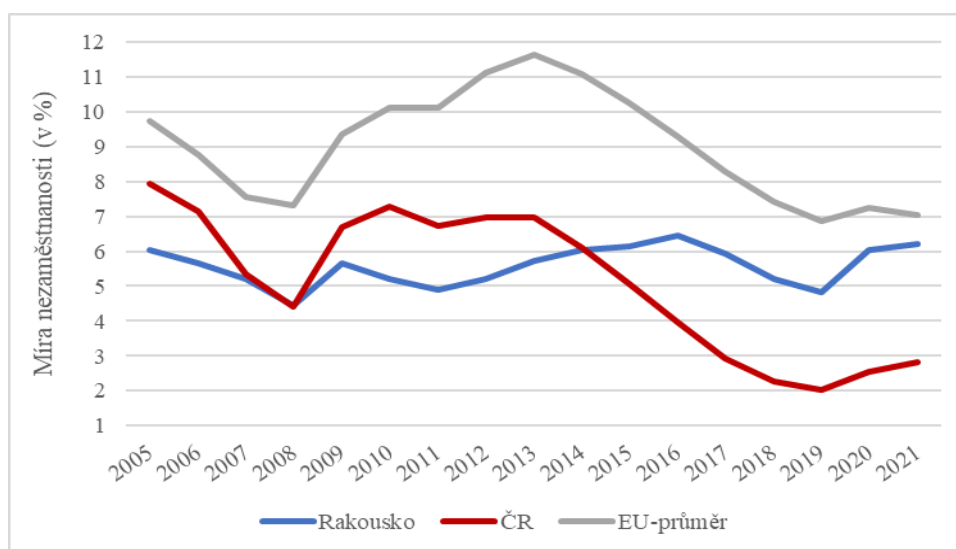
Podle Statistics Austria (2021a) zaznamenala rakouská ekonomika v pandemickém roce 2020 historický pokles hospodářského výkonu o 6,7 %, což jasně determinuje, že propad v roce 2009 byl překonán. Téměř všechna odvětví ekonomiky zaznamenala výrazné propady, největší rozdíly byly však zaznamenány v sektoru služeb -7,3 %. Zde byla nejvíce postižena oblast ubytování a gastronomie (reálně -40,1 %), hned na druhém místě byla kultura, zábava a osobní služby, kde došlo k reálnému poklesu o 19,7 %. Pokles ekonomického výkonu ve zpracovatelském sektoru byl menší, přesně -5,6 %. Hlavním důvodem poklesu ve zpracovatelském sektoru byla výroba zboží (-7,0 %) a stavebnictví (-3,0 %). Propad ve výrobě zboží se samozřejmě projevil i ve vývozu zboží, jehož reálný pokles byl 7,8 %. Propady vývozu a dovozu služeb byly mnohem závažnější, a to především kvůli cestovním omezením. Vývoz služeb klesl reálně o 17,3 % a dovoz o 16,8 %. Obchod se v roce 2020 reálně snížil o 4,2 %. Naopak růst zaznamenaly finanční a pojišťovací služby.

Koronavirová pandemie také zanechala masivní stopy na straně poptávky. Zatímco v období finanční krize se mohlo Rakousku chlubit svou vysokou spotřebou, v koronavirové krizi už to tak příznivé nebylo. Spotřebitelské výdaje soukromých domácností klesly o 8,7 %. Pokles o 5,2 % zaznamenala také potpávka po investicích (Statistics Austria, 2021a). Ze všeho uvedeného tedy vyplývá, že koronavirovou krizi rakouská ekonomika již tak dobře neustála. To je vidět i na obrázku 26, kde je možné si všimnout, že úbytek HDP v roce 2020 byl největší právě v Rakousku a to i vzhledem k evropskému průměru. Rakousku zde rozhodně neprospěl

obrovský propad v exportu zboží a služeb, který tvoří nadpoloviční většinu celkového HDP. Zároveň již nebyl tento propad zmírněn ani spotřebou domácností, která také významně poklesla. Situace se však s rokem 2021 zlepšuje stejně jako v dalších zemích a očekává se, že rok 2021 přinese ještě lepší výsledky než v předkrizovém období.

4.5 Vývoj nezaměstnanosti

Ekonomický propad se projevil i v číslech nezaměstnanosti. Kvůli krizi klesly odpracované hodiny, klesl počet zaměstnaných a současně také počty osob samostatně výdělečně činných. Z obrázku 27 je viditelné, že ještě v době před krizí mělo Rakousko nižší nezaměstnanost než ČR a také než průměr EU. Navíc se státům dařilo svou míru nezaměstnanosti ještě snižovat a v roce 2008 dosahovaly nejnižších hodnot. Finanční krize však tento pozitivní vývoj překazila a v roce 2009 došlo k nárůstu nezaměstnaných osob. Modrá křivka grafu ale ukazuje, že i přesto, že došlo ke zvýšení, nebylo tak rapidní jako u ČR či dalších států EU.

Obrázek 27: Vývoj míry nezaměstnanosti v Rakousku v letech 2005–2021

Zdroj: vlastní zpracování, data z: OECD, 2022c

Růst nezaměstnanosti se promítl do všech sektorů. V primárním sektoru bylo nezaměstnaných v průměru 1 841, což je o 23,4 % více než v roce 2008. Ještě větší nárůst nezaměstnanosti se promítl ve výrobním sektoru, který činil 37,7 %. Relativně nejmenší nárůst nezaměstnanosti se uskutečnil v sektoru služeb. I tak zde přibýlo 28 605 nezaměstnaných lidí, což činí nárůst nezaměstnanosti o 18,8 % (AMS, 2010). Rakousko si udrželo pozici státu s jednou z nejnižších mír nezaměstnanosti v rámci celé EU. V průběhu krize však došlo k význačnému nárůstu změn forem zaměstnání, kdy třetina všech zaměstnanců v Rakousku neměla smlouvu na dobu neurčitou nebo pracovali na zkrácený úvazek (Kubát a kol., 2016, s. 87). Rakouský úřad práce se snažil ihned na nepříznivou situaci reagovat prostřednictvím

aktivní politiky zaměstnanosti. Pro celkem 368 000 nezaměstnaných bylo vynaloženo 1 024 milionů euro a dalších 55 milionů euro bylo vynaloženo na podporu alespoň krátkodobých prací. Byly vymyšleny programy pro podporu tvorby nových pracovních míst, probíhaly četné rekvalifikace a stát se co nejvíce snažil svým občanům zajistit zaměstnání (AMS, 2011). Nejprve se zdálo, že tato podpora trhu práce pomohla, jelikož v letech 2010 a 2011 se nezaměstnanost poněkud zotavila. Bohužel je však již z předešlé subkapitoly známo, že s rokem 2012 přichází další propad HDP, což opět zanechalo stopy i na trhu práce. Celá situace se začala zlepšovat až s rokem 2017, což bylo daleko později než v ČR i dalších státech EU. Podle Arbeitsmarktservice (AMS) (2018) bylo totiž zjištěno, že dávky, které byly poskytovány jako podpora v nezaměstnanosti, byly asi důvodem vysoké nezaměstnanosti. Úřad práce začal bez ohlášení kontrolovat občany bez zaměstnání a postupně byla řada poskytovaných dávek blokována pro jejich zneužívání. Zároveň byla udělena také řada sankcí. Rakouskému trhu práce tyto razantní kroky pomohly a křivka nezaměstnanosti začala klesat.

Opět to ale nemělo dlouhé trvání a přišel další pokles způsobený krizí koronavirem. První čtvrtletí roku 2020 ještě nepřinášelo žádné znatelné změny, avšak druhé čtvrtletí roku 2020 znamenalo razantní obrat. Statistik Austria (2020) přináší informace, že míra nezaměstnanosti za druhé čtvrtletí roku 2020 činila 5,7 %. Počet volných pracovních míst se ve srovnání se stejným čtvrtletím předchozího roku snížil zhruba o třetinu, přesně o 44 300 a ve druhém čtvrtletí roku 2020 tak činil 84 800. Omezení způsobená koronavirovou pandemií měla jasné dopady na rakouský trh práce. Odstávka zasáhla některá odvětví silněji než jiná. Největší pokles počtu zaměstnaných osob byl zaznamenán v odvětví ubytování a stravování o 25,4 %, umění, zábava a rekreace (-9,1 %) a ve výrobním sektoru (-7,2 %). Postiženi byli zejména cizí státní příslušníci a mladí lidé. Toto zvýšení nezaměstnanosti bylo způsobeno stejně jako v ČR vládními opatřeními, která uzavírala provozovny a významně omezovala kulturní a volnočasové aktivity. V letních měsících ale došlo k mírnému oživení ekonomiky vlivem nastartování letní turistiky a rozvolnění některých opatření. Ve 3. čtvrtletí roku 2020 tedy pokleslo dosavadní propouštění o 0,7 % ve srovnání s úrovní předchozího roku. S obnovenými omezeními v listopadu a absencí sezónních zaměstnání v zimním cestovním ruchu zaměstnanost ve 4. čtvrtletí opět klesla a byla o 1,3 % nižší než v předchozím roce (Statistik Austria, 2021b). Rok 2020 tedy výrazně překonal dopady hospodářské a finanční krize v roce 2009.

Důsledky koronavirové pandemie, jako byly zavřené restaurace a hotely, i na začátku roku 2021 nadále zatěžovaly rakouský trh práce. Míra nezaměstnanosti tedy stejně jako v ČR ještě mírně povyroستla. Evropský průměr však od roku 2020 poklesl, což poukazuje na to, že některé státy EU si dokázaly se zvýšenou nezaměstnaností poradit lépe než ČR a Rakousko. Počet volných pracovních míst ve srovnání s předchozím čtvrtletím však mírně vzrostl a v prvním čtvrtletí roku 2021 činil 111 800 (Statistik Austria, 2021c). To evokovalo očekávání budoucího pozitivního vývoje, které bylo také ve druhém čtvrtletí naplněno. Květnové otevírání gastronomie, hotelů, sportovišť, volnočasových a kulturních zařízení přispělo k oživení trhu práce, včetně růstu počtu volných míst. Na konečné zvýšení míry nezaměstnanosti za rok 2021 měla vliv především první polovina roku, která byla ještě zužována koronavirovými opatřeními. Druhá polovina roku již však byla příznivější, počty volných míst opět rostly na předkrizové hodnoty. Dalo by se tedy očekávat, že problematika nezaměstnanosti také s rokem 2021 končí a v následujících letech bude nadále klesat.

Zatímco nezaměstnanost vyvolaná finanční krizí se týkala spíše výrobního sektoru, koronavirová krize zasáhla majoritně sektor služeb. Nezaměstnanost v průběhu finanční krize jednoznačně lépe zvládlo Rakousko. To mohlo být způsobeno i tím, že ještě pár let před krizí se míra české nezaměstnanosti pohybovala kolem 8 %, tedy vysoká nezaměstnanost nebyla pro ČR ničím neznámým. Naopak koronavirová krize hraje ve prospěch ČR. Opět tady ale hrála roli výchozí pozice, která byla daleko lepší než ta rakouská.

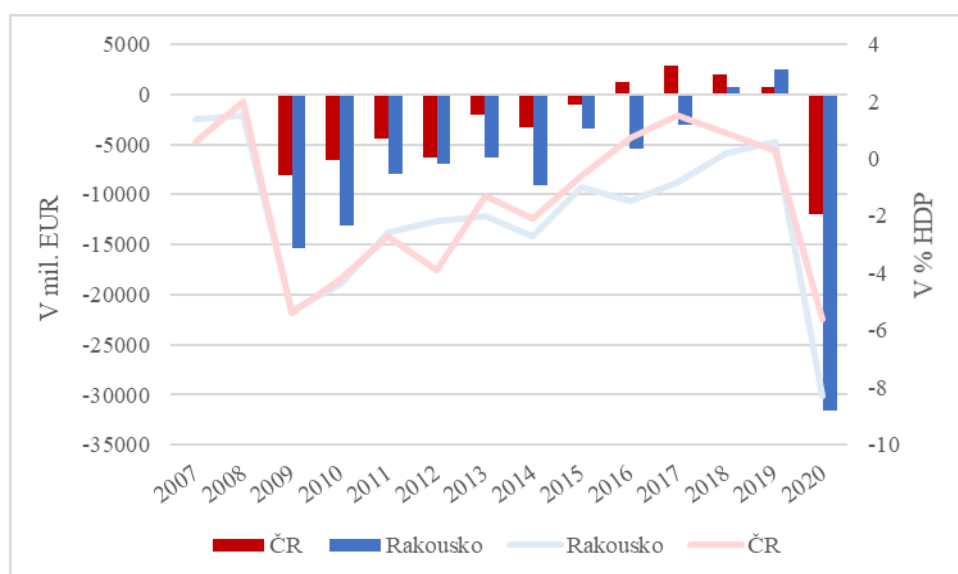
4.6 Fiskální politika

Negativní vývoj reálného HDP se v období globální krize snažily jednotlivé státy překonat například pomocí různých fiskálních stimulů. V řadě zemí tak docházelo ke značnému uvolňování jejich fiskálních politik. Nejvíce uvolněnou fiskální politiku měly státy jako USA, Velká Británie, Litva, Lotyšsko a Island. Eurozóna, do které se řadí právě i Rakousko, se naopak snaží svou fiskální politiku stále regulovat a zabránit tak vznikům možných deficitů veřejných rozpočtů (Klvačová a kol., 2009, s. 55). Jak si rakouská ekonomika vedla v oblasti rozpočtu a veřejného dluhu v období krizí zachycují následující odstavce.

Pro lepší porovnání vybraných zemí byl zvolen ukazatel vývoje salda veřejných rozpočtů. Tato soustava obsahuje saldo státního rozpočtu, ale k tomu také saldo rozpočtů zdravotních pojišťoven, veřejných vysokých škol, mimorozpočtových fondů, příspěvkových organizací, saldo rozpočtů územních samosprávných jednotek, jako jsou obce a kraje a dalších veřejných institucí (ÚNRR, 2022). Toto zachycení představuje obrázek 29, který přináší informace

o vývoji salda veřejných rozpočtů jak v milionech euro, tak i v procentuálním poměru k HDP. Z obrázku je možné vidět, že Rakousko dosahuje vždy větší deficit veřejných rozpočtů než Česká republika. Jediný rok, který byl relativně vyrovnaný, či v poměru k HDP dokonce lepší ze strany Rakouska, byl rok 2012. To by se dalo odůvodnit faktem ze subkapitoly o HDP, kde bylo zaznamenáno, že druhá vlna propadu HDP se v Rakousku projevila až o rok později než v ostatních zemích, tedy až v roce 2013. Zkrátka tedy rok 2012, byl pro rakouské saldo veřejných rozpočtů příznivější kvůli lepšímu vývoji HDP.

Rok 2008 v Rakousku byl ještě klidným rokem, před nejprudším propadem od roku 1930. V roce 2009 klesla ekonomická výkonnost s čímž klesaly státní příjmy o více než 2,5 % HDP. Ztráta příjmů způsobila, že poměr všech daní (daňové příjmy, příspěvky na sociální zabezpečení, vlastní zdroje EU) výrazně klesl. Vliv automatických stabilizátorů zahrnoval i další výdaje. Ty se promítly především na trhu práce a v sociální oblasti, což spolu s dodatečnými výdaji na programy ekonomické stimulace způsobilo zvýšení rozpočtových výdajů (Parlament, 2010). V roce 2009 bylo tedy v Rakousku dosaženo největšího deficitu, který překročil hranici 15 000 milionů euro. V následujících letech se ale tento deficit již postupně snižoval.

Obrázek 28: Vývoj salda veřejných rozpočtů Rakouska a České republiky

Zdroj: vlastní zpracování, data z: Eurostat, 2022

V roce 2010 se predikoval lepší vývoj. Celkové příjmy všech veřejných rozpočtů vzrostly oproti předchozímu roku o 3,3 miliardy euro a tím opět dosáhl úrovně před krizí. Toto očekávání však bylo zmařeno pochybnostmi o bonitě Řecka. To vyvolalo na trzích nové problémy, kvůli kterým byl vytvořen balíček pomoci pro Řecko, kdy vláda poskytla půjčky

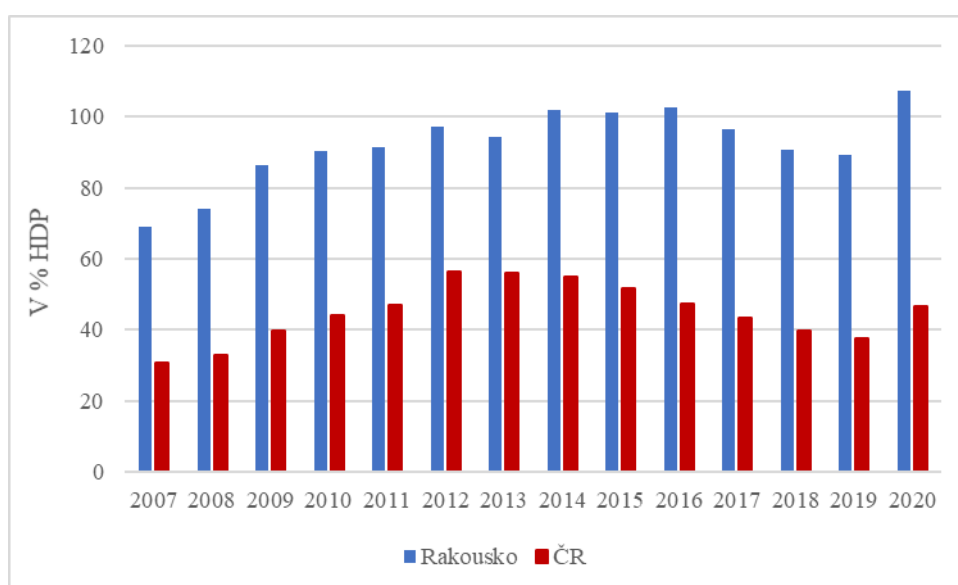
ve výši 607 milionů euro a zároveň také balíček pro stabilizaci eura ve výši 750 miliard EUR (Staatsschuldenausschuss, 2011). Tím byl samozřejmě veřejný rozpočet opět narušen. Schodek veřejných financí Rakouska byl tedy v roce 2010 ve výši 4,6 % HDP. Další výkyv přinesl rok 2014. Schodek se zvýšil a dosahoval hodnoty 2,7 % HDP. To bylo způsobeno především kvůli kapitálovým transferům do HETA Asset Resolution AG (likvidační společnost Hypo Alpe-Adria-Bank). Deficitní efekt pro opatření podpory bank, který se v roce 2014 soustředil právě na HETA, byl obzvláště vysoký a dosáhl 4,2 mld. EUR (Fiskalrat Austria, 2015). Rok 2014 byl tedy poznamenán záchranou banky, která byla postižena špatnými úvěry finanční krize. V následujících letech se však situace již vyvíjela pozitivně a v roce 2018 mohlo dokonce Rakousko hospodařit s přebytkem veřejných rozpočtů.

Rok 2020 opět předčil finanční krizi. Schodek veřejných financí činil 8,9 % HDP neboli 33,2 miliardy EUR, což je nejvyšší schodek od začátku záznamů v roce 1954. Podle Statistik Austria (2021d) vládní výdaje vzrostly v roce 2020 o 12,6 % neboli 24,4 miliardy EUR ve srovnání s předchozím rokem. Nejvýraznější nárůst lze pozorovat u dotací, které rapidně narostly vlivem podpůrných balíčků Corona o celých +240,7 %. Sociální výdaje potom tvořily druhou největší položku vládních výdajů v celkovém nárůstu o 43 %. Vládní příjmy v roce 2020 naopak poklesly o 11,3 miliardy EUR (-5,8 %). Nejprudší pokles lze pozorovat u daní a příspěvků na sociální zabezpečení, ale klesaly i daně z výroby a dovozu nebo daně z příjmu a majetku poklesly. Deficit se projevil ve všech vládních subsektorech.

Rok 2021 ještě není z ohledu statistik uzavřen, ovšem Statistik Austria (2021e) přináší údaje alespoň za první polovinu roku 2021. Ty však přináší ještě méně příznivé výsledky než rok 2020. Schodek veřejných financí v Rakousku v první polovině roku 2021 činil 13,9 miliardy EUR neboli 7,2 % hrubého domácího produktu. Ve srovnání s prvním pololetím roku 2020 to odpovídá nárůstu o 1,4 miliardy eur. Vládní příjmy sice pomalu rostou, nicméně vládní výdaje rostou rychleji. Dynamika růstu výdajů je způsobena, jak dodatečnými výdaji na sociální výdaje, tak se stále silným nárůstem státních dotací, které mají zmírnit důsledky pandemie. Neočekává se, že by druhá polovina roku přinesla nějak významně lepší data. Dá se předpokládat, že deficit veřejných rozpočtů bude postupně klesat, ale daleko větší problém bude veřejný dluh, který během těchto krizí narostl.

Obrázek 29 popisuje vývoj veřejného dluhu Rakouska a ČR v letech 2007 až 2020 v procentuálním vyjádření k HDP. Zatímco ČR patří mezi země s nejnižším zadlužením, Rakousko již v době před krizí dosahovalo dluhu ve výši 69 % HDP. Finanční i koronavirová krize přinesla zvýšení dluhu v obou zemích.

Rakousko patří ke státům, které byly zasaženy krizí spíše mírněji. Nicméně významné zrychlení tempa zadlužování veřejných financí se ukázalo jako významný problém. Během let 2007 až 2014 se objem závazků rakouského státu zdvojnásobil, přičemž přibližně čtvrtina nového dluhu byla způsobena finančními injekcemi k záchraně bankovního sektoru. Rakouská vláda se snažila zmírnit dopady krize na ekonomiku ovšem na úkor zadlužování (Kubát a kol., 2016, s. 86). Celkový veřejný dluh dosáhl na počátku finanční krize v roce 2009 hodnoty 86,3 % HDP. S postupným růstem výdajů a současným nepříznivým vývojem salda veřejného rozpočtu, tato hodnota ještě stoupala a dokonce přesáhla 100 % HDP. Zlepšení situace přišlo až v roce 2017, kdy začalo zadlužení postupně klesat. Příznivá situace opět v Rakousku dlouho nevydržela. Stejně jako u předešlých ukazatelů je vidět, že Rakousku vždy trvalo déle než některým jiným státům ekonomiku zotavit.

Obrázek 29: Vývoj veřejného dluhu v letech 2007–2020

Zdroj: vlastní zpracování, data z: OECD, 2022d

Rok 2020 přinesl rakouské ekonomice dluh ve výši 315 miliard euro. První polovina roku 2021 dluh ještě zvýšila a to na hodnotu 334, 7 miliard euro. A i poměr veřejného dluhu v tomto období vzrostl o 3 % oproti předešlému období (Statistika Austria, 2021e). Toto zvýšení vyplývá z důvodů uvedených v předešlé kapitole. Výdaje státu se razantně zvýšili ve spojitosti s koronavirou pandemií. Rakouská snaha vytvořit dostatek kompenzačních a podpůrných balíčků nevyhnutelně vedla ke zvýšení veřejného zadlužení. Z pohledu veřejných financí vykazovalo Rakousko v obouh krizích daleko horší výsledky než ČR.

5 MOŽNÁ VÝCHODISKA A NAVRHOVANÁ OPATŘENÍ KE ZMÍRNĚNÍ PRŮBĚHU BUDOUCÍCH KRIZÍ

Nejen Česká republika, ale i zbytek světa se někdy ocitl ve spárech krize. Ať už se jednalo o krizi bankovní, měnovou, dluhovou či krizi většího charakteru, jako byla Velká hospodářská krize v roce 1929, finanční krize v roce 2008 nebo současná koronavirová krize. Krize zasahují ekonomiky celého světa již po několik staletí. S každou takovou krizí je vždy snaha najít viníka, kvůli kterému byl tento úpadek způsoben. Každou krizí provází řada obvinění, jelikož nikdo nikdy nechce přiznat, že by snad mohlo dojít k selhání, ať už ze strany politiků, ekonomů, bank či někoho dalšího. To, co je ale skutečně důležité, je se z krize ponaučit. Následující řádky tedy zachycují možná východiska a navrhovaná opatření, která by měla vést ke zmírnění průběhů budoucích krizí. Z první kapitoly vyplynulo, že příčin obratu hospodářského cyklu je více. Finanční krize, krize čistě ekonomického charakteru, bude mít tedy jiná možná východiska než právě krize koronavirová, a proto budou navrhovaná opatření pro jednotlivá krizová období rozlišována.

První krize, která byla zachycena v této práci, je krize finanční, která byla krizí čistě ekonomickou, a proto se také i možná opatření budou týkat ekonomického charakteru. Shrneme-li poznatky z první kapitoly, je možné konstatovat, že vznik krizí nelze dostatečně a spolehlivě predikovat a jejich výskyt tak zůstává nečekaným, což může výrazně komplikovat včasnost a účinnost ekonomických a politických reakcí. I tak je třeba vytvářet preventivní opatření, která by napomohla ke zmírnění negativních důsledků v případě, že krize nastane.

Dvořák (2008) rozděluje opatření do dvou základních oblastí. První jsou opatření ve vztahu k pohybu mezinárodního kapitálu. Ta zahrnují především kapitálovou kontrolu externích závazků a pohledávek či měnová opatření vedoucí k obnově důvěry a zastavení odlivu kapitálu. Významným bodem je také správné časování postupu finanční liberalizace. Pokud totiž bude probíhat plná liberalizace kapitálového účtu v případě, kdy není dostatečně regulován bankovní sektor, může to právě vést ke vzniku nezdravých úvěrů, které byly hlavní příčinou vzniku finanční krize v roce 2008. Poslední doporučení z první části směřovalo k omezení objemu krátkodobého dluhu v zahraniční měně, což by mělo vést k větší finanční stabilitě země. Druhou oblastí je zkvalitnění a prohloubení bankovního dohledu. Jak vyplývá z názvu, opatření zde směřují k upozornění na problémy deregulace bankovního sektoru. Zároveň také upozorňuje na nedostatečné řešení procedur v případě insolvence.

Finanční krize odhalila řadu nedostatků ve finančních systémech jednotlivých zemí. I přesto, že český bankovní systém nebyl krizí nijak výrazně zasažen a nedošlo ke kolapsu žádné banky, je i tak zapotřebí systém neustále kontrolovat a regulovat. Reformu finanční regulace navrhuje i další ekonomové. Podle Sedláčka (2018, s.197) by reforma finanční regulace měla obsahovat:

- zlepšení množství a kvality kapitálu, aby byly banky lépe připravené na možné ztráty;
- zajistit, aby byl kapitál těsně svázán s riziky, před kterými je třeba ho chránit;
- zavést opatření k ochraně proti nedostatku likvidity, k čemuž mají sloužit především aktiva, která se dají rychle přeměnit v likviditu.

Z tvrzení obou autorů tedy vyplývá, že základním problémem finanční krize byla nedostatečná regulace finančního systému. Následující odstavce představí tři základní problémy, které byly impulsem pro reformu po finanční krizi a zároveň budou zachycovat i možná východiska.

První problém se objevil u ratingových agentur. Ratingová agentura je společnost, jejímž úkolem je nezávisle hodnotit do jaké míry a s jakými riziky je daný subjekt schopen dostát svým splatným závazkům (Bažantová a kol., 2010, s. 75). Zjednodušeně řečeno jde tedy o agenturu, která na finančním trhu v době finanční krize měla kontrolovat možnou rizikovitost hypotečních úvěrů, které byly poskytovány běžným domácím obyvatelstvem. Z druhé kapitoly je však známo, že rating selhal, jelikož došlo k významnému rozšíření špatných úvěrů, které nedokázali dlužníci splácet. V reakci na finanční krizi se dokonce samotné ratingové agentury shodly, že je třeba dosavadní pravidla zlepšit a zpřísnit. Vytvořily tzv. Bílou knihu, která obsahovala 12 návrhů o tom, jak zajistit vyšší nezávislost, kvalitu a transparentnost (Bažantová a kol., 2010, s. 78). Otázkou však zůstává, zda je takové řešení dostatečné, zda by systém neměl být přísnější, vzhledem k prosazování vlastního zájmu ze strany ratingových agentur. Řešením by mohlo být stanovení dohledového orgánu, který by prováděl ještě nezávislou kontrolu ratingových agentur a v případě problémů a pochybností by mohl udělit třeba i nějaké sankce, což by jednoznačně vytvářelo určitý tlak k nezávislosti a odpovědnosti.

Druhým problémem bylo pojištění vkladů. Opět se jedná o situaci, u které by nebylo na škodu zpřísnit systém. V roce 2011 došlo k novelizaci zákona, který stanovoval, že vklady jsou stoprocentně pojištěné do maximální částky 100 000 EUR (Bažantová a kol., 2010, s. 72). Reakce ČR na finanční krizi tedy tedy proběhla. Je třeba si ale uvědomit, že je to již více než 10 let a k další novelizaci nedošlo. Průměrné mzdy i ekonomika roste, tím rostou i objemy peněz na účtech občanů, firem nebo například i obcí či krajů. Na základě toho by se měla

vyvíjet i limitní částka pojištění. A to potvrzuje i současná válka na Ukrajině, která způsobila kolaps českých poboček ruské banky SBERBANK. Řadě lidí sice stačil tento limit pro získání veškerých svých úspor, ale firmy, školy nebo obce měly samozřejmě na svých účtech uloženy daleko vyšší částky. Řada z nich je nyní ve finanční tísní, nemohou hradit své nájmy nebo i plánované investice. Proto by rozhodně nebylo bezpředmětné tuto limitní částku zvýšit.

Třetím bodem regulační reformy mělo být stanovení pravidel likvidity. V době globální finanční krize se totiž ukázalo, že likvidita některých bank je nedostatečná. Možným řešením by mohlo být již zmíněné rozšiřování aktiv, které lze rychle směnit za potřebnou likviditu. Dalším možným východiskem by bylo i například zvýšení povinných minimálních rezerv, které musí ukládat obchodní banky u banky centrální.

Finanční krize tedy přinesla do ČR řadu legislativních úprav, které vedly ke zlepšení a také zpřísnění systému finanční regulace. Stále však zůstává prostor i pro další možné modifikace.

Druhou krizí, kterou tato práce analyzovala, byla krize koronavirová. Jedná se o krizi úplně jiného charakteru, než byla krize finanční. Tato situace se bohužel nedá řešit nějakým vyšším bankovním dohledem nebo přísnějšími pravidly regulace. Dokonce by se dalo říct, že takové krizi se ani nedá v současném otevřeném světě předejít. Rozhodně jsou zde ale momenty, které se mohly řešit jinak. To, že nebyla Česká republika na něco podobného absolutně připravena a nedisponovala dostatkem ochranných pomůcek nebo zdravotnického zařízení, je sice samozřejmě problém, avšak s ohledem na nulový krizový plán je to ještě lehce pochopitelné. Co však úplně pochopitelné nebylo, byly některé kroky české vlády.

Zásadní problém, na který bylo již upozorňováno ve třetí kapitole, bylo **přebytečné utrácení**. Vláda musela vědět, že koronavirová krize nepřinese české ekonomice nic dobrého, ale i přesto se rozhodla uskutečnit významné vládní výdaje. Teď je naráženo především na zrušení superhrubé mzdy. Za normálních okolností by to byl krok velice vstřícný k českým domácnostem, avšak v období velkého propadu HDP, zvyšující se nezaměstnanosti a zvyšujícího se deficitu státního rozpočtu se to jevílo jako nemístné. Státní rozpočet tím přišel o významnou část daňových příjmů, které mohly být v době krize využity efektivněji. Další položkou, která prohloubila nevyrovnanost státního rozpočtu byly rozhodně i mohutné výdaje na očkovací kampaně. Otázkou zůstává, jak hodně účinná tato kampaň byla. Část obyvatelstva byla již dopředu pevně přesvědčená, že očkování je rozhodně cesta a nijak dlouho se nerozmýšlela. Další část obyvatelstva většinou stála na rozhraní. Postupem času si názor vytvořila a podle toho směřovala i svá rozhodnutí. O tom, že bylo jejich rozhodnutí

ovlivněno očkovací kampaní, se však dá snadno pochybovat. A nakonec demonstrující popírače koronaviru a odmítače očkování to asi stejně úplně nepřesvědčilo. Zda tedy byly výdaje na očkovací kampaně efektivní a přiměřené, by mohlo být určitě předmětem rozsáhlých diskuzí. Dalším pochybným krokem byl jednoznačně jednorázový příspěvek seniorům. V tomto kroku by se dal rozhodně spatřovat spíše nějaký vedlejší zájem než krizové opatření. Z toho vyplývá, že vláda by měla činit rozhodnutí s výhledem delším než jen do příštích voleb.

Větší důraz na důslednost a srozumitelnost. To, co bezpochyby mělo také velký vliv na průběh koronavirové krize, byl chaos. Vládní opatření, která se měnila prakticky obden, působila chaos. Často docházelo k tomu, že lidé ani netušili, jaká jsou přesná pravidla a co vlastně mohou a co už ne. Objevovala se silná asymetrie informací. Navíc docházelo k porušování pravidel ze strany vládních činitelů, což jednoznačně snižovalo důvěru českých obyvatel nejen v systém ale ve vládu celkově. Byla vytvořena řada protiepidemických systémů, které měly hlídat současný stav a současně pomoci se lépe orientovat v daných opatřeních. Bohužel však docházelo k tomu, že i když systém hlásil, že situace je špatná a má se uzavírat, nezavřelo se. Systémy se tedy obcházely, pravidla porušovala, důvěra občanů ve vládu i ekonomiku klesala. Tady by se dalo upozornit na obecné východisko, které je uvedeno níže. Kdyby Česká republika lépe řídila krizové situace a byla alespoň minimálně připravená na podobné problémy, mohla se krize vyvíjet opět jinak.

Také mohla být předložena **alternativní řešení**. Pokud lidi přicházeli o práci z důvodu pandemie, měla jim být okamžitě nabídnuta alternativa. V maloobchodech a restauracích se sice pracovat nesmělo, ale jednoznačně se objevovaly jiné příležitosti. Neustále se hledali administrativní pomocníci pro testovací nebo očkovací místa. Hygienické stanice nestíhali trasovat nakažené kvůli personálním nedostatkům. V nemocnicích byla větší poptávka po úklidových pracovnících z důvodu většího rozsahu desinfekčních činností. I pečovatelské služby pro seniory zaznamenaly určité personální nedostatky z důvodu větší poptávky po jejich službách. Tato místa, ale bohužel byla často obsazována formou studentských brigád.

Koronavirová krize byla krizí mimoekonomického charakteru. Takovému typu krize se bohužel nedá předejít, a proto je možné nabídnout pouze východiska, která by mohla zmírnit dopady na českou ekonomiku i na občany. Z toho, co bylo uvedeno vyplývá, že vláda by se měla v takovéto situaci více zaměřovat na státní rozpočet a možné zvyšování veřejného dluhu. Měla by se více držet pravidla, že pokud rostou výdaje, je třeba podpořit růst příjmů a zároveň

snížit výdaje státního rozpočtu v nezasazených oblastech. Zároveň je důležité také tvořit jasná pravidla, která budou dodržována a nebude tak narušována důvěra občanů v český stát.

Na závěr této kapitoly, bylo shrnuto ještě pár obecných východisek a navrhovaných opatření, která by mohla pomoci zmírnit průběh a dopady budoucích krizí. Jsou to návrhy aplikovatelné na všechny druhy krizí, které se sice mohou zdát jako samozřejmé, ale jsou velice zásadní.

Prvním základním a zároveň obecným východiskem je tedy **ponaučení**. Pokud už k nějaké krizi dojde, měla by být řádně zanalyzována. Mělo by dojít k analýze všech možných příčin, dopadů i komplexně celého průběhu včetně jejího vyřešení. Mělo by být zkoumáno, jaká opatření byla vládou či centrální bankou užita, zda byla funkční a dostatečná. Pokud ne, měla by se hledat odpověď na otázku, proč to nevyšlo. Rozhodně by nemělo chybět porovnání s jiným státem. Každý stát řeší danou krizi po svém, tudíž některé kroky se mohou lišit. Mělo by být tedy zjištěno, zda postup jiného státu nebyl efektivnější, popřípadě jaký postup se projevil naopak jako absolutně mylný. Ideálně by měla být vypracována zpráva, která by zachycovala nějaké optimální řešení. V případě obav z přicházející krize by se potom daly hledat určité podobnosti s předešlými krizemi a rovnou aplikovat jednotlivé kroky, které by vedly právě k danému optimálnímu řešení. Výrazně by to tak mohlo zefektivnit a zároveň zrychlit celý proces řešení. A jak z práce vyplývá, čas je v obdobích krizí velice drahocenný. Dvojice autorů Reinhartová a Rogoff (2013) ve svém díle „Tentokrát je to jinak“ právě upozorňují na určitou finanční pošetilost. Poukazují na určité podobnosti různých krizí, které jsou ale často přehlíženy s argumentem, že tentokrát je to jinak. Dalo by se říct, že tímto stylem vznikla právě i finanční krize v USA. I přes to, že řada ekonomů upozorňovala na možné blížící se problémy, politici se nechávaly slyšet, že tentokrát je to jinak, že svět čeká nekonečná prosperita. Bohužel tomu tak ale nebylo. Proto je důležité tyto podobnosti vyhledávat využít je a z případných chyb se ponaučit.

S prvním východiskem by se dala spojit také potřeba **komunikace**. Může se to zdát z určitého úhlu pohledu jako naprosto banální věc, nicméně se zdá, že tento základ nebyl ještě stále úplně správně pochopen. V době opěvované globalizace a existence nadnárodních organizací docházelo k tomu, že Řecko zatajovalo informace o své platební schopnosti nebo například Čína relativně dlouho zamlčovala objevení nového onemocnění. Nehledě na to, že doposud není známá příčina vzniku této smrtelné choroby. Měl by se klást větší důraz i na to, co se děje v zahraničí. To, že se někde projeví nějaký problém, neznamená, že je to pouze záležitost té dané země. V současném propojeném světě se totiž může stát, a také se již několikrát stalo, že se tento problém může velice rychle přenést i do zemí dalších. Bylo by tedy vhodné vždy

pracovat s konceptem, že nám se to může stát taky. Tato komunikační bariéra však nespočívá pouze v mezinárodní komunikaci, dala by se jednoznačně také aplikovat na komunikaci mezi ekonomy a politiky. Podle Wolfa (2016) byla jednou z příčin finanční krize v roce 2008 arogance politiků, kteří neustále vylučovali možné riziko krize. Upozorňuje na selhání politiků, kteří nedokázali jednat dostatečně rozhodně a nechali tak volný průběh k vypuknutí krize. Ekonomové však příchod svízelné situace očekávali, a dokonce na něj i několikrát upozorňovali. Dalo by se tedy říct, že pokud by politici a ekonomové dostatečně komunikovali a předložili si všechny podklady i možné scénáře, bývala by se mohla situace vyvíjet i jinak. Sdílení informací tedy rozhodně patří mezi základní pilíře předcházení krizí.

V návaznosti na výše uvedené by se také dalo doporučit **vytváření krizových plánů**. Stát by měl mít vytvořený kvalitní systém krizového managementu, jejímž základem by byla široká skupina odborníků, která by se neskládala pouze z ekonomů a epidemiologů, ale i právníků, sociologů, matematiků, psychologů a dalších, což by napomohlo hodnotit všechny možné aspekty navrhovaných opatření. Tento tým by měl za úkol vyhledávat různé krizové situace, na které by vymýšlel krizová řešení již v předstihu. Opět by to mělo fungovat na systému analýzy a ponaučení. Nešlo by pouze o krize a rizika, která se v tuzemsku vyskytly, ale mělo by být řešeno i potenciální riziko, které vyplývá ze situací probíhajících třeba v zahraničí. Například právě možné vypuknutí smrtelné nemoci rozhodně není nic, co by se již ve světě nedělo. Je pravdou, že každá choroba může mít jiný průběh i jiné důsledky, avšak princip je v zásadě velmi podobný. Vždy tu bude riziko lockdownu, aby se zabránilo šíření nemoci, což vždy bude spojeno s následujícím poklesem ekonomické výkonnosti a s rostoucí nezaměstnaností. Dalším potenciálním rizikem měla být jednoznačně i válka. I přesto, že se mohlo zdát, že válečná období jsou již zažehnána, v některých zemích se neustále válčí a současná situace války na Ukrajině jasně demonstruje, že i v 21. století není nastolení míru naprostou jistotou. Celý svět je zaskočen a teprve teď, když už je problém na světě se rychle řeší nedostatky jednotlivých armád, a to nejen ve vybavení, ale i v samotných počtech vojáků. Země nemají stanovená krizová řešení pro příliv migrantů a co hůř, některé země včetně České republiky doteď nezačaly plánovat a vyčkávají. V soukromém sektoru se takto často funguje, ve veřejném sektoru by to mělo být naprostou nezbytností.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo na základě makroekonomické analýzy zhodnotit a porovnat dopady finanční a koronavirové krize na vybrané státy a navrhnout možná opatření ke snižování případných negativních důsledků v budoucnosti. Tohoto cíle bylo postupně dosaženo jednotlivými kroky, které začínaly u charakteristiky základních pojmů spojených s krizí. Bylo upozorněno na fakt, že krize mohou vznikat z různých důvodů, ať už ekonomického nebo mimoekonomického charakteru. Na základě toho byla definována samotná finanční krize. Následoval detailnější popis finanční krize z roku 2008, který zahrnoval příčiny jejího vzniku i chronologický vývoj. První vybranou zemí pro detailnější analýzu dopadů finanční krize byla Česká republika. Ke splnění cíle přispívala také následující kapitola, která se zabývala krizí koronavirovou. Ta začala v České republice od roku 2020 a již tehdy se odhadovalo, že její negativní dopady mohou být škodlivější než u krize finanční. Aby byla zjištěna odpověď na tuto otázku, byla provedena komparační analýza dopadů obou krizí na Českou republiku.

Pro tuto analýzu byly vybrány čtyři základní makroekonomické oblasti pro porovnávání, kterými byly inflace, hrubý domácí produkt, nezaměstnanost a fiskální politika. Prvním porovnávaným agregátem byla inflace. Výsledky z jednotlivých krizí determinují, že finanční krize způsobila propad inflace až k deflačním hodnotám, a to hned v několika letech. V roce 2020, kdy začaly působit negativní dopady koronavirového uzavírání, také docházelo ke snižování míry inflace. Toto snížení však bylo jen mírné a také velice krátkodobé. Oslabení zahraničního obchodu se projevilo prostřednictvím nedostatku některých komponentů, čímž rostly ceny některých finálních výrobků. Po odeznění poslední vlny pandemie se ekonomika opět rozbíhala, poptávka narazila na nedostatečnou nabídku, a to vše vedlo ke zvyšování inflace. K tomuto zvýšení však dochází až od konce roku 2021 a silně pokračuje s počátkem roku 2022. Na základě těchto výsledků by se tedy dalo konstatovat, že finanční krize prozatím dopadla na cenovou hladinu více negativně.

Druhým ukazatelem je vývoj HDP. Zatímco finanční krize zasáhla spíše sekundární sektor, koronavirová krize vytvářela značné propady, jak ve zpracovatelském průmyslu, tak v sektoru služeb. Finanční krize přinesla meziroční propad o 4,7 %. V následujících letech se okolnosti sice zlepšovaly, avšak stále bylo možné pozorovat obrovskou nestabilitu. Koronavirová krize přináší ještě větší propad, přesněji o 1,1 %, čímž překonává rekordní hodnoty způsobené finanční krizí. Důležitým aspektem je zde i délka ekonomického propadu. Finanční krize činila problémy hned ve dvou fázích, dopady tady tedy byly dlouhodobější. Koronavirová krize zase naopak přinesla hlubší propad, avšak krátkodobějšího charakteru.

Následovala analýza vývoje nezaměstnanosti. V rámci porovnání tohoto ukazatele si zajistila finanční krize jednoznačné, avšak nevídané vítězství. Zatímco finanční krize zvýšila čísla nezaměstnanosti téměř o 3 %, koronavirová krize doposud přinesla zvýšení pouze o 1 %. Tato relativně nízká hodnota se dá odůvodnit především daleko lepší výchozí pozicí, kterou měla ČR před vypuknutím krize v roce 2020, a zároveň také významnou podporou zaměstnanosti ze strany státu. Daleko větší dopad však měla koronavirová krize na podnikatele, jejichž počty se rapidně snižovaly. V návaznosti na výše uvedené se také očekává, že po ukončení všech podpůrných programů ze strany státu se může nezaměstnanost vlivem koronavirové krize ještě zvýšit.

Poslední porovnávanou oblastí byla fiskální politika. Jednotlivá opatření a významné veřejné výdaje přinesly v době koronavirové deficit státního rozpočtu, který byl o 175 miliard korun vyšší než za krize finanční. V roce 2021 se tento deficit ještě dokonce zvýšil o dalších 52 miliard. Dopad koronavirové krize na veřejné finance byl tedy mnohem mohutnější. Je také upozorněno i na fakt, že některé výdaje byly i lehce zbytečné, což vytváří další rozdíl oproti krizi finanční, kde byly výdaje státního rozpočtu regulovány daleko přísněji.

Je tedy možné shrnout, že obě krize přináší spoustu negativních dopadů na českou ekonomiku. Finanční krize zajistila nežádoucí dopady v oblasti nezaměstnanosti, HDP a inflace, kde hrozilo riziko deflace. Koronavirová krize přináší hlubší propad v HDP a saldu státního rozpočtu. Je však třeba upozornit na fakt, že současná epidemiologická krize ještě není u konce a situace se může ještě změnit. Inflace totiž nabírá dynamický růst až teprve v prvních měsících letošního roku a nezaměstnanost je prozatím regulována státními podpůrnými programy. S ohledem i na další dopady by se ale dalo vyhodnotit, že koronavirová krize je pro český stát ničivější. Jde totiž i o krizi sociální, kdy jednotlivá vládní opatření naprosto mění život českých občanů. Koronavirová krize nese zároveň i dopady na lidské životy, což je samozřejmě absolutně nesrovnatelný fakt.

Pro splnění cíle práce byla vytvořena ještě jedna komparativní analýza, jejímž úkolem bylo porovnání jednotlivých makroekonomických ukazatelů ještě s dalším státem Evropské unie. Vybraným státem bylo Rakousko. S mírou inflace si Rakousko poradilo lépe v obou krizích. V rámci finanční krize sice došlo k většímu propadu o 0,5 % v roce 2009, avšak následný růst zpět k inflačnímu cíli byl rychlejší než v ČR. V koronavirové krizi mělo Rakousko lepší výchozí pozici než ČR, která se potýkala s rostoucí inflací již v době předkrizové, a proto zde neroste inflace tak rychle jako v ČR.

Určité rozdíly však byly pozorovatelné u vývoje HDP. Jak bylo poznamenáno, Rakousko je zemí, která se orientuje především na služby. Přesně proto byl tady dopad jednotlivých krizí naprosto rozdílný. Zatímco během finanční krize se eviduje menší pokles HDP, než provázal ČR, koronavirová krize v roce 2020 přináší horší výsledky nejen oproti ČR ale i oproti evropskému průměru. Důvodem byl právě propad v oblasti služeb, která představuje podstatnou část rakouského HDP.

Nezaměstnanost v Rakousku přináší velmi podobný scénář. Rakousko opět vstupuje do finanční krize z lepší výchozí pozice než ČR. Zvýšení nezaměstnanosti v roce 2009 bylo opravdu jen velmi mírné. Koronavirová krize opět přináší horší výsledky, a to jak v porovnání s krizí finanční, tak v porovnání s ČR. Tady to ale bylo způsobeno především tím, že česká nezaměstnanost po finanční krizi výrazně poklesla, ale rakouská nezaměstnanost se stále držela kolem svých předkrizových 5 %. V rámci koronavirové krize došlo k nárůstu na 6 %.

Poslední porovnávanou oblastí je opět fiskální politika. Tady byla situace zcela jednoznačná. Rakousko totiž i v době před krizemi patřilo k zemím s vysokým veřejným zadlužením, které přesahovalo hodnotu 60 %. Deficit veřejných rozpočtů byl tedy vždy vyšší než deficit český. Porovnání deficitu v době finanční a koronavirové, přinášelo podobně jako v ČR téměř dvojnásobný nárůst.

Výsledky této analýzy jsou o trochu jednoznačnější. Daleko lépe si Rakousko poradilo s inflací, hrubým domácím produktem v období finanční krize a rovněž také s nezaměstnaností v roce 2009. Celkově horší výsledky přináší jednoznačně v oblasti fiskální politiky. Dalo by se tedy říci, že Rakousko zvládlo finanční krizi daleko lépe než ČR, avšak koronavirová krize přináší naprosto opačný efekt.

Konečnou fází práce byla možná východiska a navrhovaná opatření pro zmírnění průběhu budoucích krizí. Zde došlo k rozdělení na tři části. V rámci finanční krize byla doporučována především finanční regulace a dohled. Koronavirová krize přinesla upozornění na přebytečné výdaje, nedostatečný důraz na důslednost a srozumitelnost či malé inovační aktivity ve vytváření alternativních řešení. Poslední část obsahuje výčet obecných doporučení, přičemž mezi ty nejdůležitější patří zcela obyčejné ponaučení či komunikace.

Krizе obecně představují velmi negativní dopady na jednotlivé státy. Dají se zde ale najít i malá pozitiva. Krize velice často pomohou odkrýt určité nedostatky, které mohou být okamžitě řešeny. Navíc to může podpořit i vytvoření reform, které mohou napomoci ke zlepšování stávajících systémů.

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] ALLEN, Roy E., 2016. *Financial crises and recession in the global economy*. 4th edition. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing, 196 s. ISBN 978-1-78536-112-8
- [2] APA-OTS, 2009. *Wirtschaftskrise führt zu tiefer Rezession in Österreich Stabilisierung Ende des Jahres erwartet* [online]. APA-OTS [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20090604_OTS0280/wirtschaftskrise-fuehrt-zu-tiefer-rezession-in-oesterreich-stabilisierung-ende-des-jahres-erwartet
- [3] Arbeitsmarktdaten und Medien Österreich, 2018. *Sperren von Arbeitslosengeld und Notstandshilfe 2017 gestiegen* [online]. AMS [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://www.ams.at/regionen/oesterreichweit/news/2018/01/ams--sperren-von-arbeitslosengeld-und-notstandshilfe-2017-gestie>
- [4] Arbeitsmarktservice Österreich, 2010. *Geschäftsbericht 2019* [online]. AMS [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: [file:///C:/Users/PC/Downloads/AMS_Geschaeftsbericht_2009\(1\).pdf](file:///C:/Users/PC/Downloads/AMS_Geschaeftsbericht_2009(1).pdf)
- [5] Arbeitsmarktservice Österreich, 2011. *Geschäftsbericht 2010* [online]. AMS [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: file:///C:/Users/PC/Downloads/001_Geschaeftsbericht2010.pdf
- [6] BAŽANTOVÁ, Ilona, Aleš BORKOVEC, Zdeněk HRABA, Lenka JUROŠKOVÁ, Pavel SEKNIČKA a Jan URBAN, 2010. *Ekonomie regulace: Lekce z globální finanční krize*. Praha: Nakladatelství Vladimír Lelek, 112 s. ISBN 978-80-904837-0-5.
- [7] BRČÁK, Josef, Bohuslav SEKERKA, Dana STARÁ a Roman SVOBODA, 2012. *Česká republika ve světle ekonomických teorií*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 206 s. ISBN 978-80-7380-369-8.
- [8] Česká bankovní asociace, 2021. *Bankovní krize* [online]. ČBA [cit. 2021-10-15]. Dostupné z: <https://cbaonline.cz/bankovni-krize>
- [9] Česká národní banka, 2009a. *Zpráva o inflaci 2008/I* [online]. ČNB [cit. 2021-11-05]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/menova-politika/.galleries/zpravy_o_inflaci/2008/2008_I/download/zoi_I_2008.pdf
- [10] Česká národní banka, 2009b. *Zpráva o inflaci 2008/III* [online]. ČNB [cit. 2021-11-05]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/.galleries/zpravy_o_inflaci/2008/2008_III/download/zoi_III_2008.pdf

- [11] Česká národní banka, 2010a. *Zpráva o inflaci 2009/I* [online]. ČNB [cit. 2021-11-05]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/menova-politika/.galleries/zpravy_o_inflaci/2009/2009_I/download/zoi_I_2009.pdf
- [12] Česká národní banka, 2010b. *Zpráva o inflaci 2009/II* [online]. ČNB [cit. 2021-11-05]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/menova-politika/.galleries/zpravy_o_inflaci/2009/2009_II/download/zoi_II_2009.pdf
- [13] Česká národní banka, 2010c. *Zpráva o inflaci 2009/III* [online]. ČNB [cit. 2021-11-05]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/menova-politika/.galleries/zpravy_o_inflaci/2009/2009_III/download/zoi_III_2009.pdf
- [14] Česká národní banka, 2010d. *Zpráva o inflaci 2009/IV* [online]. ČNB [cit. 2021-11-05]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/menova-politika/.galleries/zpravy_o_inflaci/2009/2009_IV/download/zoi_IV_2009.pdf
- [15] Česká národní banka, 2011. *Zpráva o inflaci 2010/II* [online]. ČNB [cit. 2021-11-12]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/menova-politika/.galleries/zpravy_o_inflaci/2010/2010_II/download/zoi_II_2010.pdf
- [16] Česká národní banka, 2013. *Zpráva o výkonu dohledu nad finančním trhem 2012* [online]. ČNB [cit. 2021-10-23]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/dohled-financni-trh/.galleries/souhrne_informace_fin_trhy/zpravy_o_vykonu_dohledu/download/dnft_2012_cz.pdf
- [17] Česká národní banka, 2014. *Zpráva o inflaci 2013/III* [online]. ČNB [cit. 2021-11-12]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/zpravy-o-inflaci/Zprava-o-inflaci-III-2013/>
- [18] Česká národní banka, 2015. *Zpráva o inflaci 2014/IV* [online]. ČNB [cit. 2021-11-12]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/menova-politika/.galleries/zpravy_o_inflaci/2014/2014_IV/download/zoi_IV_2014.pdf
- [19] Česká národní banka, 2018a. *Reakce měnové politiky na dopady světové finanční a hospodářské krize* [online]. ČNB [cit. 2021-10-23]. Dostupné z: https://www.historie.cnb.cz/cs/menova_politika/7_cilovani_inflace/3_reakce_menove_politiky_na_dopady_svetove_financni_a_hospodarske_krize/
- [20] Česká národní banka, 2018b. *Cílování inflace* [online]. ČNB [cit. 2021-11-12]. Dostupné z: https://www.historie.cnb.cz/cs/menova_politika/7_cilovani_inflace/

- [21] Česká národní banka, 2020a. *Zpráva o inflaci 2020/I* [online]. ČNB [cit. 2022-02-12]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/menova-politika/.galleries/zpravy_o_inflaci/2020/2020_I/download/ZOI_2020_I.pdf
- [22] Česká národní banka, 2020b. *Zpráva o inflaci 2020/II* [online]. ČNB [cit. 2022-02-12]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/menova-politika/.galleries/zpravy_o_inflaci/2020/2020_II/download/zoi_2020_II_shrnuti.pdf
- [23] Česká národní banka, 2021a. *Zpráva o měnové politice-jaro 2021* [online]. ČNB [cit. 2022-02-12]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/menova-politika/.galleries/zpravy_o_menove_politice/2021/2021_jaro/download/zomp_2021_jaro.pdf
- [24] Česká národní banka, 2021b. *Zpráva o měnové politice-léto 2021* [online]. ČNB [cit. 2022-02-12]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/menova-politika/.galleries/zpravy_o_menove_politice/2021/2021_leto/download/zomp_2021_leto.pdf
- [25] Česká národní banka, 2021c. *Zpráva o měnové politice-podzim 2021* [online]. ČNB [cit. 2022-02-12]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/menova-politika/.galleries/zpravy_o_menove_politice/2021/2021_podzim/download/zomp_2021_podzim.pdf
- [26] Česká národní banka, 2022a. *Finanční stabilita* [online]. ČNB [cit. 2021-10-15]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/financni-stabilita/>
- [27] Česká národní banka, 2022b. *Nové hypoteční úvěry na bydlení* [online]. ČNB [cit. 2021-10-19]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.VYSTUP?p_period=1&p_sort=2&p_des=50&p_sestuid=60261&p_uka=1%2C15&p_strid=AAABAD&p_od=200401&p_do=202110&p_lang=CS&p_format=0&p_decsep=%2C
- [28] Česká národní banka, 2022c. *Zprávy o výkonu dohledu nad finančním trhem* [online]. ČNB [cit. 2021-10-23]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/souhrne-informace-fin-trhy/zpravy-o-vykonu-dohledu-nad-financnim-trhem/>
- [29] Česká národní banka, 2022d. *Jak se vyvíjela dvoutýdenní repo sazba ČNB?* [online]. ČNB [cit. 2021-11-05]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/casto-kladene-dotazy/Jak-se-vyvijela-dvoutydenni-repo-sazba-CNB/>
- [30] Česká národní banka, 2022e. *Zpráva o měnové politice-zima 2022* [online]. ČNB [cit. 2022-02-12]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/menova-politika/.galleries/zpravy_o_menove_politice/2022/zima_2022/download/zomp_2022_zima.pdf

- [31] České noviny, 2021. *Výběr událostí souvisejících se zavíráním obchodů a služeb* [online]. ČTK [cit. 2022-02-23]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/vyber-udalosti-souvisejicich-se-zaviranim-obchodu-a-sluzeb/2020207>
- [32] České noviny, 2022. *Na hromadné akce brzy bez respirátoru, miní Válek* [online]. ČTK [cit. 2022-02-23]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/na-hromadne-akce-brzy-bez-respiratoru-mini-valek/2165937>
- [33] Český statistický úřad, 2014. *Životní pohoda českých obyvatel* [online]. Český statistický úřad [cit. 2021-11-23]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20536586/16002714.pdf/0c04c6f5-37a6-4666-81cc-ba2facb3de61?version=1.0>
- [34] Český statistický úřad, 2021a. *Trh práce v ČR - časové řady - 1993–2020* [online]. Český statistický úřad [cit. 2021-11-23]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/403r-k-mira-nezamestnanosti-dle-vekovych-skupin-a-vzdelani-feebbaa4pc>
- [35] Český statistický úřad, 2021b. *Konjunkturální průzkum - prosinec 2021* [online]. Český statistický úřad [cit. 2022-02-18]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/konjunkturalni-pruzkum-prosinec-2021>
- [36] Český statistický úřad, 2021c. *Zaměstnanost a nezaměstnanost podle výsledků VŠPS - 1. čtvrtletí 2021* [online]. Český statistický úřad [cit. 2022-02-23]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/zamestnanost-a-nezamestnanost-podle-vysledku-vsps-1-ctvrtleti-2021>
- [37] Český statistický úřad, 2021d. *Zaměstnanost a nezaměstnanost podle výsledků VŠPS - 2. čtvrtletí 2021* [online]. Český statistický úřad [cit. 2022-02-23]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/zamestnanost-a-nezamestnanost-podle-vysledku-vsps-2-ctvrtleti-2021>
- [38] Český statistický úřad, 2022a. *Míra inflace* [online]. ČSÚ [cit. 2021-11-05]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/mira_inflace
- [39] Český statistický úřad, 2022b. *Vývoj hrubého domácího produktu v ČR* [online]. ČSÚ [cit. 2021-11-06]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-hrubeho-domaciho-produktu-v-cr-ve-stalych-cenach>
- [40] Český statistický úřad, 2022c. *Hrubý domácí produkt - Časové řady ukazatelů čtvrtletních účtů* [online]. ČSÚ [cit. 2021-11-06]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/hdp_cr

- [41] Český statistický úřad, 2022d. *Zaměstnanost, nezaměstnanost* [online]. Český statistický úřad [cit. 2021-11-23]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=ZAM01-B&skupId=426&katalog=30853&pvo=ZAM01-B&str=v467&u=v413_VUZEMI_97_19#w=
- [42] Český statistický úřad, 2022e. *Ceny pohonných hmot v roce 2021 téměř nepřetržitě rostly* [online]. Český statistický úřad [cit. 2022-02-23]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xj/ceny-pohonnych-hmot-v-roce-2021-temer-nepretrzite-rostly>
- [43] Český statistický úřad, 2022f. *Hlavní makroekonomické ukazatele* [online]. Český statistický úřad [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/hmu_cr
- [44] DĚDEK, Oldřich, 2013. *Rodí se jednotný mechanismus pro řešení bankovních krizí v eurozóně* [online]. Ministerstvo financí české republiky [cit. 2021-10-17]. Dostupné z: <https://www.zavedenieura.cz/cs/narodni-koordinacni-skupina/tiskove-centrum/aktuality/2013/rodi-se-jednotny-mechanismus-pro-reseni-1789>
- [45] Der Standard, 2010. *Wirtschaft schrumpfte 2009 um 3,9 Prozent* [online]. Standard [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://www.derstandard.at/story/1277338256706/inflationsbereinigt-wirtschaft-schrumpfte-2009-um-39-prozent>
- [46] DVOŘÁK, Pavel, 2008. *Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize*. Praha: C. H. Beck, 343 s. ISBN 978-80-7400-075-1.
- [47] European Central Bank, 2022. *Euro foreign exchange reference rates* [online]. ECB [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: https://www.ecb.europa.eu/stats/policy_and_exchange_rates/euro_reference_exchange_rates/html/eurofxref-graph-usd.en.html
- [48] Euroskop, 2021. *Kořeny a průběh krize eurozóny* [online]. Úřad vlády České republiky [cit. 2021-10-15]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/9026/sekce/koreny-a-prubeh-krize-eurozony/>
- [49] Eurostat Data Browser, 2022. *General government deficit/surplus* [online]. Eurostat [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/TEC00127__custom_2347679/default/table?lang=en
- [50] Evropská centrální banka, 2010. *Výroční zpráva 2009* [online]. ECB [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/annrep/ar2009cs.pdf>
- [51] Evropská centrální banka, 2017. *Výroční zpráva 2016* [online]. ECB [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/annrep/ar2016cs.pdf>

- [52] Fiskalrat Austria, 2015. *Bericht über die öffentlichen finanzen 2014* [online]. Fiskalrat [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: [file:///C:/Users/PC/Downloads/Jahresbericht-2014-Web%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/PC/Downloads/Jahresbericht-2014-Web%20(1).pdf)
- [53] FOSTER, John Bellamy a Fred MAGDOFF, 2009. *Velká finanční krize: příčiny a následky*. Všeň: Grimmus, 160 s. ISBN 978-80-902831-1-4.
- [54] GANTI, Akhilesh, 2021. *Credit crunch* [online]. Investopedia [cit. 2021-10-19]. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/terms/c/creditchunch.asp>
- [55] GOLDSMITH, Raymond W., 1982. *Comment on Hyman P. Minsky's The Financial Instability Hypothesis: Capitalist Processes and the Behavior of the Economy* [online]. Cambridge University Press, Cambridge [cit. 2021-10-17]. Dostupné z: https://digitalcommons.bard.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1281&context=hm_archive
- [56] HECZKO, Stanislav, 2016. *Hospodářské cykly: teorie a realita*. Praha: Bankovní institut vysoká škola, 141 s. ISBN 978-80-7265-229-7.
- [57] HNÁT, Pavel 2014. *Politická ekonomie globálních nerovnováh*. Praha: Oeconomica, Odborná kniha s vědeckou redakcí, 231 s. ISBN 978-80-245-2023-0.
- [58] HORÁČEK, Jakub, 2021. *Vláda utrácí na konci mandátu o polovinu víc než při nástupu k moci. Za vysoké schodky nemůže jen covid* [online]. Český rozhlas [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/ekonomika/statni-rozpočet-dluh-zadluzovani-vlada-ekonomicka-krize-duchody_2109200615_ban
- [59] HŘEBÍK, František, 2008. *Obecná ekonomie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 252 s. ISBN 978-80-7380-101-4.
- [60] JÍLEK, Josef, 2013. *Finance v globální ekonomice. I, Peníze a platební styk*. Praha: Grada, Finanční trhy a instituce, 660 s. ISBN 978-80-247-3893-2.
- [61] JÍLEK, Josef, 2013. *Finance v globální ekonomice. II, Měnová a kurzová politika*. Praha: Grada, Finanční trhy a instituce, 557 s. ISBN 978-80-247-4516-9.
- [62] JUREČKA, Václav, 2010. *Makroekonomie*. Praha: Grada Publishing, 332 s. ISBN 978-80-247-3258-9.
- [63] KLAUS, Václav a kol. IVK, 2020. *Ekonomické aspekty koronakrize*. Praha: Institut Václava Klause, 98 s. ISBN 978-80-7542-063-3.

- [64] KLVAČOVÁ, Eva, Karel MRÁČEK, Jiří MALÝ, Petr WAWROSZ a Jana SEREGHYOVÁ, 2009. *Světová ekonomická krize: příčiny, projevy, perspektivy*. Praha: Professional Publishing, 101 s. ISBN 978-80-7431-012-6.
- [65] KNOOP, Todd A., 2010. *Recessions and Depressions: Understanding Business Cycles*. 2nd edition. Santa Barbara, California: Praeger, 280 s. ISBN 978-0-313-38163-8.
- [66] KOHOUT, Pavel, 2010. *Finance po krizi: důsledky hospodářské recese a co bude dál*. 2. rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, 272 s. ISBN 978-80-247-3583-2.
- [67] KRASTEV, Ivan, 2020. *Už je zítra? Aneb jak pandemie mění Evropu*. Univerzita Karlova: Karolinum, 56 s. ISBN 978-80-246-4647-3.
- [68] KRUGMAN, Paul, 2009. *Návrat ekonomické krize*. Praha: Vyšehrad, spol., 176 s. ISBN 978-80-7021-984-3.
- [69] KUBÁT, Michal, Martin MEJSTRÍK a Jiří KOCIAN, 2016. *Populismus v časech krize*. Univerzita Karlova: Karolinum, 226 s. ISBN 978-80-246-3439-5.
- [70] KUNEŠOVÁ, Hana, Aleš KOCOUREK, Pavla BEDNÁŘOVÁ, Eva CIHELKOVÁ a Miloš NOVÝ, 2014. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. 3., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C.H. Beck, 386 s. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-502-2.
- [71] LIN, Yeh-Yun Carol, Leif EDVINSSON, Jeffrey CHEN a Tord BEDING, 2014. *National Intellectual Capital and the Financial Crisis in Austria, Belgium, The Netherlands and Switzerland*. New York: Springer, 109 s. ISBN 978-1-4614-8020-4.
- [72] LUNGOVÁ, Miroslava, 2011. *Hospodářská krize 2008–2009: analýza příčin*. E+M Ekonomie a Management. Liberec: Technická univerzita v Liberci, roč. 14, č. 2. s. 22–30. ISSN 1212-3609.
- [73] MAŠEK, František, 2018. *Deset let od pádu Lehman Brothers: Seznamte se s deriváty, které hrály v krizi zásadní roli* [online]. Fio banka [cit. 2021-11-20]. Dostupné z: <https://www.fio.cz/zpravodajstvi/odborne-clanky/213122-deset-let-od-padu-lehman-brothers-seznamte-se-s-derivaty-ktere-hraly-v-krizi-zasadni-rolí>
- [74] Ministerstvo financí České republiky, 2009. *Zpráva o vývoji finančního trhu 2008* [online]. MFČR [cit. 2021-11-06]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Zprava-o-vyvoji-financniho-trhu_2008.pdf

- [75] Ministerstvo financí České republiky, 2010. *Státní závěrečný účet za rok 2009* [online]. MFČR [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu/2009/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2009-2046>
- [76] Ministerstvo financí České republiky, 2012. *Zpráva o vývoji finančního trhu 2011* [online]. MFČR [cit. 2021-11-12]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Zprava-o-vyvoji-financniho-trhu_2011_v02.pdf
- [77] Ministerstvo financí České republiky, 2020. *Makroekonomická predikce České republiky* [online]. MFČR [cit. 2022-02-16]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Makro-ekonomicka-predikce_2020-Q3_Makroekonomicka-predikce-zari-2020.pdf
- [78] Ministerstvo financí České republiky, 2021a. *Návrh státního závěrečného účtu České republiky za rok 2020* [online]. MFČR [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Statni-zaverecny-ucet_2020_Priloha-C.pdf
- [79] Ministerstvo financí České republiky, 2021b. *Plnění státního rozpočtu ČR za leden až prosinec 2020* [online]. MFČR [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2021/pokladni-plneni-sr-40434>
- [80] Ministerstvo financí České republiky, 2022. *Plnění státního rozpočtu* [online]. MFČR [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpocetu>
- [81] Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2008. *Analýza vývoje zaměstnanosti a nezaměstnanosti v roce 2007* [online]. MPSV [cit. 2021-11-16]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/situace-na-trhu-prace-rok-2007>
- [82] Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2009. *Analýza vývoje zaměstnanosti a nezaměstnanosti v roce 2008* [online]. MPSV [cit. 2021-11-16]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/848077/Anal2008.pdf/0632a30d-7be0-4da2-5166-48bab56171f2>
- [83] Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2010. *Analýza vývoje zaměstnanosti a nezaměstnanosti v roce 2009* [online]. MPSV [cit. 2021-11-16]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/848077/Anal2009.pdf/fc0dfced-92f9-bc2a-e0c2-8bbd4ce59a59>

- [84] Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2013. *Analýza vývoje zaměstnanosti a nezaměstnanosti v roce 2012* [online]. MPSV [cit. 2021-11-16]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/1362359/anal2012.pdf/90fe176e-d7d9-05b9-b474-4da7cb84f6b0>
- [85] Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2021. *Analýza vývoje zaměstnanosti a nezaměstnanosti v roce 2020* [online]. MPSV [cit. 2022-02-23]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/2419647/Anal%C3%BDza_text_2020.pdf/3052205e-07fb-99a3-fbac-e43d3138c7e1
- [86] Ministerstvo vnitra České republiky, 2016a. *Registr smluv* [online]. Ministerstvo vnitra [cit. 2022-02-23]. Dostupné z: <https://smlouvy.gov.cz/vyhledavani>
- [87] Ministerstvo vnitra České republiky, 2016b. *Registr smluv* [online]. Ministerstvo vnitra [cit. 2022-02-23]. Dostupné z: <https://smlouvy.gov.cz/smlouva/14061440?backlink=1zgap>
- [88] Ministerstvo zdravotnictví České republiky, 2022. *COVID-19: Přehled aktuální situace v ČR* [online]. MZČR [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <https://onemocneni-aktualne.mzcr.cz/covid-19>
- [89] MISHKIN, Frederic S., 2013. *The economics of money, banking and financial markets*. 10th edition. Boston: Pearson, Pearson series in economics, 832 s. ISBN 978-0-13-277024-8.
- [90] MISHKIN, Frederic S., 2019. *The economics of money, banking, and financial markets*. 12th edition. Harlow, England: Pearson Education, 738 s. ISBN 978-1-292-26885-9.
- [91] Monitor státní poklady, 2022. *Státní správa, základní ukazatele*. [online]. MFČR [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://monitor.statnipokladna.cz/statni-sprava/prehled?rad=t&obdobi=2112>
- [92] Národní rozpočtová rada, 2022. *Rozpočty pod drobnohledem* [online]. ÚNRR [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://unrr.cz/rozpocety-pod-drobnohledem/>
- [93] Novinky.cz, 2020. *Jak se šířil koronavirus ve světě* [online]. ČTK, DPA, Reuters a fotobanka Profimedia [cit. 2022-02-16]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/koronavirus/clanek/animace-ukazuje-jak-se-siril-koronavirus-ve-svete-40317497>
- [94] OECD, 2022a. *National and Regional House Price Indices* [online]. OECD [cit. 2021-10-22]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/price/housing-prices.htm>

- [95] OECD, 2022b. *Inflation (CPI)* [online]. OECD [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/price/inflation-cpi.htm#indicator-chart>
- [96] OECD, 2022c. *Unemployment rate* [online]. OECD [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/unemp/unemployment-rate.htm>
- [97] OECD, 2022d. *General government debt* [online]. OECD [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/gga/general-government-debt.htm>
- [98] Oesterreichische Nationalbank, 2008. *Geldpolitik & Wirtschaft–Quartalsheft zur Geld- und Wirtschaftspolitik* [online]. OeNB [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: file:///C:/Users/PC/Downloads/gewi_2008_1_tcm14-83456.pdf
- [99] Oesterreichische Nationalbank, 2018. *2007–2017: Zehn Jahre im Zeichen der Krisenbewältigung* [online]. OeNB [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: file:///C:/Users/PC/Downloads/06_Konjunktur_aktuell_0318_Zehn_Jahre_Krisenbewaeltigung.pdf
- [100] Oesterreichische Nationalbank, 2020. *Der Einfluss der COVID-19-Pandemie und des Ölpreisverfalls auf die österreichische Inflationsentwicklung* [online]. OeNB [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: file:///C:/Users/PC/Downloads/Schwerpunktthema_Q1-20.pdf
- [101] ORF, 2022. *Infopoint Coronavirus* [online]. ORF.at [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <https://orf.at/corona/daten/oesterreich>
- [102] Parlament Republik Österreich, 2010. *Öffentliche Finanzen 2009 im Zeichen der Krise* [online]. Parlament [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: https://www.parlament.gv.at/PAKT/PR/JAHR_2010/PK0711/
- [103] POKORNÁ, Tereza, 2019. *Jako ničivá lavina aneb co bylo spouštěčem finanční krize v USA?* [online]. Peak news media [cit. 2021-10-19]. Dostupné z: <https://www.peak.cz/jako-niciva-lavina-aneb-bylo-spoustecem-financni-krize-usa/5783/>
- [104] POLOLÁNÍK, Lukáš, 2008. *Finanční krize-jak to začalo* [online]. Finance.cz [cit. 2021-10-22]. Dostupné z: <https://www.finance.cz/zpravy/finance/195113-financni-krize-jak-to-zacalo/>
- [105] POŠTA, Vít, 2018. *Makroekonomická analýza na příkladu české ekonomiky*. Praha: C.H. Beck, 424 s. ISBN 978-80-7400-720-0.

- [106] Raiffeisenbank, 2021a. *2021: Restart ekonomiky a inflace na obzoru* [online]. Raiffeisenbank [cit. 2022-02-12]. Dostupné z: <https://investice.rb.cz/?c15004%5Bkey%5D=3646>
- [107] Raiffeisenbank, 2021b. *Pandemie se dotkla dvou třetin podnikatelů a živnostníků* [online]. Raiffeisenbank [cit. 2022-02-12]. Dostupné z: <https://www.rb.cz/informacni-servis/pro-media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2021/tiskove-zpravy-202108/30082021-dopady-pandemie>
- [108] Raiffeisenbank, 2022. *Komentář - zpřesněný údaj k HDP - 4. čtvrtletí 2021* [online]. Raiffeisenbank [cit. 2022-02-12]. Dostupné z: [https://investice.rb.cz/zpravy-a-analyzy/hledani-zprav-a-analyz/?c15404\[key\]=4046](https://investice.rb.cz/zpravy-a-analyzy/hledani-zprav-a-analyz/?c15404[key]=4046)
- [109] Randstad, 2020a. *Anketa Randstad: Třetina firem chce posílit online fungování. Postcovidové oživení byznysu vidí slibně* [online]. Randstad N.V. [cit. 2022-02-23]. Dostupné z: <https://www.randstad.cz/o-nas/randstad-news/anketa-randstad-tretina-firem-chce-posilit-online-fungovani-postcovidove-oziveni-byznysu-vidi-slibne/>
- [110] Randstad, 2020b. *Čtvrtina českých firem kvůli pandemii propouští, pětina snižuje peníze* [online]. Randstad N.V. [cit. 2022-02-23]. Dostupné z: <https://www.randstad.cz/o-nas/randstad-news/ctvrtina-ceskych-firem-kvuli-pandemii-propousti-petina-snizuje-penize/>
- [111] REINHART, Carmen M. a Kenneth S. ROGOFF, 2013. *Tentokrát je to jinak: osm století finanční pošetilosti*. Praha: Argo, 349 s. ISBN 978-80-7363-537-4.
- [112] REVENDA, Zbyněk, 2011. *Centrální bankovníctví*. 3. aktualiz. vyd. Praha: Management Press, 558 s. ISBN 978-80-7261-230-7.
- [113] ROJÍČEK, Marek, Vojtěch SPĚVÁČEK, Jan VEJMĚLEK, Eva ZAMRAZILOVÁ a Václav ŽDÁREK, 2016. *Makroekonomická analýza: teorie a praxe*. Praha: Grada Publishing, 544 s. ISBN 978-80-247-5858-9.
- [114] SEDLÁČEK, Petr, 2018. *Mezinárodní měnový systém a globální finanční krize*. Praha: Professional Publishing, s.r.o., 231 s. ISBN 978-80-88260-18-9
- [115] SCHEIBLECKER, Marcus, 2010. *Österreichs Wirtschaft im Jahr 2009: Schwerste Krise seit über 60 Jahren* [online]. Wirtschaftsbericht [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: https://www.wifo.ac.at/jart/prj3/wifo/resources/person_dokument/person_dokument.jart?publikationsid=39164&mime_type=application/pdf

- [116] SCHWAB, Klaus a Thierry MALLERET, 2020. *COVID-19: the great reset*. Cologny/Geneva, Schweiz: World Economic Forum, 280 s. ISBN 978-2-940631-12-4.
- [117] Staatsschuldenausschuss, 2011. *Bericht über die öffentlichen Finanzen 2010* [online]. Staatsschuldenausschuss [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: file:///C:/Users/PC/Downloads/sta_bericht-2010-gesamt_tcm163-235089.pdf
- [118] Statista, 2022a. *Total mortgage originations in the United States* [online]. Statista [cit. 2021-10-22]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/205937/us-mortgage-originations-since-1990/>
- [119] Statista, 2022b. *Residential mortgage backed security issuance in the United States* [online]. Statista [cit. 2021-10-22]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/275746/rmbs-issuance-in-the-united-states/>
- [120] Statistik Austria, 2020. *Arbeitsmarkt während der Corona-Krise: 3% weniger Erwerbstätige im 2. Quartal 2020, Arbeitszeit nähert sich im Juni allmählich dem Vorkrisenniveau* [online]. Statistik Austria [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: http://www.statistik.at/web_de/presse/124279.html
- [121] Statistik Austria, 2021a. *Wirtschaft im Jahr 2020: historischer Rückgang von 6,7%* [online]. Statistik Austria [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: https://www.statistik.at/web_de/presse/126770.html
- [122] Statistik Austria, 2021b. *Arbeitsmarkt im Corona-Jahr 2020: 1,3% weniger Erwerbstätige, 19,0% mehr Arbeitslose* [online]. Statistik Austria [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: https://www.statistik.at/web_de/presse/125561.html
- [123] Statistik Austria, 2021c. *Arbeitsmarkt im 1. Quartal 2021: weiterhin deutlich von der COVID-19-Pandemie geprägt* [online]. Statistik Austria [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: https://www.statistik.at/web_de/presse/126289.html
- [124] Statistik Austria, 2021d. *Öffentliche Finanzen 2020: öffentliches Defizit 8,9%, öffentlicher Schuldenstand 83,9% des BIP* [online]. Statistik Austria [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: https://www.statistik.at/web_de/presse/125644.html
- [125] Statistik Austria, 2021e. *Öffentliche Finanzen im 1. Halbjahr 2021: öffentliches Defizit 7,2%, öffentlicher Schuldenstand 86,2% des BIP* [online]. Statistik Austria [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: https://www.statistik.at/web_de/presse/126781.html

- [126] STIGLITZ, Joseph, 2008. *The fruit of hypocrisy* [online]. Guardian News & Media Limited, [cit. 2021-10-15]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2008/sep/16/economics.wallstreet>
- [127] STROUKAL, Dominik, 2021. *Ekonomické bubliny*. 2. rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, 272 s. ISBN 978-80-271-3172-3
- [128] SVOBODA, Vítěk, 2021. *Očkovací kampaň stála zatím přes 2 miliony* [online]. Český rozhlas [cit. 2022-02-23]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/vlada-ockovani-ministerstvo-zdravotnictvi-reklama-propagace-kampan-covid-19-jan_2101070600_vis
- [129] ŠVIHLÍKOVÁ, Ilona, 2010. *Globalizace a krize: souvislosti a scénáře*. Všeň: Grimmus, 296 s. ISBN 978-80-87461-01-3.
- [130] The World Bank, 2022. *GDP-Austria, Czech Republic* [online]. The World Bank Group [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=2020&locations=AT-CZ&start=1960&view=chart>
- [131] Vláda České republiky, 2020a. *Vládní usnesení související s bojem proti epidemii - rok 2020* [online]. Vláda ČR [cit. 2021-12-04]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/epidemie-koronaviru/dulezite-informace/vladni-usneseni-souvisejici-s-bojem-proti-epidemii-koronaviru-rok-2020-186999/>
- [132] Vláda České republiky, 2020b. *Chytrá karanténa nahradí dosavadní plošná opatření proti koronaviru* [online]. Vláda ČR [cit. 2022-02-23]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/chytra-karantena-nahradi-dosavadni-plosna-opatreni-proti-koronaviru-181377/>
- [133] Vláda České republiky, 2020c. *V ČR bylo zahájeno očkování proti onemocnění covid-19* [online]. Vláda ČR [cit. 2022-02-23]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/v-cr-bylo-zahajeno-ockovani-proti-onemocneni-covid-19--mezi-prvnimi-ockovanymi-byl-i-premier-babis-185837/>
- [134] Vláda České republiky, 2021. *Vládní usnesení související s bojem proti epidemii - rok 2021* [online]. Vláda ČR [cit. 2021-12-04]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/epidemie-koronaviru/dulezite-informace/vladni-usneseni-souvisejici-s-bojem-proti-epidemii---rok-2021-193536/>

- [135] VOKÁČ, Luděk, 2020. *České automobilky se s opatřeními proti koronaviru vyrovnávají dobře* [online]. ČTK [cit. 2022-02-12]. Dostupné z: https://ceskapozice.lidovky.cz/tema/ceske-automobilky-se-s-opatrenimi-proti-koronaviru-vyrovnávají-dobre.A201103_150009_pozice-tema_lube
- [136] WEISS, Tomáš, 2022. *Plnění státního rozpočtu ČR za prosinec 2021* [online]. MFČR [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2022/pokladni-plneni-sr-44160>
- [137] WKO, 2021. *Bundesweiter Lockdown ab 22. November* [online]. WKO [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <https://news.wko.at/news/oesterreich/Lockdown-ab-22.11.2021.html>
- [138] WOLF, Martin, 2016. *Posuny a otřesy: Ponaučení z finanční krize*. Universum, 496 s. ISBN: 978-80-242-5448-7.
- [139] WordpressBlog von Herbi, 2021. *COVID-19 in Österreich 2020: Entwicklung, Maßnahmen* [online]. [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <https://tourismus-blog.at/covid-19-in-oesterreich/>
- [140] World Health Organization, 2022. *Coronavirus disease* [online]. WHO [cit. 2021-11-30]. Dostupné z: https://www.who.int/health-topics/coronavirus#tab=tab_3
- [141] ŽUROVEC, Michal, 2021. *Ekonomika letos poroste o 3,2%. V roce 2022 o 4,2%* [online]. MFČR [cit. 2022-02-23]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2021/ekonomika-letos-poroste-o-32-v-roce-2022-42837>